

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

1

Zamyšlení nad třiceti lety

Spolu s pracujícím lidem našich národů vstupují příslušníci ČSLA do vrcholné etapy třicátého výročí národně osvobozeneckého boje a osvobození Československa Sovětskou armádou.

Třicetiletí nového Československa je příležitostí k vzpomínce, oslavě, bilanci i k zamyšlení. Vzpomeneme spolu s pracujícím lidem naší země velikých obětí těch, kdo svým hrdinským bojem s německým fašismem prolili krev na všech frontách druhé světové války, aby položili základy znovuzrození československé státní samostatnosti a svobody. Vzpomeneme na vojáky a důstojníky československých vojenských jednotek v SSSR, ve Velké Británii i na africké frontě. Vzpomeneme na československé partyzány, bojovníky domácího odboje, hrdiny Slovenského národního povstání i povstání českého lidu, vzpomene na pražské barikádníky. S úctou se v myšlenkách skloníme nad známými i neznámými hroby obětí nacistických koncentráků a sekýráren, rozestými po celé Evropě. S nezměrnou úctou a vděčností vzpomene na obrovské oběti, které k osvobození naší vlasti přinesli nesmrtelní hrdinové slavné Sovětské armády.

Na hroby obětí druhé světové války položíme kytice a věnce, setrváme ve vzpomínce. Uvědomujeme si při tom, že jejich obětí nebyla marná. Nejkrásnější kytici položil československý pracující lid svou statečnou a obětavou prací, kterou

v uplynulém třicetiletí vybudoval nové, lidově demokratické a socialistické Československo a tak realizoval sny a představy, s nimiž šli do boje ti, kteří pro náš socialistický dnešek položili své životy.

Třicetiletí socialistického Československa je také příležitostí k oslavě. Výsledky, jichž jsme pod vedením KSČ a za pomoci Sovětského svazu v uplynulém třicetiletí dosáhli, jsou nejvýznamnějším výsledkem celých našich dosavadních dějin. Právem jsme na ně hrdí, a proto je oslavíme s vědomím úspěšné bilance naší práce v uplynulých třech desetích let, které pro mnohé z nás představují většinu života.

Přirozeně nemůže být třicetileté výročí pouze příležitostí k vzpomínkám, oslavám a bilanci. Nutí nás, abychom se na chvíli zastavili, ohlédlí se zpět na dosud vykonanou cestu, zamysleli se nad zkušenostmi, jichž jsme za uplynulou dobu nabylí. Zamyslíme se nad cestou, kterou od nezapomenutelného května 1945 prošla naše československá lidová armáda. Tato cesta je poučná a umožňuje nám formulovat některé závěry, které mají obecnou platnost pro výstavbu naší armády nejen v uplynulém období, ale i v současnosti a v blízké budoucnosti.

V uplynulém třicetiletí se prosadila základní historická zkušenost našeho lidu o nezbytnosti vedoucí úlohy marxistickoleninské strany jako základní podmínky

vítězství nad kapitalismem a vybudování socialistické společnosti. Můžeme říci, že bez komunistické strany by nebylo naší socialistické přítomnosti. To si zvláště silně uvědomujeme na základě zkušeností z nedávné minulosti, kdy útok protisocialistických sil směřoval především a právě proti Komunistické straně Československa a principu její vedoucí úlohy ve společnosti. Proto se úsilí o obnovu a upevnění vedoucí úlohy strany stalo základním článkem zápasu proti pravicově oportunistickým a rozvrtným silám při překonávání nedávné krize ve straně a společnosti.

Revoluční cesta strany prokázala, že síla strany je v jejím spojení s lidem, především s dělnickou třídou. Gottwaldovské heslo „Čelem k masám“ je a musí být trvalou metodou veškeré práce v naší socialistické společnosti.

Vítězství pracujícího lidu Československa nad buržoazií, vítězství socialistické revoluce v naší zemi bylo dosaženo také proto, že KSČ spojovala důsledně revoluční boj našeho lidu s revolučním bojem mezinárodního komunistického hnutí, především pak se opírala o nezištnou a vpravdě bratrskou pomoc, již našemu lidu poskytuje Sovětský svaz a jeho slavná KSSS. Důsledná věrnost principu proletářského internacionalismu spolu s vědomím socialistického vlastenectví byly zárukou vítězné cesty našeho lidu k socialismu a zůstávají také hlavní zárukou naší další socialistické cesty.

Tři desítky let, na jejichž konci dnes stojíme, jsou také obdobím usilovné práce na výstavbě Československé lidové armády. Když se po druhé světové válce v národně demokratické revoluci a zvláště pak po Únoru 1948 stává dělnická třída a KSČ vedoucí silou Československé společnosti, vznikla potřeba, ale i možnost vybudovat nástroj obrany socialismu v naší zemi, pravidelnou Československou armádu, která současně plní úkol internacionální obrany zemí socialistického tábora.

Československá lidová armáda, budovaná Komunistickou stranou Československa jako ozbrojená pěst dělnické třídy, plní tento revoluční úkol jako organizovaná síla socialistické moci. V poválečném období, tím že navazuje na nejlepší revoluční tradice čs. bojovníků za internacionální obranu prvního státu dělníků a rolníků, na tradice čs. rudoarmejců, buduje KSČ Československou lidovou armádu důsledně jako armádu socialistického typu a zvyrazňuje při tom její internacionální poslání. Strana přitom vycházela z leninského učení o obraně socialistické vlasti a vytvořila novou, základní

tradici československých ozbrojených sil.

Leninské učení o obraně socialistické vlasti tvoří metodologické a programové východisko celé vojenské politiky KSČ po druhé světové válce. Lenin dokázal, že takové základní principy, jako je vedoucí úloha komunistické strany při výstavbě armády, třídní princip, nerozborný svazek armády s dělnickou třídou, proletářský internacionalismus, nedílná velitelská pravomoc vytvářejí z armády socialistického státu armádu kvalitativně novou, která se zásadně liší svým charakterem, historickým posláním a morálně politickým profilem od všech buržoazních armád.

Komunistická strana Československa se orientovala ve své vojenské politice po druhé světové válce právě na výstavbu takové armády. V poválečném období strana usilovala o rozbití zbytků buržoazní armády, reprezentované benešovskými vlivy v našem vojenství. S narůstajícím politickým vlivem Komunistické strany Československa v naší zemi po roce 1945 vznikly předpoklady pro stále silnější prosazování principů socialistického vojenství. Orientace KSČ na výstavbu Československé lidové armády podle vzoru Sovětské armády pro to vytvářela příznivou základnu.

Po únorovém vítězství pracujících v roce 1948 se upevnilo lidové demokratické Československo jako stát diktatury proletariátu. Před Československou lidovou armádou se otevřely možnosti, aby v souladu s postupující výstavbou socialismu v zemi mohly být postupně uplatňovány principy socialistického vojenství.

Strana vycházela z toho, že upevňování a rozvíjení vojenské moci socialistického státu představuje složitý proces vzájemného působení objektivních a subjektivních faktorů, jako

— materiální výrobní a vědeckotechnické předpoklady a rezervy, na nichž závisí množství a kvalita výzbroje a vojenské techniky;

— ekonomické, společenské zřízení společnosti, které určuje přímý vliv na politiku, na ideologii, na kvalitu příslušníků armády i na všechny oblasti vojenské výstavby;

— socialistické státní zřízení, které spočívá na svazku dělnické třídy s rolnictvem, na pevném svazku národů uvnitř socialistického státu;

— marxismus-leninismus jako státní ideologie, komunistická morálka a vysoká politická uvědomělost občanů socialistického státu.

K cílevědomému využití všech těchto základů, objektivně existujících v naší společnosti rozpracovávala Komunistická

strana Československa v jednotlivých etapách poválečného vývoje československé společnosti svou vojenskou politiku. Pro tyto jednotlivé etapy také určovala cíle a prostředky jejich dosažení.

Z hlediska nejširšího pojetí obrany našeho socialistického státu, ke kterému se strana propracovávala a na svém XIII. a XIV. sjezdu formuluje v podobě československého branného systému, řídila se strana principem prvořadosti a nepřetržitosti zabezpečování potřeb obrany socialistického státu od jeho vzniku, principem jednoty vojenského a politického řízení, principem centralismu, principem jednoty zemí socialistického tábora v zajišťování bezpečnosti světové socialistické soustavy.

Pokud jde o samotnou výstavbu Československé lidové armády, řídí se Komunistická strana Československa ve své politice principy sociálně politickými, organizačními, formování vysokých morálně politických kvalit vojáků.

Poučení, která KSC vyvodila z nedávné krize v ozbrojených silách, zvýrazňuje nutnost důsledného dodržování obecných leninských principů výstavby armády. Pravicoví revizionisté se zaměřili v ozbrojených silách ve vojensví právě a především proti leninskému učení o obraně socialistické vlasti. Zpochybňovali jeho platnost, nutnost obrany socialismu, zpochybňovali princip vedoucí úlohy strany v armádě, třídní princip výstavby armády, internacionální pojetí obrany a další teze, které teoreticky zdůvodňují vojenskou politiku strany a kterými se řídila Komunistická strana Československa v uplynulých třiceti letech při výstavbě Československé lidové armády.

Zkušenost z poválečného období výstavby Československé lidové armády jako armády socialistického typu zcela jednoznačně potvrzuje, že Československá lidová armáda dosáhla výrazných úspěchů v těch obdobích své poválečné výstavby, ve kterých se přibližovala plnění leninských principů výstavby armády a naopak se dočkala neúspěchů a chyb, kdykoli se těmto principům vzdalovala. Bez povšimnutí nemůžeme také ponechat poučení, že jednou z příčin, proč se revizionistům dařilo jejich dílo rozvratu ČSLA, byla neodpovídající znalost teoretických základů

vojenské politiky strany, především leninského učení o obraně socialistické vlasti.

Celý dosavadní poválečný vývoj Československé lidové armády zcela jednoznačně prokázal, že jedinou zárukou důsledného a tvrdého uplatňování leninských idejí v podmínkách naší armády, jedinou zárukou principiálního prosazování jednoty internacionálních a národních zájmů v obraně naší socialistické vlasti je Komunistická strana Československa.

Taková poučení před námi vystupují, zamýšlíme-li se při příležitosti třicetiletého úsilí o výstavbu Československé lidové armády nad zdroji dosažených výsledků při obraně naší socialistické vlasti.

Výsledky, kterých jsme v naší zemi dosáhli za třicet let poválečné výstavby osvobozeného Československa, jakož i výsledky budování nové, skutečně lidové, socialistické armády jsou pro nás výzvou. Výzvou k novým činům, kterými dále přispějeme k upevnění obrany našeho socialistického státu. Slavná výročí nám připomínají, že vše, čeho jsme dosáhli v naší vlasti i v naší socialistické armádě v uplynulém období, vyrostlo z každodenní drobné, poctivé a čestné práce. Z jednotného úsilí mas pracujícího lidu vzniklo historické dílo socialismu. Z jednotného úsilí mas vojáků vznikla dnešní Československá lidová armáda, ozbrojená pěst socialistického státu. Vznikl revoluční čin, kterým se naše země a spolu s ní i naše armáda výrazně zápsaly do soudobého revolučního procesu lidstva.

Jednotná, uvědomělá vůle, iniciativa a uvědomělá kázeň vedly k porážce buržoazie a k vítězství socialismu. Potřebujeme je i dnes, kdy dílo socialistické výstavby dokončujeme. I v naší lidové armádě, která je neodlučnou součástí naší socialistické skutečnosti, svádíme dále zápas o nového člověka, o uvědomělého obránce socialistického Československa.

Přistupujeme k výročí třiceti let jako k výzvě k novým činům, k důslednému plnění vojenské politiky XIV. sjezdu Komunistické strany Československa, která dává každému příslušníku Československé lidové armády dostatek prostoru, aby rozvojem aktivity a iniciativy úspěšně pomáhala naplňovat současnou vojenskopolitickou linii strany. Třicáté výročí je k tomu významnou inspirací.

Úloha ozbrojeného boje v naší národní a demokratické revoluci

Konstituování fašistického režimu na území předmnichovské republiky — zřízení protektorátu Čech a Moravy a klerofašistického státu na Slovensku — od základu změnilo politické poměry u nás a postavilo odpůrce fašistické diktatury před hledání adekvátních, účinných forem odboje.

„Německý teror zatlačil skutečně národní organizace hluboko do podzemí. Háchovská zrada učinila ze zbývajících legálních organizací buď bezmocné mátohy anebo nástroje okupantů.“¹⁾

Na věci nemohla nic změnit skutečnost, že formy, prostředky a taktika nacistů vůči našim národům, byly v českých zemích a na Slovensku z počátku odlišné. Sociální útlak na Slovensku, v prvním období existence klerofašistického státu, měl domácí slovenskou podobu, která byla kopií nacistického vzoru a stále více se s ní ztotožňovala.

Protifašistický zápas českého a slovenského národa, který ve srovnání s odbojem jiných evropských fašismem porobených národů trval ze všech nejdéle — od Mnichova až do ukončení druhé světové války v Evropě — probíhal na domácí a na zahraniční půdě.

Komunistická strana byla nucena v souvislosti s řešením vojenských otázek

domácího a zahraničního odboje dát odpověď i na řadu jeho politických aspektů.

Jednou z těchto otázek bylo stanovení úlohy a místa domácího a zahraničního odboje.

Aniž zlehčovala a nedoceňovala náš zahraniční protifašistický, národně osvobozenický zápas, přece jenom určující úlohu komunistická strana právem přisoudila domácímu ozbrojenému odboji.

„Všichni činitelé zahraničního odboje prohlásili opětovně, že hlavním a rozhodujícím proudem našeho národně osvobozovacího boje je odboj domácí, je boj našeho lidu doma, kdežto odboj zahraniční je proudem pomocným a domovně podřízeným... Českými zeměmi probíhá proto hlavní fronta boje našeho národa proti hitlerovskému Německu.“²⁾

Na jiném místě k tomu Klement Gottwald dodává: „Nutnost toho je dána tím, že hlavní síly českého národa jsou v zemi, že hlavní frontou boje českého národa proti německé okupační moci je záměť.“³⁾

Komunistická strana vycházela z toho, že osvobození národa musí být jeho vlastním dílem, že v boji proti nepříteli za národním osvobozením nelze spoléhat jen na pomoc zvenčí, ale i vlastními silami

¹⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 223

²⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 47

³⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 114

se přičinit o dosažení osvobozeného cíle dalekosáhlého politického významu.

„Chtěl bych, aby si dnes všichni čeští lidé doma i za hranicemi uvědomili hlubokou pravdu toho, že žádnému národu nespadne svoboda s nebe, že nemůže být vybojována jinými, nýbrž že jí může být dosaženo jen vlastním bojem.“⁴⁾

Vědomí, že naše národy nečekaly nečinně, až nás osvobodí státy protifašistické koalice, v jejichž ozbrojených silách a společně s nimi bojovali příslušníci našich národů, se stávalo zdrojem národní hrdosti a sebevědomí, které významně ovlivnilo náš vnitřní poválečný vývoj.

Beze zbytku se potvrdila Gottwaldova slova z roku 1943: „Čím více se ten který národ zaslouží o znovudobytí svobody, tím lépe jí v budoucnosti bude moci ve svůj prospěch využít.“⁵⁾

I když prioritou patřila ozbrojenému boji na domácí půdě, přece jenom jeho osud do značné míry závisel na přímé zejména vojenské pomoci zvenčí.

Podrobené evropské národy, které se zbraní v ruce vedly ozbrojený zápas s okupanty, se nacházely v krajně nevýhodné situaci. Proti nim stála rozsáhlá militaristická fašistická mašinérie, kterou představovaly bezpečnostní sbory, pravidelná armáda, polovojenské organizace a často ozbrojené síly vlastních loutkových vlád satelitních států fašistického Německa.

Síly vlastního domácího národního odporu, zejména v případech, kdy vlastní národní či státní ozbrojené síly byly ozbrojeny a rozpuštěny — jak tomu bylo na území protektorátu Čech a Moravy — nebývaly natolik soběstačné, aby byly s to klást si úkoly a cíle, na které objektivně nemohou samy stačit. Jsou proto v různé míře odkázány na přímou či nepřímou vojenskou, materiální, technickou, ale i politickou a morální podporu zvenčí. Nebylo možné počítat s tím, že se podaří rozložit a získat na stranu odboje hitlerovskou fašistickou policejní a vojenskou moc.

Určité možnosti se ovšem nabývaly pokud jde o národní armádu klerofašistického režimu na Slovensku.

„Je přirozené,“ píše Klement Gottwald, „že v tomto nerovném zápase na život a na smrt odvěkům a mocným nepřitelem se český a slovenský národ ohlíží po síle, o kterou by se mohl opřít, která by mu pomohla úspěšně dobojovat tento zápas a zajistit jeho národní a státní budoucnost.“

A Češi a Slováci tuto sílu a oporu našli. Je jí slovanské Rusko, je jí Sovětský svaz.“⁶⁾

Proto i náš domácí odboj byl nedílnou součástí mezinárodního protifašistického zápasu, v němž hlavní tíhu boje nesly národy Sovětského svazu, a jehož ozbrojenými silami bylo nutné naše vlastní ozbrojené akce doma koordinovat.

Za naši národní svobodu a státní samostatnost bojovali příslušníci téměř tří desítek evropských národů, mezi nimi však byly nejpočetněji zastoupeny národy Sovětského svazu. Nešlo tedy v žádném případě o naši výlučně českou a slovenskou záležitost.

Stejně tak na druhé straně Češi a Slováci byli angažováni v ozbrojeném boji ve prospěch osvobození druhých evropských národů.

Ozbrojený zápas našich národů proti fašistické nadvládě, jako nedílná součást mezinárodního odporu porobených evropských národů i národů satelitních a vazalských států hitlerovského Německa, měl výrazný internacionální charakter a význam.

Odboj organizovaný a řízený komunistickou stranou vycházel z marxisticko-leninského pojetí sociálního násilí a jeho úlohy v dějinách, v nichž byly zobrazeny zkušenosti z boje mezinárodního revolučního dělnického hnutí realizovaného ve srovnatelných diktátorských, nedemokratických režimech a podmínkách.

Komunistický odboj, i když vycházel ze zásady spojování legálních a ilegálních forem boje proti okupantům a hledal nejúčinnější možnosti a prostředky jak co nejvíce uplatňovat vliv lidových mas na vývoj politických událostí s využitím legálních forem, však ani na chvíli nepodléhal iluzi samospasitelnosti a dostatečnosti pouhého ilegálního působení.

Od počátku bylo zřejmé, že v tak výrazně nedemokratických, fašistických poměrech, jaké u nás v té době vládly, mohou mít legální formy a prostředky boje proti okupantům nanejvýše pomocnou úlohu, zatímco hlavní frontou protifašistického odboje doma bude boj podzemní, ilegální.

Stejně tak nemohlo být nejmenších pochybností o tom, že vést účinný zápas s ozbrojeným násilím okupantů, předpokládalo použití stejně autoritativního prostředku ze strany účastníků odboje.

Jinými slovy, na kontrarevoluční ozbrojené sociální násilí bylo nutné odpovědět

⁴⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 287

⁵⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 224

⁶⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 251

revolučním ozbrojeným násilím; použít stejných prostředků boje, které v masovém měřítku používali okupanti a pomoci nichž i upevňovali svou hrůzovládu.

Ozbrojený revoluční boj proti okupantům zaujímal mezi formami třídního boje vlastenců úlohu prostředku destrukce reakčních, fašistických společenských poměrů, prostředku zlomení moci fašistického režimu a konstituování národní svobody a státní svrchovanosti.

Destruktivní aktivita představovaná revolučním sociálním násilím, usměrněná proti kontrarevoluční politické moci, se tak objektivně stávala pozitivní dějinnou silou aktualizace sociálního pokroku.

Použití tak autoritativního prostředku třídního boje — jímž bezpochyby sociální násilí vždy bylo a je, nebylo motivováno nějakou libovůlí či zálibou vlastenců v uplatňování ozbrojeného boje, ale objektivní nutností odpovědět revolučním násilím na násilí kontrarevoluční.

Je všeobecně známou skutečností, že jak kolaborantská protektorátní vláda, tak slovenská klerofašistická vláda se snažily seč mohly odvrátit naše národy od používání ozbrojeného boje vůči okupantům. Argumentovaly tím, že násilí vůči okupantům plodí násilí odvetné, že je lepší okupanty zbytečně neprovokovat. Tytéž hlasy čas od času zaznívaly i z československých buržoazních kruhů v zahraničí.

Klement Gottwald připomínal: „Nutno si uvědomit, že nežijeme v normálních dobách, že hitlerovci zavedli systém džungle, kde není žádného zákona a práva a kde nelze jinak než na násilí odpovídat násilím.“⁷⁾

Pausální ztotožňování a odsuzování jakéhokoli násilí mezi soupeřícími politickými protivníky svědčilo o ztrátě konkrétně historického a třídního přístupu k fenoménu sociálního násilí.

Není přece sociální násilí jako sociální násilí. Když dva dělají totéž neznamená to ještě, že jde o totéž.

Komunistická strana při organizování a řízení ozbrojeného boje stála před úkolem vstřípit do vědomí lidí právě onen konkrétně historický a třídní přístup k sociálnímu násilí.

Bez toho, aniž byla dána odpověď na otázky jaké sociální násilí, vůči komu, za jakých podmínek a okolností a s jakým cílem má být násilí použito, nebylo možné diferencovat a rozlišit typy sociálního násilí revolučního od kontrarevolučního, pokrokového od reakčního, emancipačního

ho od represivního a zaujmout k nim odpovídající praktickopolitický postoj.

Zaujetí hodnotícího postoje k různým typům aktů sociálního násilí, na jehož základě bylo možné politicky, morálně, ale i mezinárodně právně ospravedlnit použití ozbrojeného násilí, vyžadovalo zaujmout pozici ne jakékoli sociální třídy, ale tříd, popřípadě určitých sociálních vrstev, v dané době nejpokrokovějších a nejrevolučnějších.

Jen tak bylo možné eliminovat netřídní, abstraktně humanistické a pacifistické postoje k revolučnímu ozbrojenému boji vůči okupantům, které ozbrojený boj chápaly jako nerozlišené politické a mravní zlo a ve svých důsledcích ztěžovaly a paralyzovaly rozmach národně osvobozeneckého zápasu, nebo dokonce účast na něm rezignovaly či absentovaly.

Používání forem třídního boje příznaků a postačujících v podmínkách buržoazně demokratického zřízení nepřicházelo v úvahu, neboť institucionální základna buržoazně demokratického republikánského zřízení, stejně tak jako kodifikace a možnost využívání základních demokratických práv a svobod, byly nastolením fašistické diktatury zlikvidovány.

V takovýchto výrazně nedemokratických podmínkách se zpravidla revolty, vzpoury a odboj vybijet v různých spikleneckých akcích, charakteristických pro individuální teror.

Nemůžeme říci, že i náš odboj, jmenovitě odboj buržoazní — domácí i ze zahraničí organizovaný — se těmito cestami individuálního násilí a teroru v nejednom případě neubíral.

V našem národně osvobozeneckém zápase, řízeném komunistickou stranou, našel své uplatnění ne individuální, ale revoluční teror jako nejkrajnější forma sociálního násilí vůbec.

Uplatnění revolučního teroru bylo reálné na teror rozpoutaný okupanty. Revoluční teror byl prostředkem sebeobrany národů proti teroru kontrarevolučnímu.

Výzvu k použití této formy boje nacházíme poprvé v komentáři Klementa Gottwalda v českém vysílání moskevského rozhlasu z 8. dubna 1942: „Zapálit jim půdu pod nohama, nedat jim pokoje, odpovídat na hejdrichovský teror hromadným národním terorem proti okupantům...“⁸⁾ Stejně tak jako v rozhlasovém vysílání Klementa Gottwalda o den později: „Jestliže na každý Heydrichův rozsudek smrti nad českým člověkem ... za každou salvu

⁷⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 21

⁸⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 288

Heydrichových popravčích čet ... bude posláno na onen svět několik německých okupantů — pak to bude neúčinnější odpočívka na Heydrichův teror.“⁹⁾

Přiznání určující úlohy sociálnímu násilí a v jeho rámci do určité míry i revolučnímu teroru v národně osvobozenec-kém boji, však ani v nejmenším nemělo nic společného s akceptací a ospravedlně-ním individuálního teroru, který byl marxi-stům vždy cizím, nejen proto, že postrá-dal charakter revolučního boje opírají-cího se o širokou masovou sociální zá-kladnu, s jejíž pomocí bylo možné jediné dosáhnout úspěchu, ale i proto, že indivi-duální násilné akce měly obvykle za nás-ledek odvetné persekuci náce okupa-ntů proti bezbrannému a na odvetu nepři-pravenému civilnímu obyvatelstvu.

Jestliže náš národní odboj vůči oku-pantům byl objektivně postaven do situ-ace splácet okupantům za jejich ozbroje-né příkoří stejným způsobem, potom je nutné dodat, že zde byl z naší strany je-den nezanedbatelný rozdíl.

Nesnažili jsme se odpáčet okupantům tak říkajíc i „s úroky“.

Teror, který okupanti u nás od samé-ho počátku rozpoutali ztrácel povahu vý-jimečného a mezního prostředku třídního boje. Vzhledem k tomu, že byl provázen nesčetnými násilnostmi tzn. excesy, vý-střelky násilné aktivity, přeměnilo se ozbrojené násilí v rukou okupantů v ira-cionální, bezhlavou, ničím nespoutanou, jakýkoli smysl postrádající brutalitu.

Komunistickému hnutí byly excesy ná-silnosti vždy cizí. Sociální násilí pro něj vždy bylo jen jedním z krajních, mezních forem sociálního donucení, kdy všechny jiné nenásilné prostředky boje byly již vyčerpány. Tímto imperativem se řídil náš národní odboj ve vztahu k použití sociál-ního násilí i v těžkých letech nacistické okupace.

I tímto způsobem totiž mohl proletá-riát triumfovat nad fašismem, jako roz-kládajícím se produktem imperialistické buržoazie, neboť se nepotřeboval snižovat k tak nelidským a nedůstojným praktikám v třídním zápase s ním.

Obezřetnost a citlivost v nakládání s ozbrojenými formami boje byla determi-nována nejedním faktorem.

Nikdy jsme neztráceli ani na chvíli ze zřetele, že ozbrojené násilí, vedle řady po-zitivních sociálních úloh a funkcí, má i některé nepomíjitelné doprovodné nega-tivní důsledky. Ozbrojený boj sebou při-

náš ztráty na lidských životech, destruk-ci materiálních a kulturních hodnot. Má i určité demoralizující účinky jak na ob-jekty, tak i na subjekty násilí atp.

Z těchto i dalších důvodů, s veškerou naléhavostí se hlásilo o svá práva jedno z významných poučení z revolučních zá-pasů historie dělnického hnutí, které své-ho času vyvodil Lenin: Nikdy se nezahrá-vat s ozbrojeným bojem, zvláště pak ozbrojeným povstáním.

V prvních letech okupace a druhé svě-tové války vystupovala do popředí orien-tace na sabotáže a diverze, které sledova-ly ochromování funkcí národního hospo-dářství, rozrušování týlu fašistických vojsk jak v ekonomickém, tak politickém i mo-rálním ohledu.

Orientace domácího odboje na „podlo-žení a ochromení německé válečné výro-by v českých zemích všemi prostředky sa-botáže a diverze“¹⁰⁾ nebyla ještě orienta-cí na uplatňování sociálního násilí, ozbro-jeného boje proti okupantům. Sociální ná-silí je svou povahou intersubjektivním, mezitřídním, případně meziindividuálním vztahem mezi antagonistickými subjekty. Není kolizí, střetem člověka s věcmi, s materiálními předměty, ale konfliktem třídy s třídou, sociální skupiny s jinou sociální skupinou atp.

Jaro 1942 je určitým mezníkem v našem odboji, kdy předtím uplatňované prostřed-ky hospodářské diverze a sabotáže jsou rozšiřovány o akty ozbrojeného násilí vůči okupantům.

Orientace domácího odboje k vedení ozbrojeného boje s okupanty a domácími kolaboranty je obsažena v nejednom po-kynu moskevského vedení KSČ.

Změnu této orientace nacházíme ve výzvách moskevského vedení strany: „Ne-přátel se nelekejte, na počet nehleďte, bijte je bijte, nikoho neživte.“¹¹⁾ „Smrt německým okupantům!“¹²⁾ aj.

Spolu se zhoršujícím se mezinárodně politickým a vojenským postavením fašis-tické koalice dochází i ke stupňování boje našich národů až po národní partyzánskou válku.

První zmínku o ní nacházíme v proje-vu Klementa Gottwalda k příslušníkům československé vojenské jednotky v SSSR, v požadavku „... aby proti německým okupantům byla rozpoutána národní par-tyzánská válka,“¹³⁾ která měla být rovněž prostředkem národní sebeobranu proti vy-

⁹⁾ Tamtéž: str. 295

¹⁰⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. IX, Praha 1954, str. 202

¹¹⁾ Tamtéž, str. 280

¹²⁾ Tamtéž, str. 296

¹³⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 46

hlazovacímu tažení okupantů. V období teroru a persekce po atentátu na Heydricha soudruh Gottwald píše: „Českému lidu nezbyvá nic jiného, než odpovědět na toto vyhazovací tažení národně osvobozovací válkou, bojem se zbraní v ruce, rozpoutáním velké partyzánské války.“¹⁴⁾

Zásluhou komunistické strany se od druhé poloviny roku 1942 stává hlavní formou domácího odboje, ale i odboje zahraničního ozbrojený boj — na okupovaném území partyzánskému charakteru, v zahraničí potom zapojení československých jednotek — jmenovitě pak v SSSR do účasti na vojenských operacích na východní frontě.

Není jisté bez zajímavosti, že československá vláda v Londýně prakticky až do podepsání smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československem a Sovětským svazem v prosinci 1943, otálela s výzvou k našemu lidu doma, aby rozpoutal proti okupantům boj všemi způsoby a prostředky včetně ozbrojeného boje, takže jí moskevské vedení strany učinilo výtku, „aby vláda považovala za svůj přední státní úkol vést a organizovat na území republiky aktivní boj proti okupantům všemi prostředky.“¹⁵⁾

V závislosti na vývoji situace na frontách 2. světové války měla partyzánská válka vyústit v celonárodní povstání proti okupantům.¹⁶⁾

Rozdílné podmínky pro ozbrojený boj na Slovensku a v českých zemích se promítly i do úlohy, která byla určena partyzánskému hnutí a slovenské armádě.

Jestliže v českých zemích, kde prakticky neexistovala národní armáda a země byly navíc okupovány hitlerovskými vojsky, se odboj objektivně musel ubírat od nižších forem boje k vyšším, od omezených partyzánských akcí až k národnímu povstání, na Slovensku se ÚV KSS snaží nalézt „nejúspěšnější a nejrychlejší cestu k porážce nacismu a fašismu doma... A touto cestou bylo nepochybně celonárodní povstání ozbrojeného lidu a armády.“¹⁷⁾

Tato koncepce odboje, adekvátní poměrům na Slovensku, spočívala na využití dvou základních „ozbrojených složek, dvou sil v jednom zápase: povstalecké armády a ozbrojeného lidu v partyzánských oddílech.“¹⁸⁾

Využití slovenské armády v protifašistickém boji znamenalo pro stranu podstoupit složitý proces přeměny slovenské armády, jako instituce klerofašistického režimu, v armádu novou „povstaleckou, protifašistickou, protiludáckou...“¹⁹⁾

Orientace na využití slovenské armády v národně osvobozenéckém zápase nikterak neodsunovalo do pozadí vytváření partyzánských oddílů, které Komunistická strana Slovenska vytvářela kolem svých organizací a budovala je jako svou armádu, jako protiváhu buržoazně orientovaných důstojníků v slovenské armádě.²⁰⁾

K tomu, aby zvítězila idea všeobecného, masového, celoarmádního ozbrojeného boje proti okupantům, musela strana vykonat nemalou ideově politickou, uvědomovací i organizačně politickou práci, vedle vojenského a materiálně technického zabezpečení ozbrojených akcí.

Bez toho by revoluční ozbrojený vystoupení bylo hazardním a velmi riskantním počínáním. Ozbrojený boj bylo nutné postupně eskalovat, v závislostech na růstu masovosti jeho sociální základny, materiálních a technických možnostech, na vývoji vnitropolitické situace v okupovaných zemích i fašistického Německa, zvláště pak na vývoji vojenskostrategické situace na frontách druhé světové války, zejména na přibližování se válčišť k našemu teritoriu, na vnější vojenské, materiální a technické podpoře, s níž mohl domácí odboj reálně počítat.

Čím více se rozšiřovala základna ozbrojeného boje, čím větší zkušenosti z této činnosti byly získány, čím účinnější byla i zahraniční pomoc a čím více se přibližovaly fronty a válčiště našemu území, tím nabýval domácí i ozbrojený odboj na intenzitě, tím více přerůstal od jednotlivých ozbrojených vystoupení lokálního významu až po rozsáhlou partyzánskou válku a národní ozbrojené povstání, se závažnými vnitropolitickými, vojenskooperačními i strategickými důsledky.

Zejména vítězný postup sovětských vojsk a v jejich řadách i československé armádního sboru, vytvářel příznivé vnější podmínky a předpoklady pro doslova lidovou protifašistickou válku proti okupantům a kolaborantům. Velmi výrazně mj. ovlivnil myšlení, postoje a jednání nejen prostých vojáků, ale i značné části velitelského sboru slovenské armády.

Každý významnější projev lidového ozbrojeného odporu proti diktátorským

¹⁴⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. X, Praha 1954, str. 57

¹⁵⁾ Kl. Gottwald, Spisy sv. XI, Praha 1954, str. 280

¹⁶⁾ Tamtéž, str. 166

¹⁷⁾ G. Husák, Svědectví o Slovenském národním povstání, Praha 1970, str. 74

¹⁸⁾ Tamtéž, str. 75

¹⁹⁾ Tamtéž, str. 69

²⁰⁾ Tamtéž, str. 75

režimům, opírajícím se neomezeně o násilí, teror a brutalitu početných vojenských, policejních i polovojenských institucí sociálního násilí, vybaveným soudobou vojenskou technikou a profesionálně ji ovládajícím, vyžaduje od politického vedení revolučního odboje tyto nesporné výhody protivníka eliminovat či minimalizovat.

V praxi to potom znamená buď se zmocnit a naučit ovládat soudobé instrumenty násilí, což se zpravidla podaří jen zčásti, nebo politickou činností rozkládat ozbrojené síly nepřítele a případně je získat k bojovému vystoupení na vlastní straně, což je úkol rovněž nesmírně obtížný.

Jak jsem uvedl, v našem národně osvobozeném zápase prakticky nebylo možné počítat s nějakým významnějším úspěchem, pokud jde o politický a morální rozklad, ochromení bojeschopnosti hitlerovských okupačních bezpečnostních orgánů a ozbrojených sil, natož pak s jejich přechodem na stranu povstalců.

Komunisté na Slovensku však nebyli bez šancí v tomto směru pokud šlo o ozbrojené síly — jmenovitě pak armádu — slovenského klerofašistického státu.

Politický rozklad slovenské armády — jako opory klerofašistické slovenské vlády — projevující se na frontě dezercí a přechodem na stranu Sovětské armády, doma potom přechodem k partyzánům, byl hluboký a nezadržitelný.

Celkové politické klima v zemi a anti-fašistické nálady v slovenské armádě umožnily její zapojení do příprav na ozbrojené masové vystoupení proti fašismu na Slovensku.

I když strana v ozbrojeném zápase s okupanty počítala s rozkladem s přechodem k partyzánům a využitím např. slovenské armády, přece jenom nejspolehlivější a straně nejbližší politickou a ozbrojenou silou bylo především partyzánské hnutí. Od něho strana očekávala nejen splnění úkolů v protifašistickém boji, ale i garance zabezpečení vedoucí úlohy strany a dělnické třídy v naší národně demokratické revoluci.

Ozbrojený boj proti okupantům nebyl účelem sebe sama, vystupoval především jako prostředek a nástroj politiky komunistické strany.

Rozvíjení a eskalace protifašistického zápasu až k jeho nejvyšší formě, k celonárodním ozbrojeným povstáním, sledovalo nejen určité vojenské cíle, ale, a to především, cíle politické jak bezprostředního, tak perspektivního charakteru.

Bezprostředním politickým cílem ozbrojeného boje v politickém programu komu-

nistické strany nebylo pouze přispět vlastními silami k likvidaci vojenské a politické nadvlády německého fašismu, slovenského klerofašismu a domácích přísluhovačů vůbec a znovuzískání národní svobody a státní nezávislosti Československa. V tomto zápase šlo i o nové uspořádaní sociálně ekonomických poměrů v osvobozené republice, o obnovení republiky nikoli na buržoazním, ale lidově demokratickém základě.

Vyvrcholení ozbrojeného boje našeho lidu proti německému fašismu a domácím kolaborantům sledovalo i uplatnění vlivu na utváření sociálně ekonomických poměrů v osvobozené vlasti těch sil, které nesly tíhu národně osvobozovacího a sociálního zápasu. Rozvíjení iniciativy dělnické třídy a jejich spojenců, sdílejících vedoucí úlohu komunistické strany v národně demokratické revoluci, sledovalo vytvoření podmínek pro přechod od národně demokratického revolučního procesu k procesu svým charakterem socialistickému.

Prosadit tuto ideu bylo nezbytné proti stanovisku zastávaném zejména představiteli zahraničního buržoazního československého odboje, kteří se stavěli proti stupňování domácího masového lidového protifašistického boje a jeho vyvrcholení v celonárodním ozbrojeném vystoupení.

Nikterak zanedbatelné byly i vojenské úlohy a cíle ozbrojeného boje proti fašistickému režimu.

Náš národní domácí odboj si pochopitelně nemohl klást nereálné vojenské cíle. Domnívat se, že bylo v jeho silách svěst rozhodnou bitvu s protivníkem mnohonásobně početnějším, všestranně soudobě vyzbrojeným, vycvičeným, zkušeným ve vedení válečných operací, by bylo iluzorní.

Nicméně takový „válečný stroj“ je velmi citlivý a zranitelný ze strany všech akcí, které rušivě zasahují do jeho vnitřního života, velení, zásobování, přemísťování, které odvádějí od hlavního předurčení, rozptylují koncentraci sil a prostředků apod.

Toho si bylo vedení našeho odboje velmi dobře vědomo a v hojné míře této skutečnosti využívalo.

V pozdějších vrcholných fázích, kdy náš ozbrojený odboj přerostl v celonárodní ozbrojená povstání, která se odehrávala na rozsáhlých územích jako součástech operačního prostoru ustupujících fašistických polních armád, stával se ozbrojený boj pro fašistické velení velmi vážným nebezpečím přinejmenším operačního dosahu.

To platí jak pro Slovenské národní povstání, které sledovalo uvolnění přechodu Rudé armády přes Karpaty a poskytnutí osvobozeného povstaleckého území pro rychlé ovládnutí Dunajské nížiny,²¹ tak i pro povstání českého národa, které mj. znemožňovalo organizovaný přechod do obrany miliónové Šchörnerpvě armádě na protektorátním teritoriu.

Síly, které bylo nuceno fašistické velení na paralyzování této hrozby vyčlenit, citelně scházely na hroučících se fašistických frontách druhé světové války.

Vedle politického a vojenského významu našeho ozbrojeného odboje nemůžeme opomenout ani jeho morálně politický význam.

Ozbrojeným vystoupením proti okupantům a kolaborantům naše národy otevřeně a jednoznačně demonstrovaly, že se nesmířily s mnichovskými událostmi i tím, co po nich následovalo. Když jim vládnou-

cí buržoazie zabránila vystoupit se zbraní na obranu předmnichovské republiky, přispěly alespoň k obnovení naší nezávislosti a svobody.

Národně demokratický charakter našeho odboje vtiskoval i odpovídající politický a sociální charakter nově se konstituující československé branné moci.

Realizace programu naší národní a demokratické revoluce vyžadovala jiný sociální typ ozbrojených sil, odlišný od předmnichovské buržoazní československé armády.

Tak v průběhu našeho ozbrojeného protifašistického a sociálního zápasu docházelo současně i k položení základních předpokladů a podmínek pro vytvoření ozbrojených sil znovuoobnoveného československého státu, ozbrojených sil, i když ještě ne zcela socialistického typu, avšak již ani ne vysloveně buržoazního typu.

²¹ Srovnej: G. Husák, Svědectví o Slovenském národním povstání, Praha 1970, str. 67

Ostravská operace

V roce oslav 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou vzpomene i slavnou kapitolu, kterou napsala vojska 4. ukrajinského frontu (v jehož svazku bojoval i náš 1. čs. armádní sbor) v průběhu ostravské operace.

Ostravská operace probíhala v období konečného účtování s hitlerovským Němcem, které k odražení rozhodujících úderů sovětských vojsk vytvořilo na Východě strategickou zónu. Zahrnovala Východní Prusko, východní část Pomořan, Československo, Maďarsko a Rakousko, tedy státy a území, z nichž měla hitlerovská vojska zabránit postupu sovětských vojsk na dvou rozhodujících strategických útočných směrech — berlínském a vídeňském.

Ostravský prostor tvořil právě křídlo celé nepřátelské obrany severně od Karpat. Hitlerovské velení ve snaze udržet ostravský prostor, především přístupy do Moravské brány, vytvořilo v prostoru severovýchodní Moravy hlubokou, značně členitou a mimořádně silnou obranu, která se opírala o stará československá pohraniční opevnění. Nepřátelská obrana se skládala z pěti obranných pásem se železobetonovými a polními opevněními, s drátěnými a minovými zátarasy před předním okrajem i v hloubce obrany, s velkým množstvím opěrných bodů a ohnisek odporu, hlavně v osadách a městech. O tom, že německé velení přikládalo tomuto území nebyvalý význam, svědčí skutečnost, že sem postupně soustřeďovalo stále více sil a prostředků. Na počátku operace stály proti 4. ukrajinskému frontu síly 12 nepřátelských divízi, ve třetím období operace již síly 22 nepřátelských divízi, z toho

4 divize tankové. To představovalo více jak 150 000 německých vojáků vyzbrojených značnou bojovou technikou; mimo jiné přes 2100 děl a minometů, více jak 300 tanků a 280 letounů. Maršál Sovětského svazu A. I. Jeremenko později zhodnotil význam ostravského prostoru takto: „Moravská Ostrava, hlavní středisko hájené nepřitelem na tomto směru, se jako důležitá průmyslová oblast stala opevněným opěrným bodem operačně strategického významu.“

Ve druhé polovině února a počátkem března se na sovětsko-německé frontě vytvořila situace, která vytvářela příznivé předpoklady pro závěrečné útoky sovětských vojsk na berlínském a vídeňském strategickém směru. Sovětská vojska dostala za úkol dosáhnout v poměrně krátké době čáry Rostock, Plzeň, Linec; rozdrtit přitom nepřátelské uskupení v prostoru Berlína. V téže době mělo dojít rovněž k osvobození zbývajících částí dosud okupovaného území Československa.

V přípravném období k závěrečnému útoku na Berlín dostala vojska 2. a 1. běloruského frontu a vojska 1. ukrajinského frontu (všechny tři fronty operovaly severně Karpat) za úkol zničit silná nepřátelská křídla uskupení v prostoru Východních Pomořan, Dolního a Horního Slezska.

Úkolem 2. ukrajinského frontu (operoval na jižním Slovensku a spolu s 3. ukrajinským frontem v prostoru Maďarska) bylo připravit a zahájit útok částí sil na směru Nové Zámky—Znojmo tak, aby vyšel na čáru Brno—Znojmo. Dále měl útočit západním směrem a dosáhnout prostoru Plzeň.

Současně s tím nařídil hlavní stan vojskům 4. ukrajinského frontu (který operoval mezi dvěma hlavními strategickými uskupeními Sovětské armády na karpatsko-pražském strategickém směru) uskutečnit útočnou operaci na směr Ostrava—Olomouc—Praha. Zahájení nové útočné operace 4. ukrajinského frontu plánoval na 8. až 10. března.

Jaká byla situace před zahájením operace? Po mimořádně úporných bojích proti zuřivě se bránícímu nepříteli v Západních Karpatech ovládla vojska 4. ukrajinského frontu v polovině února čáru: východně Zory — Strumien — západně Bielsko — Żywiec — 3 km severně Polhora, 8 km východně Trstená — východně Liptovský Mikuláš. Operační sestava 4. ukrajinského frontu byla v jednom sledu podél fronty 175 km dlouhé: 38. armáda generála K. S. Moskalenka (12 divízi) působila na pravém křídle v pásmu širokém 60 km, 1. gardová armáda generála A. A. Grečka (10 divízi) byla ve středu operační sestavy frontu na 67 km široké frontě a na levém křídle frontu stála 18. armáda generála Gastiloviče (dva střelecké sbory) v pásmu širokém 49 km. Ve svazku 18. armády na jejím levém křídle útočil údolím Váhu 1. čs. armádní sbor.

Početní stavy divízi se při úporných bojích v horách silně zmenšily: u 38. armády se pohybovaly od 2800 do 3800 osob, u 1. gardové armády a 18. armády od 3300 do 4000 osob. Krátké operační přestávky od 21. února do 9. března využila vojska ke zlepšení výchozího postavení k útoku, k doplnění sil a prostředků, ke zdokonalení bojového mistrovství vojsk, k přípravě velitelů a štábů, k nutným přeskupením a přesunům sil a prostředků k zahájení nové útočné operace.

Velitel 4. ukrajinského frontu generál I. F. Petrov, který měl k operaci k dispozici zčásti doplněné síly 38., 1. gardové a 18. armády, 5. mechanizovaný sbor a 8. leteckou armádu, se rozhodl, v souladu se směrnicí hlavního stanu, vést hlavní úder silami dvou armád (38. a 1. gardové) na směr Strumien—Olomouc—Praha s cílem zničit ostravské uskupení nepřítelů a rychlým postupem vojsk celého frontu dosáhnout toku Vltavy a osvobodit Prahu.

Operace vojsk 4. ukrajinského frontu byla plánována na tři etapy: v první etapě měla dosáhnout vojska 38. a 1. gardové armády osmý den operace (tj. 17. března) čáry Šternberk—Olomouc—Tovačov, ve druhé etapě měla vojska 38. armády dosáhnout (15. den operace — tj. 24. března) čáry Josefov—Hradec Králové a vojska 1. gardové armády čáry Pardubice—Chotěboř, ve třetí etapě (15.—40. den operace,

tj. do 19. dubna) měla vojska frontu dosáhnout řeky Vltava a osvobodit Prahu.

Hlavním cílem útočné činnosti vojsk 4. ukrajinského frontu bylo:

- zničit v součinnosti s 1. a 2. ukrajinským frontem vojska německé skupiny armád „Střed“ a osvobodit český a slovenský lid z fašistické poroby;

- zbavit nepřítelů poslední kamenouhelné pánve a velké průmyslové základny — Ostravska;

- likvidovat základnu fašistických armád, vybudovanou hitlerovci na území Čech a Moravy;

- rozdělit strategickou obranu nepřítelů hlubokým, rozřezávajícím úderem na dvě části.

Ostravská operace byla zahájena 10. března 1945. Její skutečný průběh se člení na tři etapy:

První a druhá etapa je charakterizována útočnými boji sovětských a československých vojsk na přístupech k ostravské průmyslové a kamenouhelné pánvi. Třetí etapa je charakterizována boji o Ostravu a pronásledováním nepřítelů na pražském směru.

První etapa probíhala od 10. do 17. března. Vojska 4. ukrajinského frontu na směr hlavního úderu prolomila během osmidenních bojů nepřátelskou obranu na úseku širokém 15 km a pronikla do hloubky 6 až 12 km. Nepřítel soustředil do prostoru předpokládaného průlomu síly pěti pěších a dvou tankových divízi se 160 tanky a samohybnými děly. Tím se podstatně změnil poměr sil na směr hlavního úderu 4. ukrajinského frontu.

Boje na hlavním směru 4. ukrajinského frontu se změnil v pomalé a vyčerpávající pronikání nepřátelskou obranou. Proto velitel frontu útok 17. března zastavil, aniž vojska dosáhla plánovaných cílů první etapy operace.

Rovněž 18. armáda, která útočila na směr Czarny Dunajec—Žilina—Kroměříž s cílem vázat síly nepřítelů a zabránit mu v přesunu na směr hlavního úderu frontu, neměla úspěch. V útočném pásmu 1. čs. armádního sboru došlo dokonce ke ztrátě Liptovského Mikuláše.

Vojska frontu přešla do dočasné obrany.

Druhá etapa operace probíhala od 24. března do 14. dubna 1945.

V době zastavení útoku vojsk 4. ukrajinského frontu a po jejich přechodu do dočasné obrany se vytvořila postupem vojsk levého křídla 1. ukrajinského frontu (60. armáda generála P. A. Kuročkina) do boku ostravského uskupení nepřítelů příznivá situace pro nový útok vojsk 4. ukrajinského frontu. Obklíčení a zničení ne-

přátelského uskupení v prostoru jihozápadně Opole vojsky levého křídla 1. ukrajinského frontu vytvořilo příznivé podmínky k likvidaci raciborského uskupení nepřítel. Ke splnění tohoto cíle směřovala činnost vojsk 1. ukrajinského frontu ve druhé etapě hornoslezské operace a vojsk 4. ukrajinského frontu ve druhé etapě ostravské operace.

Nový velitel 4. ukrajinského frontu generál armády A. I. Jeremenko se rozhodl využít úspěchů pravého souseda a přenesl směr hlavního úderu frontu na pravé břídlo s cílem dobýt města Zory a Wodzislaw a útočit dále ve směru na Opavu.

Útok vojsk 4. ukrajinského frontu ve druhé etapě operace byl pečlivě připraven. Díky tomu dosáhla vojska frontu výrazných úspěchů: za 6 dní postoupila 38. a 1. gardová armáda na směru hlavního úderu frontu o 36 km. Přitom zdolala silnou nepřátelskou obranu a způsobila nepříteli citelné ztráty.

Začátek dubna je charakterizován boji vojsk 38. armády za vytvoření předmostí na Odře v prostoru Tworkowa s pozdějším odražením protiúderu šesti nepřátelských divizí.

K dosažení úspěchu ve druhém období operace přispěla svým dílem 1. čs. samostatná brigáda, která se svými 65 středními tanky byla nejsilnějším tankovým svazkem frontu (5. mechanizovaný sbor byl předtím vyňat ze svazku 4. ukrajinského frontu). 1. čs. tanková brigáda prolomila se sovětskými vojsky nepřátelskou obranu na směru Zory—Wodzislaw a počátkem dubna se zúčastnila bojů za rozšíření a udržení tworkowského předmostí.

Rovněž boje 18. armády ve druhém období byly úspěšné. Byla osvobozena Trstená a Liptovský Mikuláš. Vojska 1. čs. armádního sboru při pronásledování nepřítelů údolím Váhu osvobodila Ružomberok.

Třetí etapa ostravské operace probíhala od 15. dubna do 5. května 1945 již v nové strategicko-operační situaci, která se vytvořila na středním úseku sovětsko-německé fronty. Mimořádně významná byla v této souvislosti skutečnost, že vojska 1. ukrajinského frontu splnila počátkem dubna hlavní úkoly hornoslezské operace a při pronásledování nepřítelů dosáhla předhůří Jeseníků (přitom osvobodila první osady na území českých zemí. Osoblaha byla osvobozena 21. března a 28. března byly osvobozeny Sudice). Vojska 4. ukrajinského frontu dosáhla hlavními silami soutoku Odry a Olše. Sovětská vojska stála 15 km severně od Opavy, 18 km severně od Hlučína a 22 km severně od Ostravy. Z východu se fronta přiblížila k Ostravě na 30 až 40 km. Linie fronty vytvářela

mimořádně příznivé možnosti k úderu na Ostravu ze severozápadu.

Vojska 2. ukrajinského frontu po odražení nepřátelského protiútku v prostoru Blatenského jezera (6. až 15. 3. 1945) přecházela do rozhodujícího útoku na vídeňském směru (16. 3. 1945) a částí sil rozvíjela útok na bratislavsko-brněnské směry.

Na základě této situace vydal hlavní stan již 3. dubna 1945 operační směrnicí, v níž nařizoval obkličt a zničit ostravské uskupení nepřítel (především síly 1. tankové armády nepřítel) silami 4. ukrajinského frontu a částí sil 2. ukrajinského frontu.

4. ukrajinský front dostal za úkol vést úder silami dvou armád, dvou dělostřeleckých divizí a jedním tankovým sborem podél západního břehu řeky Odry s bližším úkolem ovládnout Opavu a Ostravu a v dalším útočit na Olomouc vstříc úderu vojsk 2. ukrajinského frontu z prostoru Brna přes Vyškov na Olomouc. Vojska 4. a 2. ukrajinského frontu měla tudíž vstříc ným úderem do prostoru Olomouc uzavřít obkličující kruh kolem hlavních sil německé 1. tankové armády.

K úspěšnému splnění úkolu byla přidána 4. ukrajinskému frontu 60. armáda generála P. A. Kuročkina od 1. ukrajinského frontu, která operovala v předhůří Jeseníků.

Velitel 4. ukrajinského frontu generál armády A. I. Jeremenko se rozhodl rozdělit a zničit ostravské uskupení nepřítel úderem hlavních sil 60. a 38. armády ve směru Rohov—Kravaře—Slatina a silami 1. gardové armády útočit ve směru Věrnovice—Horní Lutyně—Ostrava. Bližším úkolem hlavních sil 4. ukrajinského frontu bylo osvobodit Ostravu a Opavu, v dalším pak spojenými silami tří armád (60., 38. a 1. gardové armády) pokračovat v útoku na Olomouc, vstříc úderu vojsk 2. ukrajinského frontu z jihu.

V přípravném období byly uskutečněny nezbytné přesuny sil a prostředků na nový směr hlavního úderu frontu, organizace součinnosti armád na všech velitelských stupních, dohovor mezi armádami na hlavním směru, organizace součinnosti 60., 38. (v jejímž svazku se bojuj na směru hlavního úderu opět zúčastnila 1. čs. samostatná tanková brigáda) a 1. gardovou armádou a podporující 8. leteckou armádou (v jejímž svazku byla ve třetí etapě operace poprvé zasazena do bojů 1. čs. smíšená letecká divize).

15. dubna 1945 zahájila vojska 4. ukrajinského frontu útok na plánovaných směrech. Na směru hlavního úderu v úseku Rozumice—Borucin se vklínila vojska 60. a

38. armády do nepřátelské obrany do hloubky 2–7 km. Během pěti dnů prolomila dvě pásma nepřátelské obrany, rozšířila průlom a vytvořila z chodu několik malých předmostí na řece Opavě, z nichž nejvýznamnější bylo v prostoru osady Kravče. Po boku sovětských vojáků se tam v tvrdých bojích osvědčily také příslušníci naší tankové brigády. Do 19. dubna překročily řeku Opavu hlavní síly a zvětšily předmostí na 13 km do šířky a 1,5 až 2 km do hloubky.

Před vojsky 60. a 38. armády stál nyní úkol — prolomit pásmo stálých opevnění nepřítele a dosáhnout jednoho z hlavních cílů operace: osvobození Ostravy a Opavy.

V průběhu 20.–25. dubna se sovětským a československým vojákům podařilo rozšířit předmostí na jižním břehu řeky Opavy a vklínit se do nepřátelského pásma stálých opevnění. 60. armáda za podpory tanků 31. tankového sboru, bitevního a bombardovacího letectva 8. letecké armády zdolala hlubokou obranu nepřítele, tvořenou mohutným systémem stálých opevnění a 22. dubna v 18.00 hodin osvobodila Opavu.

Nepřátelské pásmo stálých opevnění bylo silně narušeno i v úseku útočného pásma 38. armády na směrech Mokré Lazce—Hrabyně a Chabíčov—Těžkovic. Nepřítel však dosud držel důležité operné body, především Smolkovskou tvrz, a tím bránil sovětským a československým vojskům v rychlém rozvíjení útoku na Ostravu.

V této situaci přijal velitel 4. ukrajinského frontu upřesňující rozhodnutí: údernými uskupeními 60. a 38. armády a 1. gardové armády vést soustředěné údery v úzkých úsecích západně Ostravy s cílem rozdělit a zničit nepřítele v prostoru Ostravy a dobýt Ostravu ze západu.

26. dubna 1945 zahájila Sovětská armáda a spolu s ní českoslovenští vojáci přímý útok na Ostravu.

Zahájení útoku sledovali z pozorovatelné velitelské fronty osobně předseda KSČ a náměstek předsedy nové československé vlády Národní fronty Čechy a Slováci, s. Klement Gottwald, jehož jméno zůstane navždy spjato s budováním 1. čs. armádního sboru v SSSR, dále nový ministr národní obrany a bývalý velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR s. generál Ludvík Svoboda, s. Z. Fierlinger a velitel 4. ukrajinského frontu generál armády A. I. Jeremenko. Přítomnost těchto stranických a státních osobností ještě více znásobila bojového ducha nejen příslušníků 1. čs. samostatné tankové brigády, 1. čs. smíšené letecké divize, ale i všech sovětských vojáků. S. Klement Gottwald nejdou pod-

pořil čs. vojáky před nástupem do rozhodujících bojů. I zde slovy, která tlumočil brigádě prostřednictvím jejího velitele pplk. Vladimíra Janka, silně povzbudil bojové odhodlání příslušníků čs. tankové brigády: „Je to pro vás nesmírná čest, že na svých ocelových strojích budete dobývat ocelové srdce republiky. Vyznamenejte se v tomto boji jako nikdy!“

Tato výzva s. Gottwalda byla o několik hodin později naplněna skutky. Tanky 3. tankového praporu s výsadkem samopalníků a ženistů podporovaly útok sovětské pěchoty proti nepříteli, který zaujal obranu na svazích severně od osady Velká Polom. Útok měl rychlý spád.

Před polednem byla Velká Polom osvobozena. Čs. tanky vyzvaly silně zvlněným terénem a nebezpečnými příčnými hřbety na Dolní Lhotu. Rychlým a překvapivým útokem osadu dobyly a udržely až do příchodu sovětských jednotek.

Sovětská i čs. vojska se i přes časté protizteče nepřátelských tanků a pěchoty dostávala stále blíže k Ostravě. K večeru 26. dubna rozšířila vojska generála Moskalenka průlom do šířky 13 km a přiblížila se k osadě Klimkovice, která již ležela na jihozápadním okraji Ostravy. 29. dubna překročila řeku Odru jihozápadně od Zábrěhu a vytvořila zde malé předmostí. Naším letcům se v noci z 29. na 30. duben podařilo zaplavit nepřítelem střeženou a obsazenou Ostravu letáky s výzvou k ostravským dělníkům od příslušníků čs. armádního sboru: „... Dělníci! Naše závody, práce našich rukou, se již nikdy nesmí obrátit proti nám, proti lidu... Vše pro pomoc Rudé armádě — osvoboditelce... Smrt našim nepřítelům... Ať žije svobodná práce ve prospěch svobodného demokratického lidu Československa.“

Konečná porážka „neporazitelné“ německé armády se v jarních měsících roku 1945 nezdáratelně blížila. Na hlavním strategickém směru Varšava—Berlín stála Sovětská armáda na prahu Berlína.

Ve stejné době stanula armáda — osvoboditelka u významného cíle ostravské operace — Ostravy. Znovu však čekaly sovětské a československé vojáky houževnaté boje. Nepřítel město bránil a za žádnou cenu se nechtěl vzdát. Proto byla do prostoru Svinova zasazena 128. gardová horská střelecká divize generálmajora M. I. Koldubova, která měla velké zkušenosti z dobývání velkých měst. Do přímých bojů o Ostravu byla zasazena i 1. čs. samostatná tanková brigáda z prostoru Klimkovice. Čs. tankisté dostali nový úkol: podporovat vojska generálmajora Koldubova při posledním útoku na Ostravu.

30. dubna 1945 byl poslední útok zahájen. 3. tankový prapor pod velením štábního kapitána E. Šrámka podporoval útok vojsk generála Koldubova směrem k centru Ostravy přes četné objekty Vítkovických železáren.

V 19.30 hodin stanuli českoslovenští tankisté následování sovětskou pěchotou, která likvidovala zbytky nacistů, v centru Ostravy. Příslušníci brigády naplnili skutky slova s. Klementa Gottwalda a splnili rozkaz velitele frontu: byli v Ostravě mezi prvními.

Osvobozovací boje však neskončily. Ostravu dělí řeka Ostravice na dvě části. Most, spojující západní a východní část, se stal klíčovým bodem k úplnému osvobození města. Zásluhou mladého ostravského dělníka, Miloše Sýkory, který za cenu vlastního života znemožnil nepříteli zničit most, byla cesta do Slezské Ostravy otevřena.

30. dubna 1945 se ocelové srdce republiky — Ostrava — definitivně zbavilo šestileté poroby a svobodně vydechlo. Prvního máje zavlála na nadílní věži po dlouhé době československá státní vlajka spolu s rudou zástavou.

30. duben 1945 se nesmazatelně vryl nejen do paměti obyvatel severní Moravy a Ostravy. Téhož dne obsadily jednotky 1. čs. armádního sboru v součinnosti s vojsky generála Gastiloviče město Žilinu a pronikly dále na západ.

Vítězství sovětských a našich vojsk u Ostravy mělo velký operační význam a bylo proto také vysoce ceněno v rozkaze hlavního velitele Rudé armády. Byly v něm jmenovány útvary a svazky, které se zvlášť vyznamenaly v osvobozovacích bojích o Ostravu a Žilinu. Mezi ně patřila i vojska 1. čs. armádního sboru, 1. čs. samostatná tanková brigáda a 1. čs. smíšená letecká divize. Hlavní město Sovětského svazu — Moskva — oslavilo vítězství 4. ukrajinského frontu v ostravské operaci vypálením 22 čestných salv z 224 děl.

Boje o úplné osvobození Československa však ještě zdaleka vyhnáním nepřitele z Ostravy neskončily. Ostravské uskupení nepřitele bylo poraženo, ale nebylo ještě zničeno. To byl úkol, který měla vojska generála Jeremenka splnit v součinnosti s vojsky maršála Malinovského při pronásledování fašistických vojsk ve směru na Olomouc. Zde mělo dojít k uzavření kletí, v jejichž sevření měla zůstat obklíčena 7. tanková armáda fašistů.

Nacisté kryli svůj ústup k Olomouci silnými zadními voji na připravených obranných postaveních. Ničili všechny mosty, které sovětská a českoslovenští ženevci za pomoci civilního obyvatelstva

v průběhu bojů a pod palbou protivníka obnovovali.

Vstříc pravému křídlu 4. ukrajinského frontu generála Jeremenka ve směru na Olomouc současně postupovaly útvary 2. ukrajinského frontu maršála R. J. Malinovského od Brna k Prostějovu. Ostravské uskupení nepřitele, které se bránilo východně od Olomouce, se tím dostávalo do obklíčení. K uzavření obklíčení však zatím nedošlo. Přesto byla situace obklíčených sil 14 německých divizí krajně kritická v důsledku naprostého nedostatku ústupových cest.

V té době se totiž začínala rozvíjet pražská operace vojsk 1. a 2. ukrajinského frontu, která dovršila osvobození Československa a vedla k obklíčení nepřátelských sil celé skupiny armád „Střed“, jejichž součástí bylo i ostravské uskupení — 1. tanková armáda.

Význam ostravské operace byl značný. V jejím průběhu byla osvobozena severozápadní část Slovenska s Liptovským Mikulášem, Ružomberkem a Žilinou, severní Morava s Ostravou, Opavou a Olomoucí. Vojska generála Jeremenka v součinnosti s vojsky maršála Malinovského rozbila hlavní síly západokarpatského uskupení nepřitele. Porážka fašistických vojsk v ostravské operaci ztížila celkovou strategickou situaci hitlerovského Německa.

Nepřítel v průběhu ostravské operace nejenže přišel o rozsáhlá území severní Moravy a severozápadního Slovenska a významný hospodářský potenciál, který byl v tomto prostoru rozmístěn, ale měl i značné ztráty na lidech a bojové technice. Ztratil v operaci: 76 000 důstojníků a vojáků, 690 děl, 400 minometů, 370 tanků a samohybných děl, 176 letadel; kromě toho sovětská a čs. vojska zajala 17 500 důstojníků a vojáků, ukořistila 571 děl, 555 minometů, 1387 kulometů, 130 tanků a samohybných děl, 10 letadel, 800 automobilů, 1100 vagónů a lokomotiv a mnoho dalšího válečného materiálu.

V operaci se projevila převaha sovětského vojenského umění nad vojenským uměním nepřitele. Především byl mistrně volen ve všech obdobích operace směr hlavního úderu.

Sovětské velení při zpracování plánu ostravské operace, vedeno bratrskou družbou a úctou k potřebám národů Československa, plánovalo úder tak, aby v bojích nebylo zničeno ocelové srdce republiky — Ostravsko. Již v samotném plánování ostravské operace vidíme zásadní rozdíl oproti činnosti „západních spojenců“, kteří v posledních dnech války záměrně ničili leteckými údery československý průmysl,

aby se tak zbavili především poválečného konkurenta. Sovětská vojska v průběhu operace důsledně plnila příkaz — zachránit ostravský průmysl — a tohoto cíle i přes obrovské překážky dosáhla. Plán sovětského velení zachovat ostravský průmyslový potenciál neporušený a důsledně splnění tohoto plánu v těžkých podmínkách získalo sovětskému vojenskému umění obdiv našeho lidu.

Nejzajímavější operační manévry byl plánován a uskutečněn ve třetí etapě ostravské operace. V tomto období operace došlo k průlomu nepřátelské obrany vnitřními křídly dvou sousedních armád s následnými údery na rozbíhavých směrech. 60. armáda vedla úder na Opavu, 38. armáda vedla úder na Ostravu. V prostoru Ostravy se 38. armáda spojila s hlavními silami 1. gardové armády, útočícími na Ostravu od severovýchodu. 60. armáda ovládnutím prostoru Opavy kryla sovětská vojska, obklíčující nepřítel v prostoru Ostravy. Po osvobození Ostravy spojenými silami tří armád (60., 38. a 1. gardové armády) byl veden úder na Olomouc.

Ostravská operace má mimořádně významné místo v bojových tradicích Československé lidové armády. V jejím průběhu se dále rozvinula tradice bojové družby československého a sovětského lidu a jejich armád. Po boku sovětských vojsk se operace zúčastnil 1. čs. armádní sbor v SSSR, jehož jádro tvořily 4 pěší brigády, 1. čs. samostatná tanková brigáda, 1. čs.

smíšená letecká divize, 5 dělostřeleckých pluků, ženijní o spojovací prapory a další.

V ostravské operaci byla vítězně zakončena několikaletá slavná bojová cesta československého vojska v SSSR. Tato cesta pomáhala vytvářet novodobé bojové tradice, na nichž se dnes vychovává a učí československá lidová armáda. Bojiště u Žor, Wodzislawi, Tworkowa, Bolatic, Kravař, Velké Polomi, Ostravy, Liptovského Mikuláše, Martina, Žiliny, Vsetína, Kroměříže a Prostějova jsou místa, kde se na jaře roku 1945 ve společném boji, společně položenými životy a těžce vybojovanými vítězstvími kovala tradice bojového přátelství lidu Sovětského svazu a Československa a jejich ozbrojených sil.

Účast našich vojsk po boku sovětských vojsk v ostravské operaci patří k nejslavnějším stránkám národně osvobozeneckého boje českého a slovenského lidu ve druhé světové válce. Kromě dříve osvědčeného hrdinství a statečnosti československých vojáků měla v této operaci mimořádný význam součinnost se sovětskými vojsky při překonávání hluboce opevněné obrany, v níž nepřítel široce využíval stará československá pohraniční opevnění. Nepřekonatelně vůli sovětských vojáků osvobodit bratry Čechy a Slováky z hitlerovského jádra fašističtí vetřelci podlehl. Nemohly je zachránit ani železobetonové pevnosti. U Ostravy opět zvítězil spravedlivý boj revolučních vojsk nad silami fašistické reakce.

Realizace závěrů pléna ÚV KSČ z května 1974 v oblasti bojové pohotovosti ČSLA

Při objasňování základní politické linie KSČ soudruh Husák ve svém projevu na XIV. sjezdu KSČ uvedl, že jedinou alternativou dalšího rozvoje naší socialistické ekonomiky a podmínkou úspěchu v soutěži s kapitalismem se stává plné využití vědeckotechnického pokroku. Zdůraznil, že plnění úkolů vědeckotechnického rozvoje není jen otázkou dobré vůle, ale železnou nezbytností rozvoje naší společnosti.

Plenární zasedání ÚV KSČ 14. a 15. května 1974 zhodnotilo plnění této politické linie a vytyčilo další cestu k dosažení výraznějších výsledků. Závěry tohoto jednání jsou pro ČSLA plně závazné, neboť **vědeckotechnický pokrok v podmínkách třídně rozděleného světa podstatnou měrou ovlivňuje i soudobé vojenství.**

Tak např. imperialismus využívá vědy a technického pokroku k přípravě svých ozbrojených sil pro vedení války stále intenzivněji. Vyrábí a zavádí do výzbroje ozbrojených sil stále dokonalejší a ničivější zbraně a bojovou techniku a snaží se získat početní a kvalitativní převahu nad vojenskými silami tábora socialismu.

Ačkoli vláda ČSSR vede spolu s ostatními vládami socialistických států úporný zápas o odzbrojení, nemůže nečinně přihlížet k růstu vojenské síly nepřítele. Proto musí orientovat některé složky vědecko-

technického rozvoje na vojenskou oblast a tím zvyšovat účinnost a spolehlivost obrany ČSSR.

Využívání vědy a techniky ve vojenství se tak stává výrazem třídního boje. Vojenská vědeckotechnická převaha socialistického tábora nad nepřítelem se stává jednou z podmínek jeho porážky a rozhodujícím kritériem pro udržení světového míru.

Proto náčelník Hlavní politické správy ČSLA, soudruh generálporučík PhDr. V. Horáček na celoarmádním aktivu dne 21. 6. 1974 zdůraznil, že „povinností nás komunistů v armádě je, poučit se z jednání květnového pléna ÚV KSČ a s velkou náročností a odpovědností promítnout jeho závěry do naší práce“.

Vědeckotechnický pokrok se výrazně projevuje především v **zabezpečení vysoké bojové pohotovosti ČSLA.**

V širším (strategickém) pojetí bojové pohotovosti je vědeckotechnický rozvoj realizován v ČSLA v celém komplexu opatření. ČSLA je vybavována moderní vojenskou technikou a zbraněmi s vysokou technickou úrovní, které se plně vyrovnají a v některých ukazatelích předčí parametry bojové techniky nepřítele.

Jsou zaváděny různé automatizované systémy, radioelektronika a výpočetní technika. Rozšířila se základna pro mechaniz-

zaci procesů bojové činnosti, včetně systému velení.

V týlových službách se zvýšila pohotovost zásob materiálu vysokým stupněm paletizace a využitím nových technických prostředků pro manipulaci s materiálem všeho druhu.

V technických službách byl zkvalitněn racionálně provozní systém, zdokonaleno konzervování a rychlé dekonzervování uložené bojové techniky apod.

Byla zmodernizována učebně výcviková základna a vytvořeny podmínky pro vyšší technické myšlení vojáků a pro získání pevných návyků k ovládání soudobé bojové techniky, zbraní, přístrojů a zařízení.

V užším (taktickém) pojetí bojové pohotovosti je vědeckotechnický pokrok realizován ve všech kritériích. V oblasti uvědomování vojsk a vojáků z povolání jsou postupně zaváděny do ČSLA nejmodernější, plně automatizované systémy, umožňující vyhlášení signálu bojové pohotovosti od ministerstva národní obrany až k vykonavatelům ve vteřinových lhůtách. Pro porozumění vojáků z povolání v bytech i mimo byty je vyvíjeno zařízení, které akustickými signály i fonickými výzvami zabezpečí jejich informaci o úkolech, které mají při uvádění do bojové pohotovosti plnit v rámci povinností uložených bojovým rozdělením.

V oblasti vyvádění vojsk z kasáren byla uskutečněna řada opatření v technickém vybavení parků, která umožňují rychlé a organizované opuštění kasáren bojovou technikou a orientují řidiče bojové techniky na nařazený stupeň bojové pohotovosti. Nakládání pohyblivých zásob bylo zmechanizováno a urychleno vysokým stupněm paletizace materiálu všeho druhu.

V oblasti velení při uvádění vojsk do bojové pohotovosti byl zaveden nový systém, který zabezpečuje řízení vyváděných vojsk z kasáren ihned po vyhlášení bojového poplachu a dosažení jejich pohotovosti v prostorech soustředění v plánovaných časových lhůtách. Pro velení vojskům v této situaci byla vybudována odolná pracoviště, vybavená různými automatickými, poloautomatickými i mechanickými prostředky a přístroji, které umožňují orgánům získat přehled o činnosti vojsk a přijetí optimálního rozhodnutí pro další činnost.

Kvalitativní změny ve vybavení vojsk ČSLA moderní bojovou technikou, množstvím různých technicky náročných přístrojů a zařízení, rozsáhlé zavádění mechanizace, automatizace, dálkového ovládání a samočinných počítačů změnilo vojenskou činnost našich vojáků. Voják musí

přijímat a vyhodnocovat nesčetné množství informací různých měřicích přístrojů a signalizačních zařízení a rychle a správně na ně reagovat, často bez vlivu svých nadřazených (vojáků z povolání). To klade nové, vyšší požadavky na morálně bojové vlastnosti vojáků, především na jejich uvědomělost, odpovědnost, ukázněnost a vysoké bojové mistrovství.

Vědeckotechnický pokrok v ČSLA silně ovlivňuje **politické uvědomění našich vojáků** a formuje jejich osobnost. Působí zprostředkovaně novými společenskými vztahy a sociálními podmínkami i přímo novými zvyklostmi, tradicemi a obyčejí. Zesiluje některé rysy intelektu našich vojáků, jako je hloubavost, kritičnost, aktivita a iniciativa. Vytváří nové prostředí, způsob života i zcela nové struktury kolektivů. Lidé a technika jsou spojováni v různé celky a systémy a jednotlivé prvky těchto systémů se dostávají do složitých vzájemných souvislostí. Na jedné straně dochází ke sblížení funkcí mužstva a velitelů (v tom smyslu, že činnost mužstva se stává stále více kvalifikovanou) a na druhé straně se prudce zvyšuje úloha řídicích funkcí velitelského sboru. Prostorů vybavených moderní technikou vede k získávání a rozšiřování technických znalostí a nových odborností.

Výchovu k uvědomělosti je nutné založit na aktivní ideové výchovné práci velitelů, štábů, politických a stranických orgánů a organizací. Hlavní důraz musí být položen na objasňování marxisticko-leninského pojetí vědeckotechnického rozvoje, jeho třídní podstaty, vedoucí úlohy dělnické třídy v tomto procesu, na správné pojetí úlohy vědeckotechnické inteligence a vojenských mas, na prohlubování socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu.

V agitační a propagandistické práci je proto účelné, při zabezpečení nezbytné míry utajení, objasňovat nejen vědeckotechnické úspěchy v ČSLA, ale i úspěchy našich spojenců. Účinně je třeba využívat fakta a argumenty o kvalitě našich zbraní a bojové techniky, s nimiž se vojáci bezprostředně setkávají u svých jednotek. K dobrým výsledkům přispívá též estetická, živá, názorná technická agitace v ubytovacích prostorech a parcích.

Důležitou úlohu v ideové výchovné práci má vysvětlování podstaty buržoazní a revizionistické interpretace vědeckotechnického rozvoje. Buržoazní ideologové redukuje vědeckotechnický rozvoj jen na jeho technickou a technologickou stránku a zastírají jeho třídní obsah i jeho perspektivy. V různých tiskovinách i v rozhlaso-

vém vysílání vědomě zveličují a nadsazují takticko-technická data různé techniky a přístrojů, ačkoli jde často pouze o prototypy dosud běžně nepoužívané a tedy praxí neproověřené. Obvykle jde o reklamní záležitost jednotlivých výrobních firem, jejíž cílem je získat výhodné zakázky, zvláště v ozbrojených silách států Severoatlantického paktu. To vše je třeba vojákům objasňovat a postavit proti nepřátelské propagandě reálná fakta.

Je nutné vysvětlovat, že nemá-li vlastní útvar techniku, která v technických parametrech převyšuje danou zahraniční novinku, neznamená to, že taková technika není u dalších útvarů ČSLA nebo u spojeneckých armád.

V cizích armádách se mohou jednotlivé typy bojové techniky vyrovnávat naší výzbrojí. V souvislosti s tím je nutné vojákům objasňovat nezbytnost předčít pravděpodobného protivníka zlepšováním bojového výcviku, zkracováním norem bojové pohotovosti, výtečným zvládnutím bojové techniky apod.

Zvláště účinně působí na vytváření politického uvědomění našich vojáků technická příprava (včetně praktického výcviku a ošetřování techniky). Napomáhá rozvoji důvěry v sílu zbraní a bojové techniky, formování psychických vlastností nezbytných pro účinné používání zbraní ve složitých a vypjatých podmínkách. Síla ideového působení technické přípravy na politické uvědomění je přitom úměrně závislá na osobním přesvědčení těch vojáků z povolání, kteří tuto technickou přípravu řídí a vedou.

Výchova k politickému uvědomění příslušníků ČSLA při technické přípravě je nutné zahájit již od prvního dne příchodu povolanců tím, že při tradičních ukázkách bojové techniky se vysvětlí též takticko-technická data a zvýrazní se jejich bojové použití proti bojové technice a zbraním nepřítelů. Tím se položí základy pozdější lásky k bojové technice a důvěry v její spolehlivost a účinnost.

Zabezpečování úkolů bojové pohotovosti v období vědeckotechnického pokroku je závislé též na výchově našich vojáků k **vysoké odpovědnosti** za svěřenou bojovou techniku, zbraně, přístroje a zařízení. Jediný slabě vycvičený voják, nebo neodpovědný voják, může neznalostí, nekázní, chybou obsluhou nebo nezodpovědností zdržet nebo zmařit splnění zásadního bojového úkolu. Např. opožděné odpálení rakety nebo start raketonosného letounu pro chybu kteréhokoli člena obsluhy může způsobit nenapravitelnou škodu. To platí při-

rozeně i o ostatních kolektivních družích zbraní u všech druhů vojsk a služeb.

Proto nároky na velitele, politické pracovníky, štáby a technické kádry při výchově a výcviku našich vojáků k odpovědnému plnění úkolů stále narůstají.

Neméně důležitým prvkem při zabezpečování úkolů bojové pohotovosti v období vědeckotechnického pokroku je **uvědomělá kázeň** všech příslušníků ČSLA. Obrovská účinnost soudobých zbraní vyžaduje, aby vojáci byli vysoce ukázněni, dovedli překonávat strach z ohrožení vlastního života a je-li to nezbytné, neváhali položit i svůj život za vítězství.

Ukázněnost příslušníků ČSLA umožňuje plnit plánované časové normy, soustředit úsilí na splnění denních úkolů vyčleněných bojových směn vojsk PVOS a letectva, strážní služby, zabezpečuje vysoký koeficient bojeschopnosti bojové techniky apod.

Naproti tomu nekázeň v dodržování zásad racionálně provozního cyklu vede k haváriím a poruchovosti bojové techniky a tím ke snížení její bojeschopnosti, nedodržení opatření boje proti alkoholismu snižuje schopnost řidičů a obsluh bojové techniky splnit úkoly v krátkých časových lhůtách, neplnění řádů a předpisů vyvolává neorganizovanost a pasivitu atd.

Morálně politické vlastnosti příslušníků ČSLA se při veškerém jejich významu mohou stát reálnou silou vítězství jen tehdy, jsou-li provázeny **profesionálním vojenským mistrovstvím**. Rychlost vědeckotechnického rozvoje klade na příslušníky ČSLA nové požadavky, neboť musí v daném časovém rozmezí pracovat rychleji, lépe a spolehlivěji než dříve. Proto se stává zvládnutí bojové techniky jedním z nejdůležitějších kritérií bojové pohotovosti.

Splnění tohoto požadavku vylučuje nevědomost, ngramotnost a povrchnost. Naopak, nová bojová technika a nové vojenské odbornosti vyžadují značně vysoký rozsah znalostí a jejich rychlé osvojování.

Aktivizování znalostí (zvláště technických) a zdokonalování vojenského myšlení vytváří kladné morálně psychologické podvědomí vojáků. Technicky vzdělaný voják, který dobře zná přidělenou techniku a výzbroj, způsoby jejich racionálního používání a jejich možnosti a dovede odstraňovat poruchy, je schopen i při značném morálním a psychologickém vypětí ve složitě situaci zvolit optimální variantu činnosti, rozumově řešit rozhodující úkoly, jednat rozhodně, houževnatě, odvážně, iniciativně až do splnění úkolu.

Naopak malá znalost svěřené bojové techniky, zbraní a přístrojů, nízká informovanost v technických otázkách vede

k nesystematickému myšlení, k dezorganizaci a i v jednoduchých situacích vyvolává pocit nejistoty, bezradnosti, vede ke ztrátě sebeovládání (strachu a panice) a k chybám v činnosti.

Proto je nutné vojáky učit co nejlépe využívat čas ke zvyšování své kvalifikace, naučit se rychlému soustředění, v nejkratší době rozpoznat, co je hlavní a co vedlejší, hledat nejrychlejší cestu ke splnění úkolu. Toto úsilí se může projevit v různých podobách — např. v úsilí zasáhnout cíl prvním výstřelem, zvládnout vyšší odbornost (třídnost), snížit normy apod. Proto jedním z trvalých úkolů výchovy a výcviku by mělo být skoncovat s průměrností a usilovat, aby každý jednotlivec a jednotka dosáhla mistrovského zvládnutí svého oboru.

Ústřední výbor KSČ a velení ČSLA považuje za nutné, aby se boj za vědecko-

technický pokrok stal nedílnou a podstatnou součástí veškeré řídicí a organizátorské práce, aby se stal východiskem a obsahem plánovací činnosti od ministerstva národní obrany až po útvary a jednotky, aby úsilí o využití všech možností vědeckotechnického pokroku se stalo základní metodou zabezpečení vysoké bojové pohotovosti ČSLA.

Splnění tohoto úkolu můžeme dosáhnout dalším prohlubováním mezinárodní vědeckotechnické a hospodářské spolupráce v rámci naší socialistické soustavy, všestranným zvyšováním efektivnosti vlastního vědeckotechnického rozvoje a výroby výzbroje a vojenské techniky, náročným plněním úkolů výchovy a výcviku vojsk, rozvojem tvůrčí iniciativy všech příslušníků ČSLA a odhalováním všech rezerv, které dosud máme ve všech oblastech života vojsk.

ZÁSADY OPERAČNÍHO MASKOVÁNÍ

Zbraně hromadného ničení podstatně zvýšily význam momentu překvapení k splnění zámyslu boje a operace. Dovedné využití momentu překvapení vede k dezorientaci nepřítele, vnáší nerozhodnost do jeho činnosti a nutí ho k novým rozhodnutím, která neodpovídají situaci. Mimo jiných opatření se překvapení dosahuje utajením přijatého zámyslu, utajením bojové činnosti a maskováním. Úloha maskování nespočívá pouze v zabezpečení vlastních vojsk proti nenadálému napadení, ale musí směřovat k nejefektivnějšímu využití účinků vlastních bojových prostředků a k maximálnímu snížení ztrát vlastních vojsk. Splnění těchto požadavků má v soudobých podmínkách pro dosažení úspěchu v boji a operaci stejný význam, jako dovedné použití bojových prostředků k zničení nepřítele.

Utajení činnosti vlastních vojsk a klamání nepřítele o přijatém zámyslu je při značné dokonalosti soudobých technických prostředků průzkumu velmi obtížné. Z rozboru možností těchto prostředků vyplývá, že požadovaných cílů můžeme dosáhnout jen centralizovaně, ukládanými a řízenými opatřeními, realizací různých forem maskování. Ty musí zabezpečit utajení nejen před pozorováním optickými prostředky, ale také před elektronickými prostředky pozemního i vzdušného průzkumu a v maximální možné míře před možností agenturního průzkumu a diverzních skupin.

Rozdělení maskování a základní způsoby jeho realizace

Maskovat můžeme **zastíráním** skutečné činnosti vojsk i objektů a **klamáním** nepřítele o situaci a předpokládaném použití vlastních vojsk. Všechna opatření chápeme v těsné jednotě obou způsobů maskování. Při plánování a realizaci úkolů maskování na taktickém stupni hlavní důraz klademe na zastírání. Důraz na klamání narůstá, jde-li o opatření plánovaná na operačních stupních.

Zastírání spočívá ve skrytí, změně tvarů, odstranění nebo zeslabení příznaků demaskujících přítomnost a činnost vojsk, objektů a bojové techniky.

Základní způsoby a prostředky:

- přizpůsobením objektů a techniky okolnímu terénu i využíváním tmy a omezené viditelnosti;
- využitím umělých a přírodních maskovacích prostředků;
- ochrannými deformačními a imitačními nátěry;
- zkreslením vnějších znaků a projevů maskovaných předmětů;
- omezením činnosti a stanovením zvláštních provozních režimů a radio-technických prostředků;
- použitím protiradiolokačních masek;
- omezením činnosti zdrojů viditelného i neviditelného záření;
- zapuštěním zdrojů hluku do země, popřípadě zákazem vytváření zvukových efektů;
- používáním dýmových clon.

Klamání je aktivní metodou maskování, která vede k vytváření mylných představ nepřítele o zámyslu a činnosti vlastních vojsk. Klamná opatření musí být v souladu s celkovým zámyslem a skutečnou činností vojsk. Každé opatření musí na sebe přitahovat větší pozornost nepřítele, než opatření skutečná a nesmí připoutávat pozornost k jinému objektu.

Klamat budeme především:

- demonstrační a imitační činností;
- radiotechnickým klamáním;
- budováním klamných objektů;
- dezinformací;
- rádiovou diverzí;
- legendováním.

Demonstrační činnost zpravidla uskutečňují určené síly a prostředky, které plní uložené úkoly jako úkoly bojové. Není žádoucí seznamovat velitele nebo dokonce vojáky se skutečným významem akce. Zkušenosti potvrzují, že v případě jejich seznámení ztrácí další činnost vojsk charakteristické rysy, typické při běžném plnění úkolů. Poskytuje-li terén vhodné podmínky k skrytému pohybu vojsk, můžeme použít k demonstrační činnosti část sil a prostředků.

Základním požadavkem je, aby demonstrační činnost byla sladěna s činností skutečnou. Není-li tento požadavek realizován, je nejen nebezpečí, že bude pravý účel prozrazen, ale že bude vážně ohroženo plnění bojových úkolů.

Imitační činnost spočívá ve věrohodném napodobení skutečného děje imitačními prostředky a značně menšími silami určenými k ožívování určených prostorů (objektů), než tomu bylo ve skutečnosti. Klamné objekty musí být nejen věrohodné, ale musí být i v dostatečné vzdálenosti od skutečných, aby imitační činnost nepřiváděla pozornost průzkumu nepřítele na skutečnou sestavu vojsk.

Zásadní rozdíl mezi demonstrační a imitační činností spočívá v tom, že demonstrační činnost realizujeme s použitím organických sil a prostředků, které plní úkoly podle platných operačních a taktických zásad. Při imitační činnosti plní vydělené jednotky úkoly ryze klamného charakteru s využitím vyčleněných prostředků maskování.

Radiotechnické klamání zahrnuje opatření organizovaná především proti rádiovému a radiolokačnímu průzkumu nepřítele. Jeho obsahem je zejména zřizování a provoz klamných spojovacích a radiolokačních soustav i jednotlivých radiotechnických prostředků. Jejich vytváření a režim provozu řídíme centrálně v souladu se skutečnými radiotechnickými soustavami vlastních vojsk.

Klamné objekty budeme budovat v dobře volených prostorech. I klamné objekty budeme odpovídajícím způsobem zastírat a dovedně zvýrazňovat jejich demaskující příznaky (pohyb osob, bojové a dopravní techniky, spojovací provoz, zvukové a světelné efekty). Při této činnosti má značný význam používání různých maket i vyřazené nebo poškozené techniky. Důležité je, aby použité prostředky byly nejen nerozpoznatelné při vizuálním a vzdušném fotografickém průzkumu, ale aby byly účinné i proti radiolokačnímu zjištění. I makety techniky musí mít charakteristiku skutečných prostředků — např. u maket PLŘS požadujeme pohyblivost v náměru a odměru, použití imitátoru startu rakety apod.

Důležitou metodou klamání je **dezinformace**, tj. v podstatě příprava a rozšiřování nepravdivých zpráv o zámyslech a činnosti vojsk a štábů. Předávání a rozšiřování klamných zpráv probíhá různými způsoby včetně využití radiotechnických prostředků.

Rádiová diverze spočívá zejména v narušování velení a spojení, v dezorganizaci řízení nepřátelských vojsk, vstupováním do rádiových sítí a předáváním klamných zpráv, hlášení a rozkazů.

Legendování je souhrn opatření přijímaných k utajení pravého účelu důležitých skutečností i klamných objektů. Spočívá zvláště ve vytváření charakteristických a věrohodných znaků jiného, méně významného objektu.

Tyto způsoby a metody maskování navzájem úzce souvisí a musíme je uplatňovat komplexně.

Oblast maskování rozdělujeme i z hlediska stanovených cílů a podle toho, který stupeň velení maskování plánuje a řídí.

Taktické maskování uskutečňují svazky a útvary přímo na bojišti k zabezpečení bojové činnosti. Za ně odpovídají velitelé jednotek, útvarů a svazků. Jsou povinni je organizovat a kontrolovat. K němu používáme normované i výpomocné maskovací prostředky. Každý jednotlivec musí projevit nápaditost a iniciativu.

Operační maskování tvoří souhrn opatření štábů svazů. Cílem je klamat nepřítele o rozmístění vlastních sil a prostředků, o zámyslu operace, způsobu a době použití zbraní hromadného ničení. Má zastírat skutečné rozmístění hlavního uskupení vojsk, zvláště prostředků jaderného napadení a míst velení.

Strategické maskování tvoří souhrn opatření nejvyšších míst ke klamání protivníka a zastírání činnosti vlastních vojsk. Při jeho plánování bereme v úvahu principy vojenské doktríny nepřítele, její ekonomické i politické aspekty, možný charakter války, stanovené strategické cíle a úkoly.

Rozdíl mezi taktickým, operačním a strategickým maskováním se projevuje tedy především:

- v rozsahu opatření a organizačních formách;
- v rozdílných cílech a úkolech;
- v silách a prostředcích k jeho realizaci;
- v rozsahu uplatňování způsobů a metod maskování.

Zásady a organizace operačního maskování

Máme-li splnit cíle operačního maskování, tj. především **klamat** nepřítele o rozmístění vlastních sil a prostředků, o zámyslu operace a **zastírat** skutečné rozmístění hlavního uskupení vojsk, musíme:

- se zámyslem operace seznámit jen vybraný okruh funkcionářů;
- připravit a realizovat zámysl operačního maskování v návaznosti na zámysl operace;
- přesně a včas uskutečňovat všechna plánovaná opatření operačního maskování;
- řídit tato opatření přísně centralizovaně;
- dokonale utajit plán operačního maskování i jednotlivá opatření;
- opatření operačního maskování uskutečňovat dovedně, nepřetržitě a věrohodně bez jakýchkoliv šablon;
- náročně kontrolovat uložené úkoly.

Realizace těchto požadavků vytváří optimální podmínky pro:

- utajení zámyslu operace;
- ztížení volby cílů pro nepřítele a snížení ztrát vlastních vojsk;
- dosažení překvapení nepřítele účinným použitím vlastních sil, zejména jaderných zbraní na neočekávaném směru a v neočekávaném čase k rychlému splnění cílů operace za výhodných podmínek;
- vnášení nejistoty a dezorganizace do nepřátelského systému velení a průzkumu, což nutí velitele a štáby přijmout nerealizovatelná opatření.

Cílům operačního maskování musí odpovídat stanovené úkoly pro operační maskování. Jejich rozsah bude závislý zejména na zámyslu připravované operace, možnostech nepřátelského průzkumu, časových možnostech přípravy operace, především však na silách a prostředcích vyčleněných k operačnímu maskování, roční době, terénních a povětrnostních podmínkách.

Za nejdůležitější úkoly považujeme ty, které směřují ke klamání nepřítele a k zastírání příznaků přípravy a charakteru dané operace, přijatého zámyslu, prostorů soustředění vojsk (prostorů bojového rozmístění, letišť, velitelských stanovišť, rozmístění důležitých týlových objektů a zařízení), doby a způsobu jaderných úderů, použití druhých sledů a klamání o ztrátách a bojeschopnosti vlastních vojsk.

Plánování a řízení operačního maskování je trvalou povinností velitelů a štábů svazů. Hlavním organizátorem opatření operačního maskování je štáb frontu. V současných podmínkách rozsah a náročnost opatření operačního maskování výrazně vzrostly, doba na přípravu operací se zkrátila, změnil se také charakter činnosti při přípravě i v průběhu operace a u armádních operací je charakteristický jejich větší rozmach. Z toho důvodu také připadá důležitá úloha při organizaci a realizaci opatření operačního maskování velitelům a štábům armád.

Základním podkladem pro plánování operačního maskování je nařízení nadřízeného velitele (náčelníka), rozhodnutí velitele svazu, zámysl a plán operace, pokyny velitele svazu pro operační maskování a možnosti vlastních sil a prostředků.

Organizace operačního maskování zahrnuje:

- přijetí rozhodnutí;
- zpracování plánu operačního maskování;

- stanovení úkolů vykonavatelům;
- přípravu sil a prostředků;
- kontrolní činnost.

V rozhodnutí pro operační maskování velitel svazu zpravidla stanoví:

- cíle operačního maskování;
- zámysl přijatý k splnění stanovených cílů;
- hlavní úkoly a plánovaná opatření;
- síly a prostředky pro plnění úkolů.

Na základě rozhodnutí velitele a za řízení náčelníka štábu zpracovává operační správa (oddělení) v součinnosti s příslušnými druhy vojsk a služeb „Plán operačního maskování“. Tento dokument je nedílnou součástí plánu operace a je základním podkladem pro činnost v oblasti operačního plánování při přípravě operace i v jejím průběhu. Podle situace plán upřesňujeme a doplňujeme. Dokument připravíme na mapě v jediném výtisku. Podepisuje jej náčelník štábu a náčelník operační správy (operačního oddělení) a schvaluje velitel fronty (armády). Je účelné, abychom grafický plán doplnili textovou částí.

Grafická část plánu zpravidla obsahuje:

- možnosti působení průzkumných prostředků nepřítele proti vojskům svazu;
- určené prostory rozmístění vlastních vojsk, které chceme v každém případě skrýt a utajit — včetně míst velení;
- klamné prostory a postavení útvarů raketového vojska, vojsk PVO, radioelektronických prostředků, míst velení, týlových objektů a klamných letišť, mostů a jiných přepravišť,
- úseky klamných zátarasů a jiných ženíjných objektů;
- prostory demonstrační činnosti vlastních vojsk;
- prostory imitačních prací a rozmísťování maket.

V textové části plánu uvádíme:

- cíle operačního maskování;
- zámysl operačního maskování;
- konkrétní úkoly a opatření operačního maskování při přípravě, při zahájení a vedení operace;
- způsoby, čas a vykonavatele jednotlivých úkolů;
- síly a prostředky vyčleněné pro operační maskování;
- organizaci, síly a prostředky kontroly.

Na základě tohoto plánu zpracováváme a podřízeným vykonavatelům vydáváme nařízení pro operační maskování. Obsah nařízení vychází z plánovaných úkolů pro podřízené stupně velení. Zpravidla obsahuje: úkoly, určení sil a prostředků k jejich splnění, metodu a čas jejich plnění. I na úrovni velitelství svazů počítáme s tím, že některé úkoly budeme podřízeným ukládat příslušnými směrnicemi (nařízeními) jako bojové úkoly plněné v rámci operace a nikoliv jako úkoly operačního maskování.

K odstranění případných nedostatků organizujeme **kontrolní činnost**. K tomu použijeme technické prostředky vzdušného i pozemního průzkumu a výjezdy kontrolních skupin, zpravidla v rámci kontroly plnění i jiných opatření.

Nedostatky musíme ihned po jejich zjištění odstranit a podle potřeby upravit plán a upřesnit úkoly operačního maskování.

Kromě kontrol budeme neustále sledovat, jak tyto akce ovlivňují činnost nepřítele. Podle jeho reakce budeme vnášet změny do plánu.

Operační maskování v útočné operaci

Cíle a úkoly operačního maskování vyplývají z obecných požadavků a z nutnosti uskutečňovat opatření vůči průzkumu nepřítele a z charakteru připravované operace.

Možné cíle a úkoly uvádí Vojenská mysl 3/1972 a proto je nebudeme opakovat.

Z vyhodnocení možností průzkumu nepřítele a bojové činnosti jeho vojsk vyplyne, kde je třeba soustředit hlavní úsilí operačního maskování a jaké nejvhodnější způsoby klamání a zastírání máme při jejich realizaci uplatnit.

Vzhledem k tomu, že k splnění všech úkolů nebude zpravidla dostatek vlastních sil a prostředků, je nezbytné při přípravě rozhodnutí dojít k těmto závěrům:

- kterou část nebo které prvky operační sestavy budeme přednostně zastírat a kde je třeba soustředit hlavní úsilí klamání;

- jakým způsobem využít skutečné činnosti vojsk (přesunů, soustředění vojsk, obsazování letišť, prostorů bojového rozmístění) k realizaci zámyslu operačního maskování;

- jaké síly a prostředky bojových i týlových jednotek (útvarů a zařízení) můžeme využít k plnění úkolů operačního maskování;

- která opatření budou realizovat svazy a které svazky a útvary;

- možnosti radiotechnických prostředků a jejich podíl na plnění úkolů operačního maskování;

- jaké síly a prostředky vyčlenit pro kontrolu všech opatření operačního maskování.

Rozsah těchto úkolů závisí i na časových možnostech. Způsob jejich realizace ovlivňují charakter terénu, roční doba a povětrnostní podmínky.

K dosažení věrohodnosti přispívá kombinace různých způsobů a metod operačního maskování a přizpůsobení všech opatření konkrétní situaci a zásadám vedení operací. Klamné prostory vojsk musí odpovídat svým rozsahem a charakteristickými znaky skutečným prostorům. V klamných prostorech rozmístíme bojovou techniku (makety) dobře zamaskovanou, s jednotkami určenými k ožívování prostoru, dále klamné operační skupiny a spojovací uzly. Rádiový provoz v těchto prostorech musí odpovídat platným zásadám. Výhodně budeme využívat prostorů, které vojska opustila. Můžeme v nich ponechat menší jednotky k udržení předchozího režimu činnosti vojsk a štábů.

Ke klamání nepřítele o době a místě zasazení druhých sledů využijeme skrytých přesunů vojsk za omezené viditelnosti a krycích vlastností terénu. Klamný manévr můžeme uskutečnit silami a prostředky vyvedenými z bojové činnosti a částí druhých sledů a záloh. Tímto manévrem můžeme nepřítele rovněž uvádět v omyl při hodnocení směru hlavního úderu.

Při násilném přechodu vodního toku budou typické přípravy k přepravě na široké frontě a pečlivé zastírání přesunu přepravních prostředků ke skutečným místům příprav. Tato opatření vhodně doplníme vytvářením klamného soustředování sil a prostředků, zařizováním pozorovatelů, úpravou příjezdo-

vých cest a břehů. V určitých situacích bude vhodné použití dýmových clon v prostoru klamných i skutečných přepravišť.

Vzhledem k technickým možnostem soudobých průzkumných prostředků a komplexnosti jejich působení je nezbytné, abychom současně se všemi úkoly operačního maskování řešili i opatření proti rádiovému a radiolokačnímu průzkumu nepřítele. Proto je vhodné vytvářet klamné rádiové sítě operačního významu. Nedílnou součástí operačního maskování musí dále tvořit protiradiolokační maskování, které napomáhá k zastírání vojsk.

Úkoly operačního maskování v útočné operaci vyžadují značné síly a prostředky. Je proto nezbytné, abychom je efektivně využívali a mohli je (pokud nejsou k operačnímu maskování přímo vyčleněny) co nejrychleji uvolňovat k plnění bojových úkolů. Základní podmínkou použití bojových jednotek a útvarů je posouzení, zda výsledek převyší význam jejich použití v případě plnění jiných bojových úkolů.

Charakteristické rysy operačního maskování v obranné operaci

Vzhledem k charakteru činnosti vojsk a štábů je nezbytné brát v úvahu některé odlišnosti.

Cílem operačního maskování je **klamat** nepřítele o zámyslu a organizaci obrany, prostoru hlavního úsilí, o hlavním uskupení vojsk a jeho použití co do času a prostoru (směru činnosti), o soustředění a možné činnosti 2. sledu (zálohy) a **zastírání** přípravy k přechodu do obrany.

V souladu s těmito cíli zaměříme hlavní pozornost na utajení:

- členění obrany, prostorů soustředění vojsk a směrů jejich použití;
- prostorů bojového rozmístění;
- úsilí ženiijního budování, umístění míst velení a jiných důležitých objektů;
- přípravy k protiúderu.

Bude účelné klamat nepřítele o přípravách k přechodu do obrany nezměněným způsobem vedení aktivní činnosti vojsk. K oklamání nepřítele budeme budovat klamné obranné rajóny (opěrné body), které navazují na celkový systém obrany a zkreslují představy nepřítele o hlavním úsilí.

V nezbytném rozsahu budovat klamná postavení raketového vojska a dělostřelectva, klamné prostory druhých sledů a záloh. Způsoby činnosti, především imitační a demonstrační, musíme pečlivě sladit. Je účelné spojovat imitační činnost s činností demonstrační. Význam spojování těchto opatření vzrůstá, zvláště pak při přeskupování vojsk. Významným prolínáním těchto činností dosáhneme přesvědčivějších výsledků v klamání nepřítele. Mimořádné požadavky klademe na utajení důležitých objektů, zvláště velitelských stanovišť. I když nebude zpravidla aktivováno rádiové spojení, vzhledem k charakteru činnosti na místech velení, ve skladech munice apod. můžeme klamat nepřítele o jejich umístění se značnými potížemi. Proto musíme včas připravit dostatek záložních míst velení, skladů apod. a nepravidelně je zaujímat.

Závěr

Zkušenosti ukazují, že úkoly v oblasti operačního maskování budou s ohledem na zvyšující se možnosti zejména technických prostředků průzkumu narůstat a jejich realizace bude stále intenzivněji ovlivňovat plnění úkolů ope-

račního významu. Klamání nepřítele o situaci a zámyslu použití vlastních vojsk, zastírání hlavních sil a rozhodujících prostředků (objektů) poskytuje rozsáhlé možnosti k dosažení překvapení, snížení vlastních ztrát a nenadállosti celé operace.

Příklady z Velké vlastenecké války potvrzují správnost těchto závěrů a jsou důkazem velké pozornosti věnované operačnímu maskování. Např. při přípravě běloruské operace bylo hitlerovské velení přesvědčeno, že Sovětská armáda provede hlavní údery na jihu a v Pobaltí, protože velitelé 3. ukrajinského a 3. pobaltského frontu odpovědně plnili úkol — klamat nepřítele o soustředování 8—9 divizí, posílených tanky a dělostřelectvem, na zvolených klamných směrech. Prostor rozmístění maket byl bráněn protiletadlovým dělostřelectvem a střežen letectvem. Věrohodnost opatření byla pečlivě ověřována. Byla přijata i přísná opatření k utajení všech příprav a zámyslu skutečné operace.

Ve značném rozsahu byla uskutečněna opatření operačního maskování i v operacích dalších frontů. Byla zaměřena převážně na klamání a soustředování svazků a svazů, s využitím i několika tisíc kusů maket různé techniky, na klamná opatření ve výchozích prostorech (rozsáhlé práce k posílení obrany) a frontový, armádní i civilní tisk přinášel materiály s obrannou tematikou. Rovněž ústní agitace zdůrazňovala nutnost pevně udržet budovaná a zaujatá postavení. Svě zkušenosti o těchto problémech zajímavým způsobem vyjadřuje armádní generál **s. Štemenko** ve svých pamětech („Generální štáb za války“).

I ve vojenských konfliktech, ke kterým stále dochází vinou některých kapitalistických států, bychom našli řadu příkladů, kdy oklamání nepřítele mělo rozhodující vliv na průběh operace a podstatně ovlivnilo výsledek střetnutí. Musíme proto při vedení operace počítat s tím, že i nepřítel bude věnovat opatřením tohoto druhu nebývalou pozornost, že využije všech možností k dezorientaci průzkumu a že má možnosti ovlivnit naše rozhodnutí ve svůj prospěch.

Mají-li opatření operačního maskování splnit stanovené cíle, je nezbytné, abychom neustále vyhledávali nové formy a způsoby jeho realizace, zdokonaľovali prostředky k omezení účinnosti všech druhů nepřátelského průzkumu a uskutečňovali všechna opatření v komplexu. Jen centralizované řízení, přesné a včasné plnění všech opatření plánu operačního maskování, jejich utajení a kontrola plnění zajistí dosažení úspěchu v této oblasti.

PROTIÚDER V OBRANNÉ OPERACI

Armádní protiúder v obranné operaci armády má za cíl dokončit rozbití a zničení vojsk hlavního uskupení nepřítele vklínivšího se do obranného pásma na rozhodujícím směru jeho činnosti, obnovení ztracených postavení a vytvoření podmínek pro přechod vojsk do rozhodného útoku.

Protiúder plánujeme na několika směrech a v několika variantách. Pro každý směr a variantu určíme:

- cíl protiúderu, bojové úkoly vojskům, způsob přesunu a rozvinutí svazků a útvarů 2. sledu;
- způsob protiúderu a splnění úkolů;
- úkoly RVD, vojska PVO a podpůrného letectva;
- úkoly divizím 1. sledu armády na směru útoku nepřítele;
- opatření k zabezpečení protiúderu a velení vojskům;
- za předpokladu dalšího rozvíjení úspěchu protiúderu pak řešíme otázky vytvoření uskupení a manévru silami a prostředky z vedlejších směrů.

Armádní protiúder povedeme zpravidla k udržení prvního pásma obrany, jestliže není narušeno — prolomeno.

Protiúder v podmínkách použití zbraní hromadného ničení můžeme vést:

a) do jednoho nebo obou boků hlavního nepřátelského útočícího uskupení, což dává možnost proniknout do jeho týlu. Tuto variantu volíme v případě, jestliže svazky prvosledových divizí ovládly výhodná postavení a jsou uskupeny na křídlech nepřátelského uskupení, nebo situace z hlediska času nedovoluje přeskupení na jeden směr;

b) čelní úder bude vhodný, chceme-li rozdělit a rozdrobit sestavu nepřítele a tuto ničit po částech. Tento způsob protiúderu zvolíme v případě, kdy velitel armády má k dispozici dostatek jaderných úderů a přesun svazku úderného uskupení k úderu do boku nepřítele je ztížen charakterem terénu, anebo je-li třeba značného času k manévru a přeskupení.

Protiúder můžeme vést též současně do boků a čelně.

Při vytváření protiúderného uskupení vycházíme z dané situace. Nebude-li úkol pro protiúder hluboký a nepřítel nebude mít silný druhý sled, bude výhodné vytvořit silný první sled a to především z tankových útvarů a zálohy. Bude-li úkol hluboký (spojený zejména s přechodem do útočné operace), nebo bude-li mít nepřítel silný druhý sled, bude účelné počítat s vytvořením silného druhého sledu protiúderného uskupení.

Při volbě směru a způsobu protiúderu vycházíme

- z cíle protiúderu;
- ze vzniklé situace v průběhu obranné operace a reliéfu fronty;
- z podmínek a rázu terénu;
- z možností rychlého přesunu a rozvinutí vojsk k protiúderu a rychlého dalšího jeho rozvíjení;
- bereme ohled na prostory zničené jadernými údery a zamožené radioaktivními nebo otravnými látkami;
- z připravenosti čar rozvinutí;
- ze slabých a silných míst sestavy útočících vojsk nepřítele a jeho zámyslu.

Velký význam pro manévr divizemi a zálohami protiúderného uskupení má správná volba času zahájení protiúderu. Jestliže se manévr opozdí, má nepřítel možnost uvést v bojovou činnost další síly a prostředky a tím rozvíjet svůj úspěch. Naopak, bude-li manévr předčasný, vytváří se situace prozrazení zámyslu a tím vytvoření podmínek k zničení protiúderného uskupení. Proto základem kritériem je správná volba času k manévru a samotnému protiúderu, což je velmi důležitý a složitý úkol.

Nejvhodnější dobou k zahájení protiúderu je situace, kdy

- vojska prvního sledu nepřítele jsou tak oslabena, že nejsou schopna dále rozvíjet útok, velení vojskům je dezorganizováno a je narušena bojová sestava;
- vojska armády si ještě uchránila bojeschopnost, je zabezpečena všeobecná pevnost obrany v pásmu armády a vojska prvního sledu jsou schopna odrazit nepřátelské útoky ve svých pásmech a určených rajónech obrany;
- nepřítel měl velké ztráty, vyčerpal bližší operační zálohy, ale nepřešel k budování obrany;
- nepřítel neuspěl přesunout další zálohy do prostoru vlonu, nebo při vstupu záloh nepřítele v prostor vlonu.

Uvedu příklad: rozmístění svazků protiúderného uskupení bude v hloubce obrany na vzdálenost 60—80 km. Při uvážení všech opatření zabezpečujících včasný protiúder bude třeba 7—8 hodin do doby přijetí rozhodnutí velitele armády. Tzn., že velitel armády se musí rozhodovat k protiúderu již v první hodině vedení obranné operace při průlomu prvního postavení a navázání dotyku jednotek nepřítele s druhým postavením — druhými sledy pluků, divizí prvního sledu.

Časově to bude vypadat takto:

— přijetí rozhodnutí velitele armády	1,5 — 2 hod.
— dovedení úkolu do vojsk	1 — 1,5 hod.
— vyvedení vojsk a pochod na čaru zasazení 60 km při pochodové rychlosti 20 km/h	3,5 hod.
— doplnění a rozvinutí vojsk k protiúderu	1,5 hod.
Celkem	7,5—8,5 hod.

Armádní protiúder povedou zpravidla divize druhého sledu. V sestavě druhého sledu armády mohou být jedna až dvě divize, které budou předurčeny k protiúderu, udržení důležitých prostorů v operační hloubce a k ničení výsadků nepřítelů.

Armádního protiúderu se zúčastňují dále armádní raketové prostředky, armádní zálohy a podpůrné letectvo. V průběhu se mohou připojit síly v hodnotě 1—2 divizí prvního sledu z dotyku. Bojová sestava protiúderného uskupení bude zpravidla ve dvou sledech.

Divizím 2. sledu armády určujeme pásma obrany, dva až tři směry protiúderů a na každém směru jednu až dvě čáry rozvinutí. Druhá čára rozvinutí bude zpravidla ve vzdálenosti kolem 10 km od první. Při volbě čar rozvinutí přihlížíme k možnosti rychlého přesunu a manévru, k zabezpečení rychlého rozvinutí a rozvíjení úspěchu na směru protiúderu. Čáry rozvinutí volíme ve vhodném mírně členitém terénu a v mezerách mezi divizemi prvního sledu z hlediska vyloučení velkého nahuštění sil a prostředků. Z hlediska zabezpečení boků protiúderného uskupení je vhodné, aby tyto navazovaly na čáry rozvinutí záloh a obranné rajóny praporů prvního sledu. Zabezpečení čar rozvinutí se zúčastňují zpravidla všechny možné prvky operační sestavy armády. Velitelé divizí si zpravidla vysílají předsunuté odřady nebo předvoje.

Ženíjní budování čar rozvinutí a příprava komunikací pro manévr je součástí ženijního budování obranného pásma armády. Charakter a stupeň ženijních prací bude závislý na podmínkách obranné operace, na délce doby k přípravě protiúderu a úrovni mechanizačních ženijních prostředků. Vzhledem k tomuto stanovíme pořadí ženijních prací.

Při protiúderu bez použití jaderných zbraní je důležité dosáhnout kompaktnosti uskupení alespoň s jednou tankovou divizí na směru hlavního úderu. Tak můžeme dosáhnout při zesílení divize dělostřelectvem a při podpoře palbou dělostřelectva z vedlejších úseků poměr sil a prostředků v tancích 1:2,5 až 1:3 a hustoty a dělostřeleckých hlavních 50—60 na jeden km fronty.

Divize předpokládáme zesílit dvěma dělostřeleckými pluky, jedním ženijním praporem, jedním silničním praporem a jedním protiletadlovým plukem.

K zabezpečení úspěšného protiúderu počítáme s mohutným skupinovým jaderným úderem. Na jednu divizi plánujeme v průměru 6—8 jaderných úderů střední ráže. Je bezpodmínečně nutné získat v uvedeném pásmu leteckou nadvládu ve vzduchu a to již od zahájení přesunu.

Z prostředků letecké armády může velitel frontu vyčlenit k zabezpečení armádního protiúderu 1—2,5 plukovního vzletu stíhací bombardovací letecké divize. Letectvo bude plnit především tyto úkoly:

- zabezpečit přesun vojsk úderného uskupení na čáru zasazení a to zpravidla střežením;
- ničit prostředky jaderného napadení;
- bezprostřední podporu vojsk při protiúderu;
- ničit zálohy v prostoru soustředění;
- vzdušný průzkum.

Při protiúderu bez použití jaderných zbraní plánujeme palebnou přípravou k zabezpečení rozvinutí a zteče. K tomu zabezpečíme munici v množství 1—1,2 pp na hlavě.

U ostatních norem spotřeby dále plánujeme:

- u pohonných hmot normu pro přesun, k vedení bojové činnosti a k vy-

tvoření nutné zálohy při plnění cíle protiúderu k zabezpečení nerušeného přechodu divize do útoku;

— ve vojscích vytváříme zvýšené zásoby paliva a munice, které naložíme na kolová vozidla anebo složíme na zem v prostorech před čarou rozvinutí vojsk k protiúderu.

Jde o 0,3—0,5 pp dělostřelecké munice a 0,2—0,3 náplně PHM.

Materiální prostředky spotřebované v průběhu protiúderu přisunují armádní prostředky.

Zásady organizace armádního protiúderu

Velitel armády se rozhoduje pro protiúder v několika variantách. K přípravě organizačních opatření stanoví svazkům 2. sledu pro jednotlivé varianty:

— prostory rozmístění, které je nutné po stránce ženíšní vybudovat a zaujmout;

— směry a způsoby protiúderu;

— čáry rozvinutí a osy přesunu na ně;

— úkoly divizím prvního sledu, které se brání na směr předpokládaného protiúderu, nebo se budou připojovat k protiúderu;

— úkoly raketového vojska, množství, typ a mohutnost jaderných (chemických) úderů vyčleněných k zabezpečení protiúderu;

— úkoly dělostřelectva, letectva a vojsk PVO;

— opatření k všestrannému zabezpečení protiúderu;

— způsob součinnosti se zálohami a svazky 1. sledu;

— jejich způsoby přechodu do útoku;

— organizace velení vojskům.

Důležité je opatření utajení příprav a obsahu zámyslu předpokládaného protiúderu a manévru vojsk k vytvoření protiúderného uskupení. Při přijímání opatření musí velitel stanovit kdo se bude podílet na zpracování plánu stanovených klamných opatření.

Velitel armády v průběhu obranné operace upřesní ve svém rozhodnutí:

— které uskupení nepřítele a jakým způsobem ničit;

— upřesní anebo stanoví objekty ničení jadernými údery;

— sestavu a uskupení vojsk, které vyčleňuje k vedení armádního protiúderu;

— směr hlavního úderu;

— čáry rozvinutí a manévru k soustředění sil a prostředků;

— směry útoků, bojové úkoly svazkům (BÚ, DÚ);

— úkoly divizím 1. sledu a druhům vojsk zabezpečujícím rozvinutí vojsk protiúderného uskupení a samotného protiúderu;

— způsob podpory vojsk dělostřelectvem a letectvem;

— upřesní otázky organizace velení vojskům a systému spojení;

— dobu pohotovosti k protiúderu.

V případě použití vzdušných výsadek v rámci protiúderu stanoví těmto úkoly a prostor vysazení.

Současně přijímá velitel a štáb armády opatření k včasnému vyvedení úderného uskupení a soustředění sil a prostředků k protiúderu, k včasnému dovedení úkolů do vojsk.

Zpravidla tyto úkoly bude upřesňovat během přesunu k čáře rozvinutí. Náplní jednotlivých úkolů svazků protiúderného uskupení může být:

- při plnění bližšího úkolu — rozbít protistojící uskupení nepřítel, vyjít do jeho boku a týlu, obklíčit a postupně zničit;

- při plnění dalšího úkolu — rozbít přicházející zálohy nepřítel, obnovit a udržet přední okraj obrany a vytvořit podmínky pro přechod do útočné operace armády.

Organizace součinnosti

Důležité místo v náplni práce velitele a štábu armády při vedení obranné operace má organizace součinnosti, zaměřená k zabezpečení armádního protiúderu. Důsledná a včasná součinnost je základní podmínkou úspěšného splnění cíle protiúderu. Organizace součinnosti není jednorázovou akcí, ale probíhá od přijetí rozhodnutí velitele armády pro protiúder až po splnění stanoveného cíle.

Základním podkladem k organizaci součinnosti je rozhodnutí velitele armády k protiúderu a směrnice velitele frontu (jednotlivá nařízení štábu frontu).

Dále bereme v úvahu plány jednotlivých náčelníků druhů vojsk a potřebné propočty štábu.

K organizaci součinnosti zpracuje štáb plán podle pokynů velitele a náčelníka štábu, které vydávají již při seznamování hlavních funkcionářů se zámyslem protiúderu.

Součinnost můžeme organizovat buď na velitelském stanovišti s využitím map, nebo přímo v terénu v pásmu protiúderu se zaměřením na nejdůležitější otázky související s rozvinutím protiúderného uskupení, jeho zabezpečením a přechodem do protiúderu. Druhý způsob je efektivnější.

Velitel armády bude při organizaci součinnosti řešit tyto otázky:

- pravděpodobnou situaci vojsk nepřítel a jeho možnosti, uskupení v době zahájení protiúderu;

- předpokládanou situaci vojsk prvního sledu armády a jednotlivých prvků operační sestavy při zahájení protiúderu a jejich možnosti;

- cíl a zámysl protiúderu;

- upřesní počet, mohutnost a způsoby použití jaderných úderů vyčleněných k zabezpečení protiúderu co do místa, času a jejich využití;

- stanoví síly a prostředky k protiúderu, způsob manévru a opatření k jejich utajení a včasnému vyvedení na čáru rozvinutí;

- osy přesunu, čáry rozvinutí, zabezpečení přesunu a rozvinutí na předpokládaných směrech protiúderu;

- upřesní směr hlavního úderu a směry úderů jednotlivých svazků, které sladí s jadernými údery, s údery dělostřelectva a letectva;

- stanoví úkoly svazkům prvního sledu armády k zabezpečení podmínek pro protiúder a při jeho průběhu. Organizuje součinnost mezi svazky 1. sledu a svazky zasazovanými do protiúderu;

- sladí bojovou činnost a úkoly ostatních prvků operační sestavy armády k zabezpečení vyvedení a vedení bojové činnosti protiúderným uskupením s důrazem na RVD, podpůrné letectvo, vojsko PVO a v případě i se vzdušným výsadkem;

- stanoví ženijní opatření a maskování;

- upřesní materiální, technické a zdravotnické zabezpečení;

- organizaci velení vojskům;
- stanovní pohotovost k úderu a signály.

Důležité místo v práci velitele a štábu při organizaci protiúderu má velení vojskům, které má zabezpečit:

- rychlé a spolehlivé velení;
- utajení příprav protiúderu;
- manévr překvapení a nenadálé zahájení protiúderu;
- efektivnost jaderných úderů;
- získání a udržení iniciativy;
- vysokou manévrovost bojové činnosti.

Velení vojskům organizujeme podle rozhodnutí a pokynů velitele. Bezprostřední organizaci zabezpečuje náčelník štábu.

Zásady a požadavky kladené na velení vojskům a platné i pro organizaci velení při protiúderu uvádí článek 22 a 23 Oper-1-1.

Při organizaci protiúderu vystupuje do popředí požadavek zabezpečení nepřetržitosti a spolehlivosti velení vojskům vyčleněným k protiúderu.

Štáb za řízení náčelníka štábu rozpracovává a zabezpečuje realizaci všech opatření systému velení, která spočívají:

- v přípravě a jejího vybudování jednotlivých míst velení a v organizaci práce na nich;
- ve vytvoření spolehlivého systému spojení;
- ve včasném vytvoření záložních míst velení pro všechny druhy velitelských stanovišť a zálohy spojovacích prostředků;
- v efektivních opatřeních k zabezpečení a ochraně rádiového a radio-reléového spojení před poruchami;
- v ochraně míst velení, uzlů a liniíových spojů;
- v zabezpečení rychlého přemístění míst velení a převzetí velení některých z druhých stanovišť v případě vyřazení některého místa velení.

Systém velení v obranné operaci zahrnuje: velitelské stanoviště (50—60 km od předního okraje), záložní velitelské stanoviště (které je předurčeno k převzetí velení v případě vyřazení VS) a týlové velitelské stanoviště, které se rozmisťuje na vzdálenost 15—20 km od VS. V průběhu obranné operace velitel zpravidla nepřetržitě z VS.

K zabezpečení nepřetržitosti a pevnosti velení silám a prostředkům armády, zvláště při vedení obranného boje na široké frontě, můžeme zřídit pomocné velitelské stanoviště a pro období armádního protiúderu organizujeme z počtu sil a prostředků polního velení a štábu armády PVS. PVS je na hlavním směru armádního protiúderu do doby, než začnou vojska manévr k zabezpečení protiúderu.

Hlavním funkcionářem zpravidla tam bude první zástupce velitele armády, ale není vyloučeno, že PVS zaujme velitel armády k osobnímu velení vojskům při protiúderu.

Vedení protiúderu

Velitel armády v průběhu obranné operace vyhodnocuje situaci, upřesňuje objekty pro jaderné údery, stanoví uskupení vojsk pro protiúder, jeho směry, čáry rozvinutí a úkoly vojskům. Stanoví způsoby podpory a opatření k všestrannému zabezpečení včetně velení vojskům.

V podmínkách použití jaderných zbraní bude základním způsobem protiúder s rozvinutím vojsk z chodu. Tento způsob si vyžaduje: včasné vybudování pochodových os pro přesun a čar rozvinutí vojsk, ochranu vojsk protiúderného uskupení proti možným úderům tanků a letectva nepřítele. Protiúder zahájí údery jaderných zbraní, dělostřelectva a letectva na hlavní uskupení nepřítele.

Protiúder vedem rychle a s překvapením.

Protiúder může mít charakter i střetného sražení přesunujících se vojsk protiúderného uskupení s vojsky nepřítele, která prolomila obranu. K dosažení úspěchu je třeba, aby

- předsunuté odřady divizí rychle zaujaly výhodné čáry a zabezpečily rozvinutí hlavních sil a prostředků protiúderného uskupení;

- část sil operační sestavy poutala nepřítele na široké frontě a hlavní síly vedly úder do boku útočícího uskupení nepřítele. Současně část sil divizí 1. sledu armády zabezpečuje boky protiúderných vojsk;

- se zahájením protiúderu šla palebná příprava, jaderné a chemické údery na vojska vklínivšího se uskupení.

Úspěch protiúderu zabezpečují hlavně jaderné a chemické údery. Proto v průběhu obranné operace budeme hospodárně používat jaderné údery, abychom jich měli dostatek pro protiúder.

Dosažený úspěch při zahájení střetného sražení musíme rychle rozvíjet až do úplného zničení nepřítele, včetně jeho přisunovaných záloh.

Narůstání úsilí protiúderu zabezpečíme:

- dalšími jadernými a chemickými údery;
- zasazením druhých sledů divizí protiúderného uskupení;
- využitím záloh armády;
- přechodem do útoku vojsk svazků, která se bránila na křídlech protiúderného uskupení.

Zvláštní pozornost bude velitel a štáb věnovat opatřením OPZHN a jejich realizaci.

Boky svazků protiúderného uskupení zabezpečíme

- likvidací odvetné činnosti nepřítele;
- vedením aktivního a hlubokého průzkumu;
- jadernými údery na prostředky jaderného napadení nepřítele, jeho zálohy a vojska, která přeskupuje nepřítel z druhých směrů;
- využitím PTZ, POZ armády, jejich rozvinutím na bocích útočících svazků a případným zřízením zátarasů.

Protiúder budeme rozhodně, houževnatě a vytrvale rozvíjet do hlavní bojové sestavy nepřítele a do stran ve snaze vytvořit podmínky pro konečné zničení nepřítele. Nejvhodnější způsob je rozdělit hlavní uskupení na jednotlivé od sebe izolované části a tyto postupně ničit.

Po rozbití vklínivšího se uskupení nepřítele a obnovení ztracených postavění budou vojska připravena k přechodu do protiútku. K tomuto vytváříme podmínky aktivní bojovou činností.

Při protiúderu bez použití jaderných zbraní musíme dodržet tyto požadavky :

- mohutnost protiúderu;
- dosažení momentu překvapení a vedení úderu na nejcitlivější místo uskupení nepřítele;

— dobře organizovaná dělostřelecká palba a letecká podpora;
— dostatečná hustota tanků a prostředků, které vytvářejí převahu sil a prostředků na směr protiúderu.

Zahájení protiúderu zabezpečíme mohutnou dělostřeleckou přípravou a údery letectva. Tyto musí mít rozhodný charakter a jít na uskupení na směru hlavního úderu. Úder vedeme rozhodně, bez zastávek, ve vysokém tempu a s potřebným vypětím sil s cílem rychle proniknout do hloubky sestavy nepřítele při využití úderů letectva a dělostřelectva.

Podmínkou mohutnosti protiúderu je vytvoření potřebné převahy sil na rozhodujícím směru a v daném čase. Předpoklady k tomu vytvoříme dobře organizovaným manévrem.

Z ustanovení Oper-1-1, článek 19 je jasné, že velký význam má především hluboký, rychlý a včasný manévř silami a prostředky k zabezpečení protiúderu — soustředění sil z jednoho směru na druhý anebo vyvedení vojsk z pasivního úseku. Toto má své opodstatnění zejména při protiúderu, kde jako nikde více vystupuje do popředí požadavek udržení čáry rozvinutí a včasné rozvinutí vojsk protiúderného uskupení. Rychlé přeskupení a soustředění sil na rozhodující směr je důležitým předpokladem úspěšného vedení obranné operace a tím i armádního protiúderu.

Velké vlastenecké války máme řadu příkladů z manévřů divizí druhého sledu k vedení protiúderu. Tak např. 5. gardový mechanizovaný sbor v Balatonské operaci, který byl v noci na 9. 3. 1945 vyveden z boje, soustředěn v hloubce obrany a 10. 3. vrána zasazen do protiúderu. Na všechna opatření, která s tímto souvisela, postačilo 12 hodin.

Takovéto chápání manévru silami a prostředky je nejen výrazem velké operativnosti velitelů a štábů, ale spojení pozičního a manévrového způsobu vedení boje v obranné operaci.

Z dalších požadavků zabezpečujících úspěch protiúderu je dosažení momentu překvapení, mohutnosti a iniciativy při úderu.

Dosažení momentu překvapení je další důležitou otázkou sovětského vojenského umění, realizovanou taktéž v řadě operací. Podstatu celé této problematiky vyslovil V. I. Lenin: „Vážnou podmínkou úspěšného provedení útoku je jeho rozvinutí k plnému vítězství. Jestliže se začne protiúder, je nutné jej vésti aktivně, získat a udržet iniciativu. Hegemonie ve válce vždy patří tomu, kdo bojuje se vši energií, kdo využije všech možností k nanesení překvapivého a mohutného protiúderu. Protiúder musí být vždy rychlý a rozhodný. Rozhodný protiúder jsou tři čtvrtiny úspěchu.“

Na získání a udržení iniciativy mají vliv tyto skutečnosti:

- utajení zámyslu a činnosti spojené s organizací protiúderu;
- dosažení momentu překvapení;
- použití nových forem vedení bojové činnosti;
- předejití nepřítele v použití sil a prostředků, zvláště jaderných;
- spolehlivá protivzdušná obrana sil a prostředků při přesunu a rozvíjení se k protiúderu;
- způsobení vážných ztrát nepřátelskému uskupení mohutným protiúderem;
- zbavení nepřítele možnosti organizovat odpor, přisunout zálohy do prostoru vltomu, rychlým ovládnutím důležitých prostorů a čar, které by mohl nepřítel využít k obraně proti našim vojskům.

Momentu překvapení při protiúderu dosáhneme přijetím opatření, která zabezpečují:

- utajení zámyslu;
- rychlý, skrytý a hluboký manévr sil a prostředků na směr, kde toho nepřítel nejméně očekává;
- využitím prostředků klamného maskování a manévru;
- vysokou spojovací kázní;
- přijetím opatření radiotechnického rušení;
- využitím noci nebo špatných povětrnostních podmínek pro přesun vojsk na čáru rozvinutí;
- znalostí předpokládaného zámyslu a činnosti nepřítele;
- operativní velení.

Závěr

Všechny tyto otázky uvedené v článku bude velitel a štáb armády řešit mnohdy za velmi složitých podmínek, kdy bude nucen velet a řídit pokračující obranné boje a přitom řešit přípravu armádního protiúderu. Tato skutečnost bude klást na velitele a štáb armády značně vysoké požadavky. Proto si musí velitel a štáb zvolit odpovídající metodiku práce, aby zámysl a rozhodnutí velitele armády bylo plně realizováno.

Splněním cílů armádního protiúderu se zpravidla končí obranná operace armády a vojska plynule přecházejí do útočné operace. K zabezpečení přerůstání protiúderu v útok musí velitel armády zasadit další divize, jejichž zabezpečení bude mít obdobný charakter jako u divizí při protiúderu.

V obranné operaci armády bez použití zbraní hromadného ničení může být úspěšný armádní protiúder počátkem pro přechod k použití jaderných zbraní nepřítele. Proto musíme raketová vojska neustále udržovat v plné bojové pohotovosti, nepřetržitě vést průzkum nepřítele a upřesňovat cíle pro jaderný úder.

BOJOVÉ MOŽNOSTI KOMBINOVANÉHO VÝSADKU

V článku uvedu dílčí teoretické názory, které ovlivňují použití kombinovaného výsadku. Kromě toho také poznatky a zkušenosti na stanovení nejen optimální síly kombinovaného výsadku, ale i na podmínky pro jeho úspěšné použití.

Předpis Vševojsk-1-1, článek 14 uvádí "...výsadková divize a výsadková brigáda jsou vševojskovým **operačně taktickým** svazkem. Padákový výsadkový pluk, samostatný padákový prapor jsou vševojskovým **taktickým** útvarům...". Z toho vyplývá, že výsadková divize nebo brigáda je předurčena k plnění **operačních a i operačně taktických bojových úkolů**. Zatímco padákový výsadkový pluk anebo prapor bude plnit **bojové úkoly taktického charakteru**.

Bojové úkoly **operačního charakteru** může tudíž plnit zpravidla výsadková brigáda, bojové úkoly **operačně taktického charakteru** padákový výsadkový pluk popř. samostatný padákový prapor. Bojové úkoly **taktického charakteru** bude zpravidla plnit motostřelecký prapor jako taktický vzdušný výsadek.

V článku 380 téhož předpisu je stanoveno "...výsadkový svazek nebo útvar **se vysazuje** do nepřátelského týlu **padáky zpravidla jediným koloběhem**. Někdy může být použito padákového a **přistávacího způsobu vysazení**...".

Oproti tomu podle článku 14, předpisu VVS-1-1 "...svazky a útvary výsadkového vojska se zpravidla vysazují padáky. **Někdy** může být použito **kombinovaného způsobu vysazení**...".

To znamená, že vysazovat můžeme nejen padáky, ale přistáním anebo kombinovaným způsobem. Vzhledem k požadavkům přepravit v co nejkratší době maximum sil a prostředků různého typu do týlu nepřítelů a tím vytvořit podmínky pro aktivní, samostatnou bojovou činnost, budeme poslední způsob vysazení u operačních a operačně taktických výsadků nejvíce používat. Současně s tím budeme plnit velmi **důležitý požadavek** zabezpečit vysazení jedním **koloběhem**.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války nám potvrzují, že při vysazení vzdušného výsadku do týlu nepřítelů byly způsobeny největší ztráty v těch případech,

kdy vysazení probíhalo ve více koloběžích anebo při vysazení k vedení bojové, soustředěné činnosti.

Podívejme se, jak tyto teoretické zásady bezprostředně ovlivňují soudobé bojové použití vzdušných výsadků. **Operační vzdušný výsadek** bude zpravidla v hodnotě nejméně jedné výsadkové divize, popřípadě zesílen o část motostřelecké divize. Hloubka vysazení může dosáhnout 500 km. Délka samostatné bojové činnosti v týlu nepřítele 5 i více dnů. Pro vysazení operačního výsadku v hodnotě výsadkové divize včetně bojové techniky je např. zapotřebí **400 až 600** dopravních výsadkových letounů typu **AN-12**.

Operační vzdušný výsadek při aplikaci na naše podmínky bude zpravidla v hodnotě **výsadkové brigády**. Navíc podle charakteru bojového úkolu můžeme jej zesílit motostřeleckými jednotkami od motostřelecké divize. Hloubka vysazení v závislosti na celkové hodnotě vysazených vojsk může mít 100 i více km. Předpokládaná délka bojové činnosti 2—3 dny.

Operačně taktický vzdušný výsadek může být obdobně v hodnotě jedné výsadkové divize popř. výsadkové brigády zesílené o motostřelecké útvary od vševojskové divize. Hloubka vysazení u výsadkové brigády může dosahovat 60 až 100 a v některých případech i více kilometrů. Délka samostatné bojové činnosti 1—2 i více dnů. Pro vzdušnou přepravu živé síly s ručními zbraněmi a s ručními protitankovými zbraněmi je zapotřebí **150 dopravních letounů typu IL-14 T**. V případě vysazení výsadkové brigády s částí bojové techniky, tahačů a zvýšeného průměru munice, počítáme až s **350 dopravními letouny IL-14 T anebo 120—160** dopravními výsadkovými letouny **AN-12**. Tyto počty dávají orientační přehled o předpokládané potřebě dopravního výsadkového letectva pro vysazení jedním koloběhem.

V závislosti na charakteru bojového úkolu, organizační struktury vzdušného výsadku, počtu těžké bojové techniky jako taktických raket, tanků, obrněných transportérů, protiletadlových kanónů, dále na hloubce vysazení, předpokládané délce bojové činnosti a konfiguraci terénu v prostoru vysazení budeme operační a operačně taktický vzdušný výsadek vysazovat ve většině případech **kombinovaným způsobem**.

Poněkud jiný způsob vysazení je u taktického vzdušného výsadku. **Taktický vzdušný výsadek** v hodnotě zasíleného motostřeleckého praporu můžeme vysazovat (při aplikaci na naše podmínky včetně využití vrtulníků řady MI-4 a 8) do hloubky 10—30 km. Délku bojové činnosti ovlivňuje počet a typ vyčleněných vrtulníků pro přepravu osob a bojové techniky a může dosahovat 2—3 hodiny. Uvedme si příklad.

Pro přepravu vzduchem jednoho motostřeleckého praporu **bez obrněných transportérů, raketometů, dopravních automobilů a bez přidělených jednotek** je zapotřebí kolem **34** vrtulníků MI-4 nebo **16** vrtulníků MI-8. Bude-li mít tato jednotka **zvýšený palebný průměr munice** (1½—2 palebné průměry, což odpovídá zásadám vedení boje v týlu nepřítele) **na zbraň**, pak celková váha motostřeleckého praporu činí 54 992 kg. K tomu potřebujeme **46** vrtulníků MI-4 anebo **22** vrtulníků MI-8.

Pro přepravu vzduchem motostřeleckého praporu s přidělenými jednotkami potřebujeme kolem **56** vrtulníků MI-4 nebo **27** MI-8. **Při zvýšeném palebném průměru munice** dosahuje celková váha motostřeleckého praporu 86 161 kg. K tomu potřebujeme pro vysazení v jednom koloběhu **72** vrtulníků MI-4 anebo **35** vrtulníků MI-8. Chceme-li **vysazovat celý motostřelecký prapor** podle současné organizace s **veškerou bojovou technikou** (celková váha je kolem

450 000 kg), potřebujeme k tomu 38 vrtulníků typu MI-6, kde optimální hmotnost jednoho vrtulníku je 11 500 kg.

Můžeme tedy přijmout závěr, že pro **celkovou bojeschopnost vrtulníkového výsadku** bude plně závislý a i rozhodující **počet a typ přidělených vrtulníků**. Jinak vrtulníkový výsadek bude plnit pouze dočasné bojové úkoly s omezenými možnostmi.

Podle počtu vyčleněných vrtulníků pro přepravu vzduchem se zvýší celková hodnota přepravovaných jednotek, **hloubka vysazení a i délka samostatné bojové činnosti**. Přesto taktický vzdušný výsadek budeme vysazovat **výhradně přistávacím způsobem**.

Zatímco operační vzdušný výsadek může účinně působit v hloubce i několika-set kilometrů, operačně taktický výsadek zpravidla od 60 i více km, tak taktický vzdušný výsadek budeme ponejvíce vysazovat do hloubky 10–30 km (bude-li mít vrtulníky MI-4 a 8).

Tím vznikne v týlu nepřítele určitá disproporce co do hloubky vysazení, předpokládané síly vzdušného výsadku a jeho bojových možností, které nakonec ovlivní i možné varianty vysazení.

Můžeme oprávněně namítnout, že při vysazení z vrtulníků řady MI-6 bude hloubka vysazení dosahovat 40 i více km. Nebo, že operačně taktický výsadek budeme podle potřeby vysazovat 30–40 km od linie fronty.

Zkušenosti ze cvičení tuto zvláštnost potvrzují. Zvláštnost proto, že pouze při některých součinnostních bojových taktických cvičeních jsou pro vzdušné výsadky přidělovány velkokapacitní dopravní výsadekové letouny a vrtulníky, které nejsou trvale začleněny v organizační struktuře našich vojsk. Při ostatních bojových taktických cvičeních se pouze využívají organické prostředky, které zdaleka nedosahují takové možnosti.

Tím je určitým způsobem ovlivněna bojová možnost našich vzdušných výsadků, jejich palebná síla, odolnost, schopnost plnit aktivní bojové úkoly, ale zejména úkoly obranného charakteru jako i hloubka vysazení a předpokládaná délka bojové činnosti.

Na základě těchto zkušeností vzniká požadavek, aby nejen pro plnění **operačně taktických**, ale zejména **taktických úkolů byl trvale vyčleněn a připraven kombinovaný výsadek**.

Tím by v našich podmínkách došlo k celkovému rozšíření bojových možností nejen u operačně taktických výsadků, ale k většímu a mnohem širšímu uplatnění současných vrtulníkových výsadků. Tzn., že i k plnění **taktických úkolů** bychom vysazovali **padákový výsadek** o různé síle, který by společně s motostřeleckými jednotkami, tj. prakticky s vrtulníkovým výsadkem tvořil kombinovaný výsadek.

Kombinovaný výsadek je druh vzdušného výsadku, při kterém prvou část vojsk vysazujeme pomocí padáků (tvoří padákový sled). Druhou část vojsk tvoří přistávací sled a přepravuje se ve vrtulnících nebo v letounech. V prostoru bojové činnosti přistává na ovládnuté přistávací plochy anebo letiště. **Kombinovaný výsadek** odstraní disproporce mezi bojovými úkoly operačně taktického a taktického charakteru, zvýší palebnou sílu vysazovaných jednotek, prodlouží délku bojové činnosti a tím i hloubku vysazení. Proto kombinovaný výsadek právem patří mezi efektivní prostředky bojového použití vzdušných výsadků k plnění různorodých úkolů v útočné činnosti motostřeleckých a tankových divizí. Podle charakteru bojového úkolu, celkové situace vlastní i nepřítele jako i konfigurace terénu v prostoru vysazení může být vysazen v rozmezí

10—50 i více km. Počítáme-li, že průměrné denní tempo postupu vlastních pozemních vojsk bude dosahovat 30—60 km, pak by délka bojové činnosti kombinovaného výsadku v týlu nepřítele byla v rozsahu 6—8 hodin do 1 až 1½ dne. Hodinový průměr několikanásobně převyšuje možnosti současných vrtulníkových výsadek.

Při **bojovém použití kombinovaného výsadku** vysazujeme v **prvém pořadí padákový sled** s úkolem zničit nepřítele v prostoru vysazení, rychlou a rozhodnou ztečí ovládnout stanovený prostor nebo určité čáry v terénu, vytyčit a zajistit přistávací plochy pro přistávací sled.

V **druhém pořadí přistane** vrtulníkový nebo letounový výsadek jako přistávací sled přímo do bojové sestavy padákového výsadku na vytyčené přistávací plochy nebo letiště. Bezprostředně po opuštění vrtulníků nebo letounů přecházejí organické jednotky přistávacího výsadku na předem stanovených anebo dodatečně upřesněných směrech k zesílení bojové sestavy padákového sledu.

Zkušenosti bojových taktických cvičení vzdušných výsadek dokazují, že padákové výsadky, které mají plnit samostatné bojové úkoly, musí být dostatečně pohyblivé, odolné a vyzbrojené minimálně stejnou moderní bojovou technikou jako vševojskové svazky, tj. především obrněnými transportéry nebo bojovými vozidly pěchoty, protiletadlovými prostředky, dělostřelectvem popř. tanky.

Jen za těchto podmínek mohou být vysazovány do větší hloubky a vést samostatnou bojovou činnost na velkém prostoru nebo i formou soustředěné bojové činnosti.

Za předpokladu, že padákové výsadky z různých objektivních příčin nebudou mít požadovanou výzbroj, zejména bojovou techniku, pak se jim plným právem největšího uplatnění naskytá při plnění bojových úkolů v úzké součinnosti s vrtulníkovým výsadkem jako kombinovaný výsadek.

Chceme-li aplikovat bojové použití kombinovaného výsadku na naše podmínky, musíme posoudit, jaké výhody nebo nevýhody to přináší.

Výhody bojového použití kombinovaného výsadku spočívají v tom, že:

- bojové použití se plánuje u padákového výsadku v určitém prostoru, který může být vzdálen od fronty 200—500 i více kilometrů;

- plánování se zúčastňuje jen úzce vymezený počet funkcionářů, což zabezpečuje větší pravděpodobnost a možnost utajení veškerých příprav;

- bojové úkoly jednotkám vydáváme ve vyčkávacím prostoru prakticky krátkou dobu před nasednutím do letounů a vrtulníků;

- vzdušná přeprava může probíhat v minimální výšce nad terénem, čímž se sníží zranitelnost při bojovém letu nad územím nepřítele;

- k zabezpečení vzdušné přepravy kombinovaného výsadku není třeba soustřeďovat takové množství dopravního letectva jako pro vysazení klasickým způsobem;

- vzdušná přeprava různými typy dopravních prostředků probíhá souběžně a tím vytváříme optimální podmínky pro zabezpečení vzdušného koridoru;

- dopravní výsadekové letouny můžeme maximálně využít pro přepravu a vysazení živé síly a to na více doskokových ploch, zatímco vrtulníky přepraví bojovou techniku;

- metodika vysazení živé síly z malé výšky bez těžké bojové techniky zmenšuje nároky na rozměry doskokové plochy;

- zmenšení rozptylu po seskoku a přistání podstatně snižuje nároky na čas při shromáždění ve směru postupu nebo bojové činnosti;
- minimální časové rozpětí mezi vysazením padákového sledu a přistávacího sledu snižuje nároky na zabezpečení druhů vojsk a zejména letectva;
- ve velmi krátké době dochází k zesílení bojové sestavy padákového sledu o protitankové kanóny, PTRS, protiletadlové prostředky, zařízení pro položení protitankových výbušných zátarasů a jiný životně důležitý materiál;
- bojová technika a zásoby munice dopravují vrtulníky přímo do sestavy padákového sledu, odpadá vyhledávání a sběr, který si vyžaduje značné množství jednotek;
- podstatně se snižuje procento ztrát při vysazení.

Určitou nevýhodou kombinovaného výsadku je, že ve výchozím prostoru pro vysazení jsou jednotlivé vyčkávací prostory a to pro vrtulníkový a padákový výsadek od sebe značně vzdáleny. To vyžaduje, abychom pro plánování (zejména předání bojového úkolu motostřeleckému praporu) a organizaci součinnosti vyhradili více času.

K odstranění tohoto nedostatku můžeme přijmout tato opatření:

- v době plánování bojového použití kombinovaného výsadku přidělit padákovému výsadku motostřelecký prapor, který po ukončení plánování a sladění veškeré činnosti se přesune do vyčkávacího prostoru;
- do organizační struktury padákových výsadek začlenit motostřelecký prapor s potřebným počtem vrtulníků;
- u každého svazku vycvičit 2—3 prapory jako taktický vzdušný výsadek pro plnění bojového úkolu v součinnosti s padákovým výsadkem.

Kombinovaný výsadek může bezprostředně ovlivnit a určitým způsobem i změnit vedení bojové činnosti v týlu nepřítel. Tím, že plnění bojových úkolů taktického charakteru nebude pouze výsadou vrtulníkových výsadek, se podstatně zvýší uplatnění vzdušných výsadek vůbec.

Navíc v průběhu jedné operace můžeme ve prospěch motostřeleckých a tankových divízi vysadit větší a hodnotnější množství kombinovaných výsadek.

Stanovení optimální síly kombinovaného výsadku bude zejména závislé na charakteru bojového úkolu, celkové situaci, možnostech nepřítel v předpokládaném prostoru vysazení, předpokládané hloubce vysazení a délce vedení bojové činnosti, konfiguraci terénu, denní a roční době. Dále na možnostech vzdušné přepravy těžší bojové techniky a ostatního životně důležitého materiálu, celkové hodnotě palebné podpory prostředky nadřízeného velitele, předpokládaném zesílení dalšími jednotkami a možnostech zásobování vzduchem.

Jakým způsobem může charakter bojového úkolu ovlivnit předpokládanou sílu a způsob zesílení kombinovaného výsadku ukáží na příkladě.

Při plnění bojového úkolu na vodní překážce můžeme vycházet z těchto variant:

1. K ovládnutí **předmostí** a **přepraviště** v úseku pro násilný přechod vodní překážky vševojskovou divízi je zapotřebí vysadit na vzdálenější přístupy padákový výsadek v hodnotě do dvou zesílených rot a k oboustrannému ovládnutí přepraviště vysadit motostřelecký prapor zesílený o protitankovou baterii, baterii PTRS, 1—2 ženijní čety a 1 četu chemického a radiačního průzkumu.

2. K obsazení **přepraviště** při násilném přechodu vodní překážky vševojskovou divízi vysadit 2—3 samostatné skupiny od padákového výsadku k zabránění

postupu nebo odchodu nepřítele a přímo k ovládnutí přepraviště vysadit zesílenou motostřeleckou rotu nebo prapor.

3. K ovládnutí **mostu** na vodní překážce vysadit jednu samostatnou skupinu od padákového výsadku a motostřeleckou rotu zesílenou o 1 ženijní četú a 1 družstvo chemického a radiačního průzkumu.

4. K zničení **místa roznětu** u mostu vysadit část samostatné skupiny od padákového výsadku a k jeho udržení použít motostřeleckou četú až rotu zesílenou ženijní a chemickou jednotkou.

Skutečnou sílu kombinovaného výsadku nepřímú ovlivní celkový zámysl a počet souběžného vysazení v průběhu útočné operace a boje.

Optimální varianta kombinovaného výsadku může být:

- v prvéú padákovém sledu vysadit zesílenou rotu až prapor;
- ve druhém přistávacím sledu vysadit motostřelecký prapor.

Při bojové činnosti v horském a zalesněném terénu zpravidla v prvéú sledu vysadíme padákový výsadek v hodnotě samostatné skupiny popř. zesílené padákové čety.

Závěrem chci uvést, že problematika kombinovaného výsadku není uzavřená. Proto jsem nerozebíral celkovou variabilnost bojového použití kombinovaného výsadku, ale na některých zásadách jsem chtěl přiblížit tuto problematiku těú, kteří se plánováním a zabezpečením bojové činnosti vzdušných výsadků zabývají.

Chceme-li, aby bojové úkoly taktického charakteru převzal kombinovaný výsadek, pak musíme přehodnotit dosavadní názory na „neúčelnost bojového použití padákového výsadku v blízkosti fronty“ a současně s tím vytvořit pro všeojskové svazky takové podmínky, které si právem zaslужují.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ TERITORIA

V článku uvedu zásady ženijního zabezpečení obrany a ochrany teritoria ve vojenské oblasti. Vycházím ze zkušeností nabytých při cvičeních teritoriálního štábu okruhu.

Je známo, že ženijní zabezpečení a řešení ženijních opatření jsou jednou z podstatných částí teritoriální problematiky, které mají v řadě případů rozhodující význam pro plnění úkolů obrany a ochrany teritoria vůbec.

Ke kvalifikovanému stanovení hlavních úkolů ženijního zabezpečení a jejich obsahu je potřebné stanovit jeho **cíle**, smysl a konečný předpokládaný efekt.

Smysl ženijního zabezpečení spatřujeme zejména v odstraňování nebo snižování důsledků napadení teritoria jadernými prostředky protivníka. Jde o ochranu objektů, vojsk a techniky a udržení průjezdnosti teritoria s důrazem na stanovený komunikační systém a obnovu přechodů přes vodní překážky. Jeho smyslem je i vytváření podmínek pro dočasný pobyt přesunujících se operačních záloh na území státu při celodenních odpočincích, v prostorech soustředění nebo výchozích prostorech. Při proniknutí části sil protivníka na vlastní teritorium budou nezbytná ženijní opatření k jeho zastavení a likvidaci. V dalším je třeba odstranit následky této bojové činnosti na vlastním území a vytvořit podmínky pro postupnou normalizaci politického i hospodářského života. Dále je třeba zabezpečit dostatečnou kapacitu nezávadných vodních zdrojů, zásobování teritoriálních vojsk i vojsk přesunujících se přes teritorium ženijním materiálem a municí a poskytování ženijní technické pomoci. K tomu vytváříme zdroje zásob ženijního materiálu a zajišťujeme opravárenské kapacity. V prvním období zaměříme úsilí na účinná mobilizační opatření u těch ženijních útvarů, které náleží do svazku vojsk prvního operačního sledu, v dalším na vytváření nových a záložních útvarů ženijního vojska a zabezpečení jejich přesunů do operační sestavy.

Obecný smysl ženijního zabezpečení tedy vidíme v realizaci takových opatření, jejichž souhrn zabezpečuje:

- ochranné faktory vojsk, objektů a techniky,

- odstranění následků bojové činnosti protivníka,
- obnovu komunikačního systému a udržení možnosti manévru na teritoriu.

Konečným cílem těchto opatření je spolupůsobit k vytváření podmínek pro udržení vojenských, politických a hospodářských funkcí teritoria v činnosti a tím dosáhnout trvalou podporu vojsk bojujících na frontě.

Hlavní úkoly ženijního zabezpečení:

- ochrana štábů, vojsk i bojové techniky před účinky jaderných úderů,
- odstranění následků jaderných úderů,
- zabezpečení manévru,
- zabezpečení přeprav přes vodní překážky,
- řízení režimu hydrotechnických zařízení,
- zatarasování a odtarasování,
- ženijní zabezpečení prostorů soustředění, výchozích prostorů a celodenních odpočinků,
- maskování,
- zabezpečení zdrojů vody,
- vytváření nových a záložních ženijních útvarů a svazků,
- ženijní materiálně technické zabezpečení.

Obsah úkolů ženijního zabezpečení

Ochrana štábů, vojsk a bojové techniky před účinky jaderných úderů je základním úkolem ženijního zabezpečení. Cílem souhrnu těchto opatření je zachovat funkce míst velení polních vojsk a teritoriálního vedení, vytvořit podmínky pro omezení účinků jaderných úderů na vojska a jejich techniku a tak uchovat jejich bojeschopnost. Tento úkol v době míru zabezpečují opatření operační přípravy státního území. Místa velení a řízení na teritoriu můžeme budovat jako účelové objekty, nebo zřizovat úpravou objektů, jako např. výhodných sklepních prostorů, různých podzemních prostorů jako jsou tunely, přirozené jeskyně, opuštěné šachty apod. Tato místa velení mají být technicky vybavena tak, aby zabezpečovala funkci i při dlouhodobém zamoření radioaktivními nebo otravnými látkami a měla potřebnou odolnost proti tlakové vlně.

Před účinky jaderných úderů musíme chránit i vojska. Není ovšem možné, vzhledem k obrovskému rozsahu, zabezpečit tuto ochranu v plném rozsahu pro všechny. Proto pozornost soustředíme na rozhodující druhy vojsk nebo jejich některé svazky a útvary.

Odstranění následků jaderných úderů

Odstraňování následků tlakové vlny a světelného záření jaderných úderů je dalším důležitým úkolem ženijního zabezpečení. Vzhledem k oboustranně přijatým strategickým koncepcím jaderné války je jasné, že použití jaderných zbraní bude masové. Mimo ztrát na vojskách a obyvatelstvu, zanechají tyto údery trvalé důsledky na terénu, obydlených místech a komunikacích. Tlaková vlna způsobuje rozsáhlé stromové závaly v lesních komplexech a závaly ze zničených budov v obydlených místech a činí je neprůjezdnými. Světelné záření způsobuje rozsáhlé požáry v porostlých prostorech, osadách a městech. Přímé

zášahy jaderných úderů na komunikace nebo do jejich bezprostřední blízkosti způsobují zničení komunikačních objektů, vytvoření nálevek velkých rozměrů a zavalení komunikací. Toto vážné narušení terénu, obydlených míst a komunikací vzniká ve své velké většině v relativně krátkém časovém období prvního hromadného úderu, tj. v období 2—4 hodin a způsobuje zpravidla dočasné ochromení vojenské, politické a hospodářské funkce napadeného teritoria. Proto odstranění možných následků jaderných úderů promýšlíme již v míru a to především vyhodnocením pravděpodobných cílů jaderných úderů a možných následků, ovlivnění zámyslu výstavby komunikační sítě, stálých přepravišť a zástavby sídlišť, i dislokací vhodných teritoriálních jednotek poblíž zvláště ohrožených prostorů.

Odstraňování závalů v lesích a osadách, likvidace požárů a obnovení provozuschopných komunikací bude velmi obsáhlý úkol. V první řadě bude nutné likvidovat nebo izolovat požáry a zabránit jejich rozšíření. V dalším pořadí odstranit závaly trosk budov v obydlených místech a vytvořit alespoň částečně podmínky pro obnovu politickohospodářských funkcí větších měst. Současně s těmito úkoly uvolnit zavalené a poškozené hlavní komunikační tahy teritoria. Potom teprve postupně zahájit úplné odstranění všech následků. Není sporu o tom, že tak rozsáhlé úkoly ženijního zabezpečení můžeme úspěšně splnit jen v úzké součinnosti vojenských orgánů teritoria, orgánů lidosprávy a civilní obrany. K tomu budeme používat ženijní útvary teritoria, útvary civilní ochrany, ale v případě potřeby i výpomocné jednotky sestavené z civilního obyvatelstva a odborníků. Můžeme i za tohoto stavu předpokládat, že nejdůležitější úkoly lze splnit za 3—5 dnů a úplnou likvidaci následků válečné provizorním způsobem nemůžeme dříve jako za několik týdnů.

Zabezpečení manévru

Při řešení této problematiky vycházíme z předpokladu, že většina přesunů vojsk přes území teritoria půjde po stanovených „hlavních automobilních silnicích“ a „příčných automobilních silnicích“. Tyto budeme volit s ohledem na co nejmenší zranitelnost, maximální propustnost a přirozené maskovací vlastnosti. Na tyto také zaměříme úsilí k udržení průjezdnosti. Po prvním hromadném úderu půjde o stanovení a vytyčení vhodných objížděk tak, aby provoz probíhal bez vážného narušení. Další budou opatření k obnově provozu na HAS a to odstraňováním stromových závalů, závalů zničenými budovami, úpravou poškozených silničních těles a obnova silničních objektů.

Pro přímé zabezpečení přesunů operačních záloh budou si tyto vyčleňovat oddáry zabezpečení pohybu k odstranění překážek vzniklých činnostmi nepřítelů již v průběhu přesunu.

Zabezpečení přeprav

Zabezpečení přeprav přes vodní překážky je důležitý úkol pro potřeby vojsk teritoria, ale zejména ve prospěch operačních záloh svazků a svazů 2. sledu. Tento úkol zabezpečíme již v míru v rámci operační přípravy státního území, a to budováním stálých brodů pro potřeby zvláště tankových vojsk a přípravou skládek mostového stavebního materiálu na předpokládaných místech stavby náhradních přemostění.

Můžeme předpokládat, že mosty přes hlavní vodní cesty budou z velké části zničeny. Vyplyvá to z faktu, že většina z nich je ve městech, které budou

pravděpodobně cílem jaderného úderu a ty, které leží v záplavovém území některého z vodních děl, budou zničeny nebo narušeny přívalovou vlnou. Tento stav vyžaduje, aby po odpadnutí přívalové vlny byly alespoň v minimální míře obnoveny přepravy na těch směrech, kde plánujeme přesun vojsk. To vyžaduje, aby podle skutečné potřeby (vzhledem k šířce vodní překážky) měly orgány teritoria prostředky k přemostění překážky z mostových souprav bojového charakteru, což zaručí jejich manévrovost a rychlost stavby. Současně se zahájením stavby těchto plovoucích mostů mohly zahájit zřizování náhradních přemostění z připravených materiálů výpomocnými jednotkami. Po jejich uvedení do provozu můžeme plovoucí mosty rozebrat a ponechat v záloze pro manévry přeprav.

Na řekách, kde nejsou vodní díla, můžeme pro přepravu tanků plně využít v míru upravené brody. Po projití záplavové vlny prověříme stav stálých brodů před jejich použitím.

V případě nutnosti využijeme pro zřízení přeprav říční flotilu a to zakotvením vlečných člunů přes celou šířku vodní překážky a stavbou výpomocné mostovky na palubách.

Řízení režimu hydrotechnických zařízení

Řízení režimu vodních děl, realizace preventivních opatření k omezení účinků přívalové vlny a likvidace skutečných devastací, jsou aktuálním úkolem zejména v počátečním období války. Vodní díla jsou na středoevropském válečnickém jevu. Jejich převážná většina v ČSSR je orientována do směru sever—jih. Tím se stávají podle způsobů vedení bojové činnosti buď vážnou překážkou pro útočnou činnost, nebo naopak výhodnou čarou k organizaci obrany. Z hlediska teritoriálního jsou vodní díla a jejich zničení nepřítelům nebezpečná zejména vytvářením přívalové ničivé vlny, která způsobuje obrovské záplavy, ničení staveb, mostů a přilehlého terénu, na dobu průtoku přívalových vod znemožňuje přepravu, ohrožuje obyvatelstvo a svými devastáčními účinky ztěžuje i po opadnutí přívalových vod přístupy k řece a obnovu přeprav. Podle hydrotechnických výpočtů dosahují záplavová území od zničených vodních děl značného rozsahu a můžeme je přibližně stanovit podle obsahu vodní hmoty a to vodní dílo s obsahem

— do 1 mil. m ³ vody do vzdálenosti	10 — 25 km
— do 5 mil. m ³ „	15 — 35 km
— do 10 mil. m ³ „	15 — 40 km
— do 50 mil. m ³ „	35 — 50 km
— do 100 mil. m ³ „	70 — 100 km
— přes 100 mil. m ³ „	100 — 150 km

Mimo materiálních škod má zničení vodních děl vysoce negativní morální účinky na obyvatelstvo.

Ženijní opatření k omezení důsledků zničených vodních děl můžeme rozdělit do tří časových období.

V míru jsou zaměřena zejména na jejich klasifikaci. Vodní díla podle své mohutnosti jsou rozdělena do skupin A, B, C. Vodní díla skupiny A jsou ty, jejichž zničení má celostátní význam, skupiny B, jejichž zničení má operační význam a ve skupině C jsou vodní díla, jejichž zničení má místní a taktický význam.

Na všechna vodní díla jsou hydrotechnické propočty s uvedením časového a prostorového průběhu přívalové vlny a jejího opadnutí. Tyto údaje slouží

k předběžnému vyhodnocení možného průběhu přívalové vlny a jsou podkladem k posouzení výhodnosti umístování vojenských objektů, útvarů a zařízení v záplavovém území, stejně tak i důležitých hospodářských zařízení. Jsou i výchozím materiálem ke stanovení preventivních opatření k obnovení přeprav po průchodu přívalové vlny. Do této oblasti náleží i posouzení zamýšlené výstavby nových vodních děl z operačního hlediska.

V období zvýšeného vojenskopolitického napětí musí být přijata opatření k omezení možných důsledků záplavové vlny. Toto je řešeno regulací a snižováním vodní hladiny přehrad podle jejich kategorizace až na minimální pracovní hladinu. I když to možné následky nevyloučí, alespoň značně je sníží. Snižovat hladiny vodních děl můžeme podle situace buď bez ohledu na řečiště, nebo s ohledem na ně. Bez ohledu na řečiště můžeme uměle zvednout hladinu řek na úroveň stoleté vody a vyžaduje si u většiny vodních děl 3—6 dnů; s ohledem na řečiště trvá pak 10—20 dnů. Snižování vodních hladin má tudíž příznivé důsledky při delším období napětí, zatím co při období napětí do 2 dnů nemá podstatný význam. V tomto období musíme vyvést vojenské útvary z ohroženého prostoru, odsunout vojenský materiál ze skladů a popř. zahájit evakuaci důležitých hospodářských zařízení a civilního obyvatelstva. Tato opatření mají proběhnout v plném rozsahu v záplavovém území pod vodním dílem na vzdálenost 3—5 hodin příchodu přívalové vlny, v dalším úseku jen částečně a zbytek můžeme organizačně a dopravně zabezpečit.

Se zahájením ozbrojeného střetnutí zaměříme úsilí všech orgánů velení k zabránění zničení vodních děl. To je zejména úkolem protivzdušné obrany státu a protiraketové obrany, ale musíme zabezpečit i střezení a ochranu vodních děl prostředky teritoria. V případě zničení budou teritoriální orgány velení, civilní obrany a lidosprávy všemi prostředky varovat všechny organizace v ohroženém prostoru a realizovat evakuační a záchranné práce.

Po průchodu přívalové vlny zahájíme neprodleně opatření k odstranění devastace záplavového území a obnově přeprav. Jakékoliv práce lze zahájit asi za 24 hodin po průchodu přívalové vlny. Úsilí zaměříme zejména na úpravu přístupů k řece, odstranění nánosů a bariér, abychom vytvořili podmínky ke zřízení přepravišť. Asanační práce, vyprošťování a odstraňování devastací v zaplavených obydlených místech zabezpečují zpravidla vojska civilní obrany.

Zatarasování a odzatarasování

Při bojové činnosti na vlastním teritoriu budou teritoriální vojska zatarasovat směry pronikání nepřítele zejména na výhodných obranných čarách a přístupy k důležitým centrům nebo prostorům. Důraz položí na ničení důležitých komunikačních směrů a objektů s využitím stálých zařízení pro ničení, výjimečně na pokládání minových polí. Připravené objekty k ničení a zatarasování musíme včas předat vojskům, určeným k obraně prostoru.

Potřeba zatarasování vzniká i při likvidaci nepřátelských výsadek na území teritoria, zejména operačního rázu. Hlavní úsilí položíme na lokalizaci výsadku, omezení nebo znemožnění jeho manévru a vytváření podmínek pro jeho postupné ničení. Při nebezpečí spojení se výsadku s nepřátelskými vojsky útočící čelně, hlavní pozornost zatarasovacích prací položíme na směr setkání a to na znemožnění postupu výsadku i vojsk útočících čelně. S tímto souvisí i zatarasování k ochraně důležitých objektů, skladů a hospodářských zařízení před činností nepřátelských výsadek a diverzních skupin. K tomu je nejúčel-

nější používat lineárních a výbušných protitankových i kombinovaných zátarasů, včetně nástražných protipěchotních min.

Na letištích nebo výhodných prostorech pro vysazení můžeme zřizovat protivýsadkové zátarasy. Jsou zpravidla nevýbušné a jejich cílem je ztížit nebo znemožnit vysazení přistávacího nebo vrtulníkového výsadku.

Odtarasování je rozsáhlým úkolem ženijního zabezpečení, zejména v příhraničním pásmu. Zde může nastat velmi nepřehledná situace důsledkem značného množství zátarasů a v řadě prostorů, kde protivník dočasně přenesl bojovou činnost na naše území, i zřízením a překrytím zátarasů našich vojsk zátrasy protivníka. Po přenesení bojové činnosti na území nepřítele a odchodu vojsk operačních sledů z příhraničního pásma, musí ženijní orgány teritoria postupně zabezpečit očištění zatarasovacích prostorů a vytvoření podmínek pro obnovu hospodářského života. To předpokládá mít k dispozici dokumentaci zátarasů vlastních vojsk a vést především průzkumy zátarasů položených nepřítelem. Vzhledem k tomu, že jde o úkol vysoce časově náročný, bude potřebné v první řadě odstranit zátarasy z komunikací, osad a postupně očistit další prostory. Z hlediska bezpečnosti je nutné všechny zatarasené a nebezpečné prostory ohradit a označit a zabránit tak úrazům vojsk i obyvatelstva. Pro představu náročnosti tohoto úkolu chci připomenout obdobnou situaci z konce druhé světové války na Dukle, kde odtarasovací práce probíhaly až do roku 1965. Domnívám se proto, že ke splnění tohoto úkolu bude třeba speciálně připravit ženijní jednotky.

Potřeba odstranění zátarasů se může projevit v prostoru činnosti nepřátelských výsadek, který je pokládá k ochraně zaujatých prostorů. Zde půjde převážně o povrchové zátarasy malého rozsahu a jejich odstranění nebude příliš náročné.

Nový prostředek, který se na teritoriu může objevit, jsou jaderné miny nepřítel, používané diverzními skupinami. Tato možnost vyžaduje pečlivě sledovat pohyb vysazených diverzních skupin protivníka a podrobný průzkum objektů a prostorů výhodných pro adjustaci jaderné miny. Zneškodňovat je budou speciálně připravené ženijní jednotky.

Ženijní zabezpečení prostorů

Ženijní zabezpečení prostorů soustředění, vyčkávacích a celodenních odpočinků vojsk přesunujících se přes teritorium je jedním z častých úkolů. Obsahem tohoto úkolu je především ženijní průzkum určeného prostoru dočasného pohybu vojsk a to z hlediska přítomnosti výbušných zátarasů. K zjištění stavu a vhodnosti komunikací pro zaujetí prostoru i k jeho rychlému opuštění. Posoudit je potřebné i přirozené ochranné vlastnosti terénu, vyplývající z jeho členitosti a konfigurace a jeho celkovou maskovací kapacitu. Uvedené prostory dočasného pohybu vojsk volíme tak, abychom mohli účelně využít k ochraně a ukrytí štábu a vojsk vhodných objektů. Byl-li dříve určený prostor cílem jaderných úderů, musíme zvláštní pozornost věnovat zjištění stavu průchodnosti a způsobilosti napadených míst k pobytu vojsk. Orgány ženijního vojska teritoria v součinnosti s orgány ubytovací a zdravotnické služby jsou povinny zabezpečit i potřebnou kapacitu zdrojů nezávadné vody. Tento úkol mohou plnit pouze z vyčleněných krytých zdrojů vody, kerých je na většině území nedostatek.

Všechny skutečnosti předají orgány ženijního vojska včas přesunujícím se svazku nebo svazu, aby je mohl využít.

Maskování

Maskování objektů teritoria je jedna z důležitých forem jejich ochrany. Týká se přímého zastírání objektů, klamných činností a metod vojenského maskování.

Cíle maskování musí vycházet z přijaté koncepce ozbrojeného zápasu protivníka, tj. působit prostředky hromadného ničení na důležitá hospodářská, politická, komunikační a vojenská centra a ohrozit hospodářství i vojenský systém. Cíle můžeme formulovat takto:

- maskovacími opatřeními již v míru znemožnit nepříteli odhalit cíle strategického a operačního významu;

- klamnými opatřeními dosáhnout, aby nepřítel vedl jaderný úder na klamné cíle;

- dodržováním všech pravidel vojenského maskování všemi svazky a útvary na území teritoria dosáhnout zachování jejich bojových schopností.

Předmětem maskování objektů na území teritoria budou především:

- raketové prostředky a sklady jaderné munice,

- letiště,

- systémy PVOS,

- průmyslové závody, vyrábějící válečný materiál,

- závody produkující strategické suroviny,

- díla a energetická zařízení,

- důležité průmyslové závody pro zásobování obyvatelstva,

- vojenské svazky a svazy, rozmístěné na území teritoria.

Objekty teritoria bude výhodné maskovat skrýváním objektů a zmenšováním jejich nápadnosti, změnami vnějších forem a zřizováním klamných objektů, skrýváním vojsk a organizací klamných opatření. U skladů, průmyslových závodů, podniků, energetických zařízení musíme maskování řešit již projekcí a výstavbou a proto také zamýšlenou výstavbu posuzují i orgány armády. V převážné většině případů bude snahou zastřít skutečný účel a poslání objektu a skrýt jeho hlavní a rozhodující části. Nejúčelnější je umístění celých objektů neb jejich částí v podzemních prostorech. Po zahájení ozbrojeného zápasu je výhodné některé objekty, jako velká přepraviště, letiště, tovární objekty a komunikace maskovat jako rozbořené nebo zničené. V řadě případů bude třeba maskovat proti radiolokačnímu průzkumu velké vodní plochy, které slouží zejména nepřátelskému letectvu jako orientační body. Toto zabezpečíme pomocí koutových odrazečů.

Úkoly maskování, mimo úkolů plněných v míru, plní ženijní teritoriální útvary v součinnosti s útvary civilní obrany.

Zabezpečení zdrojů vody

Zabezpečení zdrojů pitné vody je vzhledem ke snadné možnosti jejich zamoření obtížným úkolem. Generálně tuto problematiku řeší vodohospodářství MZLVH, MV - CO a vodohospodářské správy. Úkolem orgánů teritoria je zabezpečit nezávadné vodní zdroje pro vojska teritoria a polní vojska přesunující se přes teritorium, což řešíme v součinnosti ženijního, chemického vojska a týlu.

Vojska budeme zásobovat ze stálých zdrojů vody a vodovodních systémů měst a obcí. Na celém území teritoria máme prověřeny a evidovány i jednotlivé zdroje vody a studny, které lze využít. V případě nutnosti musí ženijní vojsko zabezpečit pro vojska teritoria a projíždějící svazky úpravu zamořené vody z povrchových zdrojů a vodotečí.

Vodohospodářské správy zabezpečují již v míru náhradní zdroje vody systémem hlubinných vrtů, což zároveň zaručuje jejich ochranu před zamořením.

Ženijní materiálně technické zabezpečení

Zásobování ženijním materiálem je jedním z důležitých úkolů ženijního zabezpečení. Jde v první řadě o vytváření dostatečných zásob ženijního materiálu, munice a náhradních dílů a jejich rozptýlení po teritoriu tak, aby zásobování vlastních i projíždějících vojsk bylo pružné a pohotové. Tento předpoklad je dán již v míru existujícími předem určenými sklady ženijní munice a materiálu, okružovými a ústředními sklady ženijního vojska.

Rídící a výkonné orgány ženijního zabezpečení

Stručný rozbor úkolů ženijního zabezpečení ukazuje jeho složitost a náročnost. Jestliže má plnit předpokládané funkce, musí být vytvořen odpovídající systém jeho řízení. Rozsah a složitost úkolů vyžadují mít samostatné orgány na úrovni správy v centru, na úrovni správ nebo oddělení na vojenských okruzích a krajských vojenských správách nebo jim odpovídajících organizačních teritoriálních celků. Je nezbytné, aby na všech těchto stupních měly ženijní orgány svoji operační a materiální část.

Na všech stupních velení měly by mít tyto orgány již v míru soustředěny všechny ženijně technické a materiálně technické podklady svého teritoria, které jsou nutným základem pro účelné řízení všech ženijních opatření.

Stručný rozbor úkolů jednoznačně ukazuje, že jejich zabezpečování se neobejde bez speciálních ženijních jednotek a útvarů teritoria. Půjde zejména o zabezpečování přeprav, zatarasování a odтарasování, zabezpečení prostorů soustředění a celodenních odpočinků pro vojska projíždějící teritoriem i odstraňování důsledků tlakové vlny a světelného záření na terén. Při jejich tvorbě a dislokaci vycházíme z organizační struktury teritoria, z úkolů vyplývajících z tvárnosti terénu a rozhodujících terénních předmětů, jako jsou vodní díla, vodní překážky, rozsáhlé lesní prostory a dále z možností zesílení nižšího stupně prostředky stupně vyššího. Z hlediska vnitřní struktury by měla být část těchto útvarů speciální, např. zabezpečení přeprav, maskovacích prací a část všeženijní. Jejich množství musí vycházet z úkolů, ale i z personálních možností našeho státu a účelném poměru k silám vyčleněným pro polní vojska.

Závěr

Současné řešení teritoriální problematiky je ve stavu rozpracovanosti a tomu odpovídá i úroveň rozpracovanosti problematiky ženijního zabezpečení. Při ujasňování úkolů ženijního zabezpečení musíme ujasnit i systém orgánů ženijního vojska, který musí pochopitelně vycházet ze státoprávního uspořádání i z územního členění jednotlivých federálních republik. Stejně tak budeme přistupovat k vytváření jednotek teritoria, v tom i ženijních.

ZJIŠŤOVÁNÍ A VYHODNOCOVÁNÍ RADIČNÍ SITUACE

V tomto roce vyjde novelizovaná pomůcka Oper-51-5 s názvem „Zjišťování a vyhodnocování pozemní radiční situace“.

Chceme touto cestou informovat velitele a štáby ČSLA o novém způsobu zjišťování a vyhodnocování pozemní radiční situace, aby mohli v rámci své působnosti zabezpečit plynulý přechod na novou metodiku.

Rychlé zpracování předpovědi radiční situace a její vyhodnocení umožňují orientačně vyhodnotit bojeschopnost vojsk, určit jejich nejdůležitější bojovou činnost, organizovat opatření ochrany a upřesnit úkoly pro radiční průzkum.

Dosavadní Oper-51-5 (z r. 1966) již nevyhovuje z několika důvodů:

1. Výsledkem předpovědi vzniku pásem radioaktivního zamoření po pozemním jaderném výbuchu byl zákres pásem zamoření formou eliptických stop ve směru šíření radioaktivního oblaku.

Tato metodika nebrala v úvahu vznik náhodných chyb v určení parametrů jaderných výbuchů, směru a rychlosti středního větru, neuvažovala též časovou a místní proměnlivost výškového větru. Pro výpočet jsme brali směr a rychlost středního výškového větru ve vrstvě atmosféry (charakterizovanou matematickým vztahem $0 + \frac{h}{2}$) jako konstantní v celém prostoru šíření radioaktivního oblaku (h — výška výstupu oblaku pro danou ráži).

Chyby v určení ráže jaderného výbuchu (15–20 %) a v určení souřadnic místa výbuchu (0,3 km) nejsou zdaleka tak rozhodující, jako chyby v určení rychlosti a hlavně směru středního větru. Údaje o směru a rychlosti středního větru se mění nejvýše 4krát za den (poměrně rychle stárnou). Střední kvadratická chyba v určení směru (α°) středního větru je $\delta\alpha = \pm 15^\circ$, která se vzdáleností a časem roste.

Sektor kruhové výseče vymezený touto chybou (úhlem 30°) vytváří ≈ 70 % pravděpodobnosti, že v takto definovaných hranicích se vytvoří radioaktivní stopa (obr. 1, 2).

Jestliže zvětšíme $\delta\alpha \pm 5^\circ$, tak celková hodnota $\delta\alpha = \pm 20^\circ$ a pravděpodobnost vzniku radioaktivní stopy v sektoru kruhové výseče vzroste až do 90 %. Toto také bylo přijato za základ nové **pravděpodobnostní** metodiky.

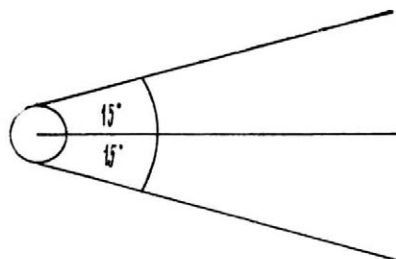
2. V dosavadní metodice je v nedostatečné míře vyjádřeno nebezpečí ozáření živé síly v pásmu, které je pouze definováno dávkou 1200 R na vnější hranici, ale uvnitř pásma mohou být dávky až desetinásobné. Právě pásmo C nejvíce vyžaduje, aby předpověď byla co nejpřesnější, protože i doba pobytu v něm (počítaná na minuty) vede k vysokým ztrátám.

Proto nová metodika počítá s rozdělením dosavadního pásma C na dvě. Tím místo dosavadních tří pásem budeme rozlišovat čtyři — A, B, C, D (pásmo prav-

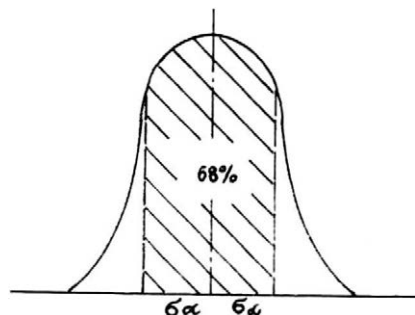
děpoddobného mírného, silného, nebezpečného a silně nebezpečného zamoření).

3. Další nedostatek spočívá v tom, že předpověď vzniku pásem radioaktivního zamoření používáme tak, jakoby šlo o skutečnost. Často bývá jediným podkladem radiační situace ze kterého vychází štáby při přípravě rozhodnutí k zahájení bojo-

MNO — SCHV vydá pro určité velitelské stupně soubor pomůcek pro hodnocení radiační situace (šablon) pro práci na mapách různých měřítek. Tím vytvoříme základní předpoklady pro odbourání různých pomůcek a k prohloubení jednotnosti při vyhodnocování předpovědi radiační situace.

Obr. 1. Sektor vymezený úhlem $\alpha = 30$

Obr. 2. Grafické znázornění pravděpodobnosti vzniku radioaktivního zamoření

vé činnosti po jaderném úderu nepříteli. Toto by mohlo mít ve skutečné bojové situaci velmi negativní důsledky.

V nové metodice je rozpracováno zjišťování a vyhodnocování pozemní radiační situace do dvou etap.

A. V první etapě vyhodnotíme radiační situaci na základě pravděpodobnostní metody. Přitom vycházíme z informací o plánovaných nebo uskutečněných pozemních jaderných úderech, z údajů o směru a rychlosti středního výškového větru.

B. Ve druhé etapě vyhodnotíme skutečnou radiační situaci na základě výsledků radiačního průzkumu.

Štáby svazků a svazů v prvním pořadí zjišťují a vyhodnocují radiační situaci jako předpověď a po získání dostatečného množství informací o úrovních radiace ze zájmového prostoru zpracovávají skutečnou radiační situaci.

Naproti tomu štáby útvarů zjišťují a vyhodnocují radiační situaci zpravidla jen na základě údajů radiačního průzkumu. V některých případech nevylučujeme ale možnost využít dílčí údaje z předpovědi od nadřazeného štábu (varování).

4. Nová metodika umožňuje brát v úvahu překrytí jednotlivých pásem radioaktivního zamoření a předcházející ozáření osob.

5. Nová metodika vyžaduje, abychom dodržovali metodický postup od začátku až ke konečnému výsledku.

Nová metodika využívá v podstatě známé a běžně používané matematické závislosti z oblasti vyhodnocování radiační situace a ve větší míře respektuje skutečné bojové a povětrnostní podmínky.

1. Všeobecně o obsahové náplni novelizované pomůcky Oper-51-5

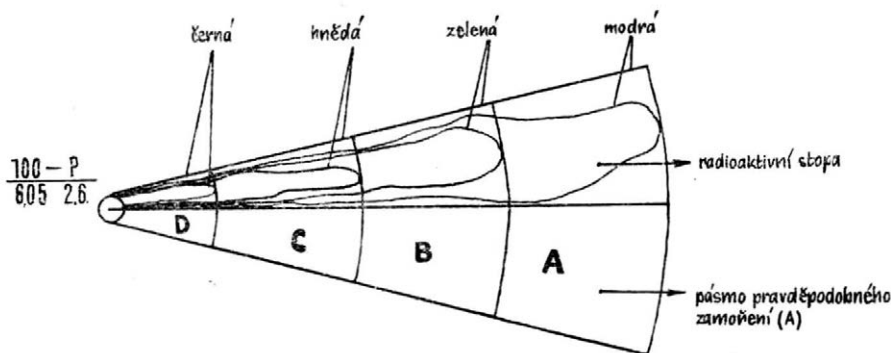
Oper 51-5 zahrnuje metodickou i tabulkovou část a přílohy.

Metodická část obsahuje doporučení a konkrétní příklady řešení úloh pro zjišťování a vyhodnocování pozemní radiační situace.

Tabulky jsou jednak základní, které používáme k řešení úloh, a jednak pomocné, které použijeme v průběhu bojové přípravy vojsk a v učebním procesu na vojenských školách.

Základní tabulky vycházejí z nejvyšších hodnot zamoření po jednotlivých druzích výbuchů. Při pozemním výbuchu — pro kontaktní výbuch, při podzemním — pro přepočtenou hloubku 1,5 m/T 0,294, při výbuchu na vodní hladině — pro podmínky kontaktního výbuchu při hloubce nádrže do 10 m.

V příloze uvádí použití pomůcek pro zakreslení předpovědi radiační situace do mapy (schématu). Pomůcka je doplněna popisem způsobu zjišťování a vyhodnocování radiační situace na základě výsledků radiačního průzkumu.

Obr.3. Varianta polohy stopy oblačky ve vztahu k pásmům pravděpodobného zamoření

Jako doplněk způsobu vyhodnocování radiační situace, který počítá s jejím zakreslením do mapy (schématu), je v pomůcce způsob výpočtu radiačních ztrát po hromadných jaderných úderech na velkých územích. V tomto případě není třeba zakreslovat radiační situaci do mapy (schématu).

V pomůcce je celkem 12 základních úkolů vyhodnocování jako předpovědi i podle skutečné radiační situace. Jednotlivé úkoly řeší metodiku takticko - operačních výpočtů, které štáby potřebují pro určení vlivu radioaktivního zamoření terénu na bojovou činnost a bojeschopnost vojsk (obyvatelstva).

2. Některé poznatky z oblasti vyhodnocování radiační situace

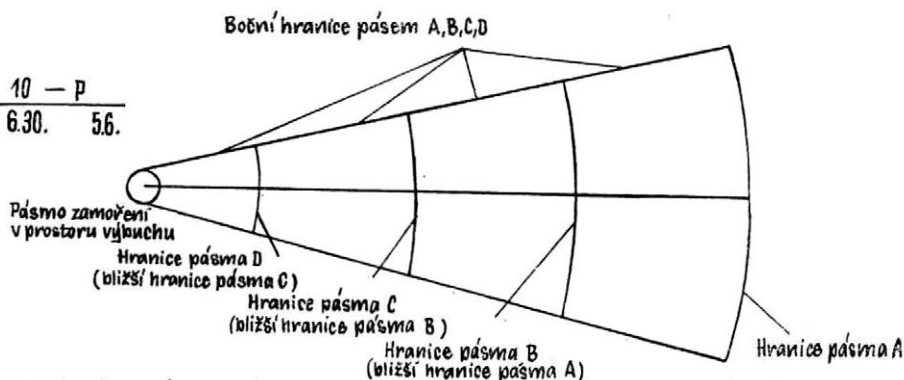
Zjišťovat a vyhodnocovat radiační situace jsou povinni velitelé a štáby při organizování ochrany proti zbraním hromadného ničení a rovněž i při plánování jaderných úderů na nepřátelské cíle.

Úplný rozsah prací již při zjišťování a vyhodnocování radiační situace zajišťují ve štábech svazů radiační střediska a u svazků početně analytické skupiny. V Oper-51-5 je jednoznačně vymezen rozsah úkolů, které musíme řešit.

Jsou to tyto úkoly:

- a) Výpočet radiačních ztrát vojsk při činnosti v pásmech zamoření.
- b) Výpočet radiačních ztrát při překonávání pásem zamoření.
- c) Stanovení přípustné doby pobytu vojsk v zamořeném terénu.
- d) Stanovení přípustného času vstupu do zamořeného terénu.
- e) Stanovení přípustného času začátku překonávání pásem zamoření.
- f) Určení stupně zamoření bojové techniky a dopravních prostředků.

Podle podmínek bojové situace řešíme pro různou činnost vojsk všechny, nebo jen některé z těchto úkolů. K řešení používáme tabulky. K jejich snadnějšímu vyhledávání slouží přehled v obsahu pomůcky.

Obr.4. Schéma zakresu pásem pravděpodobného zamoření z jednoho jaderného výbuchu

Výsledkem vyhodnocení radiační situace jsou stručné závěry o vlivu radiační situace na plnění úkolů a návrhy na zachování bojeschopnosti vojsk.

3. Změny ve vyhodnocování radiační situace

Vyhodnocování radiační situace vychází z pravděpodobnostní metodiky. Vzhledem k tomu i nová metodika přináší do vojenské terminologie nové dosud nepoužívané pojmy.

Především si ujasníme dva základní pojmy, kterými odlišujeme vyhodnocování jako předpověď od vyhodnocování podle skutečné radiační situace.

Při předvídání radiační situace vymezujeme podle mapy prostor, v němž bude s pravděpodobností 90 % zamoření. To zakreslíme v daném sektoru „pásmo pravděpodobného zamoření“. Sektor má tvar kruhové výseče se středovým úhlem 40°.

Při vyhodnocování radiační situace podle výsledků radiačního průzkumu zakreslujeme do mapy zamoření jako — radioaktivní stopu.

V kruhové výseči, stejně jako ve stopě radioaktivního oblaku, vymezíme čtyři pásma pravděpodobného zamoření A, B, C, D.

Délky těchto pásem do vzdálenější hranice jsou shodné s délkou pásem ve stopě oblaku a zjistíme je podle tabulky v pomůcce.

Délky skutečných pásem zamoření v 90 % případů nepřevyšují vypočítané hodnoty, ale v 10 % případů mohou být větší. Skutečná plocha zamoření ve stopě je ve srovnání s předpovědí třikrát menší (obr. 3).

Zakreslování pásem pravděpodobného zamoření začneme tím, že na mapě vyznačíme centrum, které opíšeme kružnicí o velikosti poloměru podle tabulky. Každý jednotlivý jaderný výbuch jako dosud

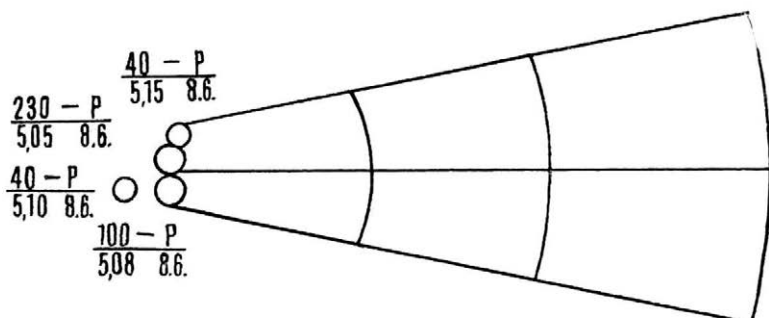
označíme legendou, přičemž rozlišujeme tři druhy výbuchu: P - pozemní; P_z - podzemní a VH - výbuch na vodní hladině.

Z centra výbuchu ve směru středního větru zakreslíme pásma pravděpodobného zamoření. Ke kružnici pásma pravděpodobného zamoření v prostoru výbuchu zakreslíme tečny pod úhlem 20° k ose, které jsou bočními hranicemi pásem pravděpodobného zamoření. Ze středu výbuchu v odpovídajících poloměrech zakreslíme část kružnice jako hranice délky pásem pravděpodobného zamoření. K barevnému rozlišení pásem, které se nemění, přibývá barva černá pro pásmo D. V každém pásmu hranice délky a boční hranice vyznačujeme stejnou barvou, takže se ve směru od výbuchu za sebou řadí černá, hnědá, zelená a modrá i na bočních hranicích — viz obr. 4.

Hranice pásma pravděpodobného zamoření v prostoru nepřátelského jaderného výbuchu, vysvětlivky a osu pásma pravděpodobného zamoření na mapu kreslíme modrou barvou.

Výbuchy vlastních vojsk, pásmo pravděpodobného zamoření v prostoru výbuchu a osu pásma kreslíme červeně a vysvětlivky černě.

Jde-li o několik jaderných výbuchů v takových vzdálenostech, že se pásma pravděpodobného zamoření v prostorech výbuchu překrývají nebo dotýkají, a doba mezi jejich shozem nepřevyšuje 2 hodiny, takové výbuchy posuzujeme jako skupinový výbuch. Jestliže jsou centra výbuchu v řadě, můžeme v jeden skupinový výbuch spojit nejvýše tři výbuchy. Rozměry pásem pravděpodobného zamoření zakreslujeme podle údajů, které odpovídají délce pásem zamoření podle tabulky pro výbuch největší ráže ve skupině (obrázek 5). V nové metodice je rozpracován přesnější způsob určování rozměrů pásem pravděpodobného zamoření podle tabulky opravných koeficientů, které odpovídají efek-

Obr. 5. Schéma pásem pravděpodobného zamoření ze skupinového jaderného výbuchu

tivnímu počtu výbuchů ve skupině (obr. 5).

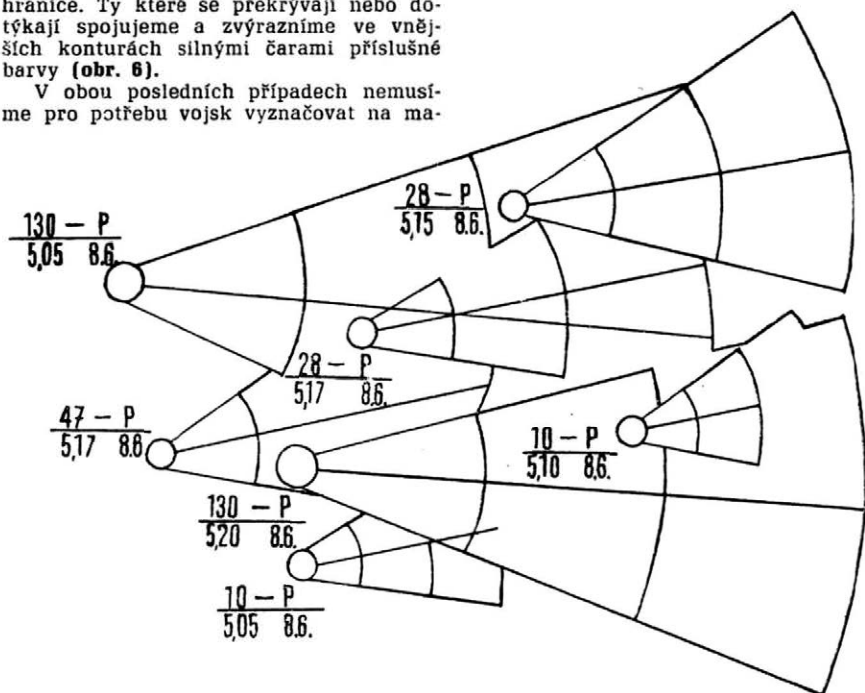
Při hromadných jaderných úderech kreslíme na mapu pásma pravděpodobného zamoření v prostorech jednotlivých výbuchů (centra). Ze středu každého výbuchu a od zvolených středů skupinových výbuchů vyneseme osy pásem pravděpodobného zamoření, boční a vzdálenější hranice. Ty které se překrývají nebo dotýkají spojujeme a zvýrazníme ve vnějších konturách silnými čarami příslušné barvy (obr. 6).

V obou posledních případech nemusíme pro potřebu vojsk vyznačovat na ma-

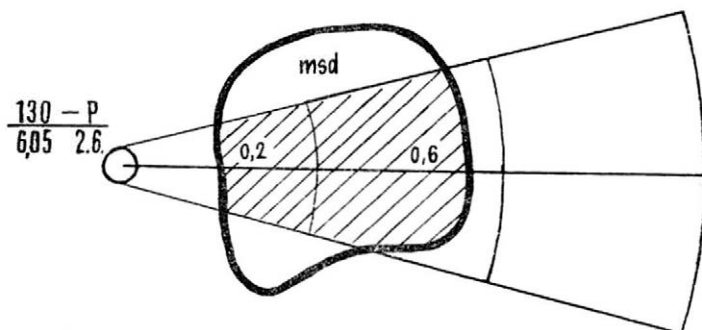
pu (schéma) hranice pásma pravděpodobného zamoření A.

To jsou v podstatě nejdůležitější změny v zákresu předpovědi pásem pravděpodobného zamoření.

Jak jsme již uvedli nová metodika rozlišuje podle stupně zamoření a možných následků vnějšího ozáření čtyři pásma — pásma mírného (pásma A), silného (pás-

Obr. 6. Schéma zákresu pásem pravděpodobného zamoření při hromadném jaderném úderu

Obr. 7. Schéma k určení středních radiačních zátí v pásmech pravděpodobného zamoření

mo B), nebezpečného (pásmo C) a zvláště nebezpečného zamoření (pásmo D).

Pásmo zamoření jsou v Oper-51-5 charakterizována dávkami radiace za dobu do úplného rozpadu radioaktivních látek.

V pásmu zvláště nebezpečného zamoření (pásmo D) jsou dávky za dobu pobytu do úplného rozpadu radioaktivních látek v rozmezí — na vzdálenější (vnější) hranici 4000 R a ve středu pásma asi 10 000 R. Tím je také dána i hodnota dávky na bližší hranici pásma C, která dosud stanovena nebyla, tj. 4000 R. Dávky radiace na hranicích ostatních pásem zamoření se nemění (pásmo A 40—400 R; pásmo B 400—1200 R; u pásma C to nyní bude 1200 R—4000 R).

Nová metodika proti dosavadním údajům zpřesňuje a rozlišuje charakteristiku pásem A, B, C z hlediska ozáření živé síly a jejího vyřazení z bojové činnosti. Zcela nově je zde charakterizováno pásmo zvláště nebezpečného zamoření (Pásmo D), kdy vznikají u osob těžká radiační poškození i v prvních hodinách po zamoření i při činnosti v tancích a za pobytu v kamenných budovách. Pobyt nechráněných osob v zamořeném terénu po dobu 6 až 8 hodin (bez vyřazení) je možný nejdříve za 3 až 4 hodiny po výbuchu.

Velkým přínosem nové metodiky pro práci štábů v oblasti vyhodnocování radiační situace je zavedení pojmu **radiační poškození**, které nastane v důsledku vnějšího radioaktivního ozáření živé síly.

Dosud jsme nejprve zjistili dávky, které obdrží živá síla a podle nich jsme počítali ztráty. Nová metodika obsahuje podklady umožňující přímo vyjádřit radiační ztráty v procentech, a to jak u předpovědi, tak i při vyhodnocení podle skutečné radiační situace.

Při stanovení radiačních ztrát u objek-

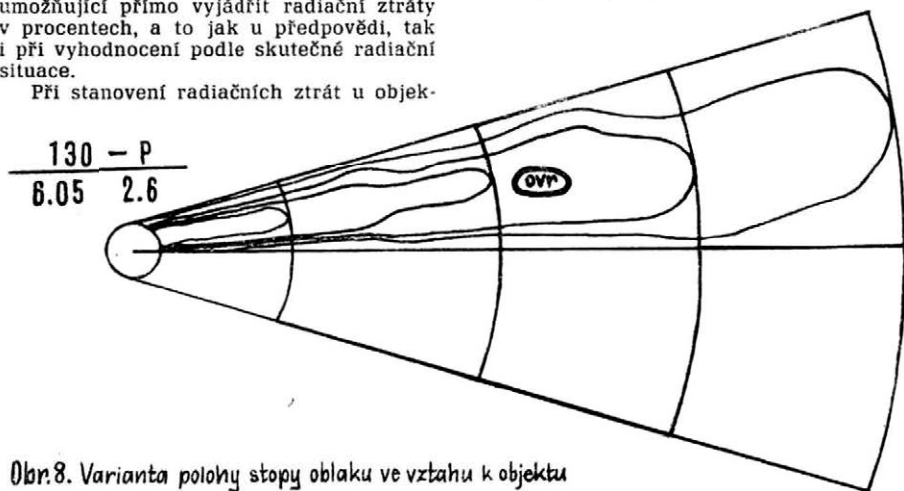
tů, jejichž rozměry jsou větší, nebo stejné ve srovnání s pásmo pravděpodobného zamoření používáme názvu **střední radiační ztráty**. Vypočítáme je pomocí tabulky z celé plochy každého pásma pravděpodobného zamoření. Jsou rozpracovány pro všechny ráže jaderných výbuchů a rychlosti středního větru (**obr. 7**).

U objektů menších rozměrů než pásmo pravděpodobného zamoření vypočítáme **průměrné maximální radiační ztráty**. Jsou to nejvyšší radiační ztráty vypočtené pro danou délku pásma pravděpodobného zamoření za předpokladu, že osa stopy oblaku bude přibližně ve středu hodnoceného objektu (**obr. 8**).

Údaje z tabulek v tomto případě volíme podle úhlového rozměru daného objektu a k tomu účelu používáme speciální konstrukce (viz **obr. 9** — ovr.). Takto ztráty vypočítáváme hlavně u objektů velkého významu (místa velení, palebná postavení raket atd.).

V nové metodice je rovněž rozpracován výpočet radiačních ztrát při hromadném jaderném úderu na velká území (válčiště), jehož lineární rozměry jsou větší než 150 km a doba ozařování není menší než 24 hodin. Tento způsob nevyžaduje zakreslení radiační situace na mapu. Je založen na předpokladu rovnoměrného rozdělení center pozemních výbuchů po území, na kterém byl jaderný úder a nebere v úvahu směr a rychlost středního větru.

Nová metodika dává možnost velitelům a štábům přijmout výpočty podložené závěr o dočasném snížení bojeschopnosti ozářených vojsk podle tabulek časového

Obr.8. Varianta polohy stopy oblaku ve vztahu k objektu ležícím v pásmu pravděpodobného zamoření

rozdělení předpokládaných radiačních ztrát. V dosavadní vojenské praxi se v přijatých rozhodnutích o vedení bojové činnosti vůbec neuvažovalo ozáření živé síly. S jednotlivými útvary (svazky) jsme kalkulovali po celou dobu boje (operace) bez jejich možného vyřazení.

Nyní budou moci velitelé a štáby předběžně kalkulovat s procentuálním vyřazením živé síly a to:

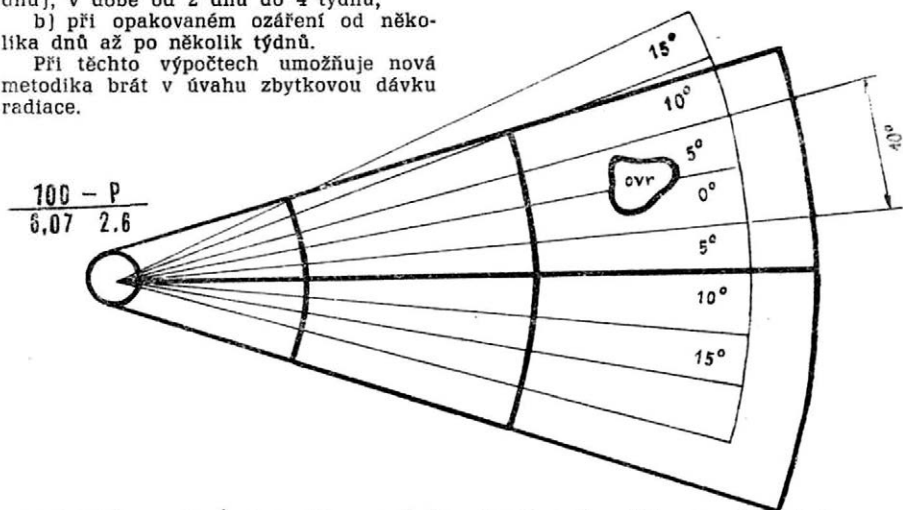
- a) při jednorázovém ozáření (do 4 dnů), v době od 2 dnů do 4 týdnů;
- b) při opakovaném ozáření od několika dnů až po několik týdnů.

Při těchto výpočtech umožňuje nová metodika brát v úvahu zbytkovou dávku radiace.

B. Podle údajů o dávkách radiace v pásmech zamoření

První způsob je určen pro jednotky a útvary všech druhů vojsk. Tato metodika vyhodnocování podle úrovně radiace v jednotlivých bodech terénu je rozpracována v pomůcce „Vyhodnocování radiační a chemické situace na základě údajů průzkumu“ evid. zn. Chem-51-9 (vyjde 1975).

Druhý způsob je určen pro vyhodnocování radiační situace ve štábech svazků a

Obr. 9. Schéma k určení průměrných maximálních radiačních ztrát u oddílů vojenských raket

4. Stručně o metodice vyhodnocování skutečné radiační situace

Při vyhodnocování radiační situace zpracované na základě výsledků radiačního průzkumu řešíme úkoly jako u předpovědi (výpočet radiačních ztrát vojsk v pásmech zamoření ve stopě radioaktivního oblaku, při překonávání pásem zamoření ve stopě oblaku atd.).

V tomto výcvikovém roce chceme v ČSLA postupně zavádět do vojenské praxe dva způsoby vyhodnocování skutečné radiační situace.

A. Podle úrovně radiace v jednotlivých bodech terénu

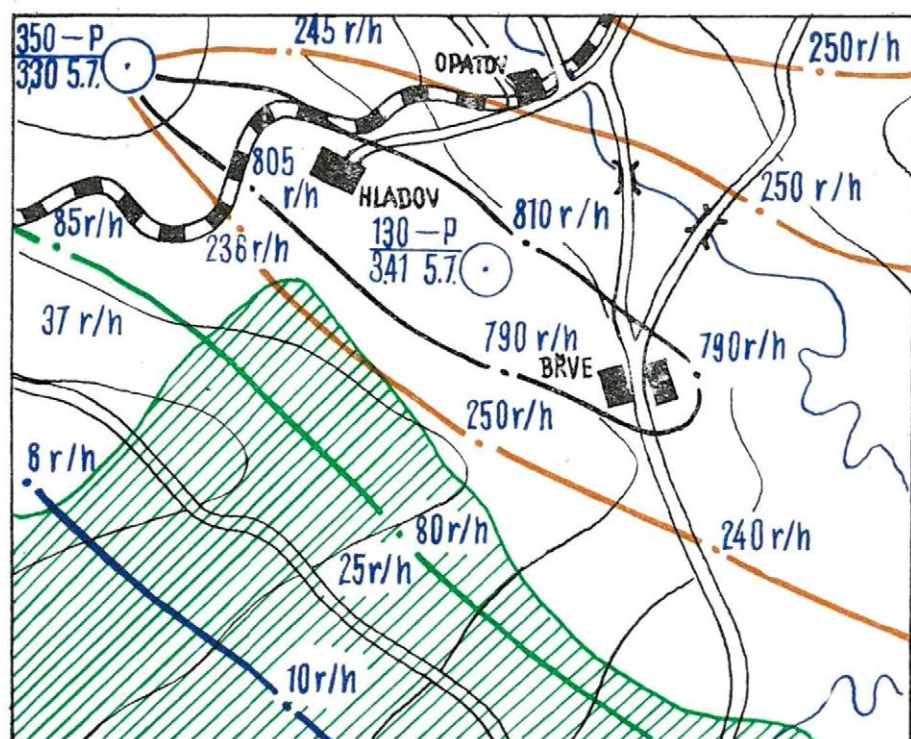
Závěr

V článku jsme poukázali na hlavní a zásadní změny ve vyhodnocování pozemní radiační situace. Vzhledem k tomu, že postupně tento způsob převezmou všechny armády Varšavské smlouvy, bylo v naší armádě vyvinuto značné úsilí k tomu, aby přechod na novou metodiku a její osvojení bylo co nejrychlejší.

Nová metodika nepředstavuje jen formální změny. Je novou úplnější a přesnější kvalitou ve vyhodnocování pozemní radiační situace.

svazů. Tuto metodiku rozebírá novelizovaná pomůcka Oper-51-5 (vyjde 1975). Je založena na výpočtech dávek radiace v pásmech zamoření A, B, C a D ve stopě radioaktivního oblaku. Skutečné radiační situace vyhodnocujeme podle mapy (schématu) se zakreslenými hranicemi pásem zamoření a se situací vojsk.

Při zakreslení radiační situace podle údajů průzkumu na mapu, přepočítané úrovně radiace k 1 hodině po výbuchu (stejně nebo blízké úrovním radiace na hranicích zamoření A, B, C, D) spojujeme plynulými čarami příslušné barvy. Zákres radiační situace podle údajů průzkumu na mapu (schéma) viz obr. 10.

Obr. 10.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ SOUDOBÉHO BOJE

Všestranné a nepřetržité týlové zabezpečení vojsk je jednou z rozhodujících podmínek úspěšné bojové činnosti. Zahrnuje opatření k organizaci týlu, k materiálnímu, zdravotnickému a dalšímu druhu zabezpečení a k obsluze vojsk. Základem materiálního zabezpečení vojsk jsou jejich pohyblivé zásoby základních druhů materiálu a jejich nepřetržitý přísun ke spotřebitelům, který souhrnně nazýváme zásobovacím procesem.

Při rozsáhlém používání zbraní hromadného ničení, při trvale rostoucí motorizaci a mechanizaci vojsk, vysoké manévrovosti boje, při rychlých a náhlých změnách situací klademe na týl požadavek zrychlit zásobovací proces a snížit potřebu sil a prostředků k jeho uskutečnění. Tento správný a nutný požadavek můžeme plnit racionalizací zásobovacího systému a velení týlu. Podle praktických zkušeností ze cvičení je to reálné.

V oblasti velení týlu se podstatně zkracují doby pro plánování, přípravu a plnění úkolů. Čas se stal hlavním problémem, který diktuje metodiku velení a veškeré činnosti týlu. Počet úkolů týlu i složitost jejich plnění se trvale zvyšují a současně roste i požadavek na kvalitu jejich plnění. To vyžaduje některé změny metod plánování a řízení v týlové oblasti.

Také v materiálním zabezpečení musíme předvídat další plánování bojové činnosti a proto činnost týlu musí být nepřetržitá a perspektivní a nemůže se vázat

pouze na poslední rozhodnutí velitele, neboť pak by nebyla možná včasná materiální opatření. Především materiál musíme plánovat a přisunovat s větší perspektivou, zejména na operačních stupních.

Podle zkušeností z velení týlu přispívá k zrychlení a k zefektivnění celé zásobovací činnosti přísné dodržování předpisu Týl-1-1, čl. 48 a předpisu Vševojsk-1-1, čl. 59 o rozmístění na všech velitelských stupních příslušníků výzbrojní služby, ZVTV a materiálních funkcionářů druhů vojsk na TVS. Tím jsme zkvalitnili plánování přísunu a vyloučili časté součinnostní jednání na VS. Rovněž umístění náčelníka zdravotnické služby svazku na TVS přispívá ke komplexnímu řešení otázek materiálního a zdravotnického zabezpečení.

Důsledným plněním tohoto nařízení zůstane na VS útvaru pouze jeden z týlových funkcionářů z TVS, zpravidla výstrojní náčelník, nebo pomocník ZT. Na stupni svazku to bude jeden z důstojníků organizačně plánovací skupiny týlu, popř. jiný vštýlově připravený funkcionář [důstojník ubytovací služby, důstojník výstrojní služby] a zpravidla hygienik svazku. Jejich úkolem na VS je zabezpečit sladění bojové činnosti a týlového zabezpečení, především informovat náčelníka štábu o množství zásob u vojsk a předávat na TVS informace od NS o předpokládané bojové činnosti, o plánovaných opatřeních, o všech změnách situace a zabezpečovat předání týlových rozkazů (nařízení) pro útvarů druhů

vojsk, s kterými nemá NT-ZV přímé spojení z TVS. Tyto úkoly plní v souladu s předpisem Týl-1-1, čl. 32.

Tato skupina týlových funkcionářů na VS není tabulkově plánována, ale praxe ukázala, že bez jejího vytvoření a činnosti není kvalitně zabezpečena součinnost mezi VS a TVS. Konkrétně skupina musí mít ve své funkci naplnit zastupovat NT-ZV (ZT) na shromážděních u velitele a NŠ, podle konkrétní situace řešit v zastoupení náčelníka neodkladné úkoly týlového zabezpečení, předávat na TVS rozkazy a nařízení vydaná velitelem a NŠ, zabezpečovat předání týlových úkolů mezi TVS a týly samostatných praporů, které nemají přímé spojení (předávat přes náčelníky druhů vojsk a služeb), zabezpečovat součinnost s příslušnými funkcionáři na VS v otázkách navázání munice do palebných postavení, rozvinování a činnosti míst speciální očištění, v rozvinování a udržování cest i mostů, k zabezpečení týlového spojení, ženijního budování TVS, atd. Kromě toho převezme při vyřazení TVS velení týlu. Spojení mezi VS a TVS udržuje v rádiové síti míst velení a spojkami.

NT-ZV (ZT) vyjíždí na VS pouze v období plánování bojového úkolu na příští den a při zásadních změnách situací, kdy jeho účast na řešení otázek týlového zabezpečení je nutná. Stanoviště NT-ZV (ZT) je na TVS, kde bezprostředně řídí materiální (u svazků i zdravotnické) zabezpečení. Není účelné, aby denně několikrát přejížděl z VS na TVS.

Velitel ve svém rozhodnutí má uvádět zásady týlového zabezpečení podle předpisu Vševojsk-1-1, čl. 551 a tím orientovat celý štáb a náčelníky druhů vojsk, služeb a speciálních služeb na činnost týlu. Současně tím vytváří vhodné podmínky k součinnosti v týlových otázkách a ukládá velitelům a náčelníkům, aby se sami podíleli na včasné a úplné týlovém zabezpečení bojové činnosti.

Spád soudobého boje rovněž vyžaduje větší samostatnost v rozhodování ZT a nepřipouští, aby ho náčelníci týlových služeb zdlouhavě informovali. ZT musí být schopen se vždy okamžitě rozhodnout v celé oblasti týlu a proto musí být průběžně a podrobně informován o stavu týlu a vycházet z vlastních osobních závěrů.

Je zásadně nutné oprostit týlové funkcionáře od zpracování nepodstatných dokumentů, ale naopak vyžadovat materiální, časové, prostorové a dopravní kalkulace. Učit je řídit a velet týlu rádiem a osobním stykem. Je rovněž nutné podstatně zlepšit vybavení TVS, aby dosahovalo úrovně VS a nebylo pouze jejich „chudým bratrem“. Týloví funkcionáři musí zkvalitnit vyba-

vení pracovišť, ochranu a obranu, regulaci a řešit přidělení spojek, prostředků pro ženění budování TVS i pracovních sil pro manipulaci s materiálem.

K zlepšení velení týlu přispívá i důsledné používání formalizované dokumentace. Největší efekt dosáhneme ve spojení se šifrovacími a signálními tabulkami, které umožňují rychlé předání údajů po technických pojítkách. Používáme-li formalizovanou dokumentaci bez spojení s upravenými šifrovacími a signálními tabulkami, je její výhoda minimální.

Velkému úspěchu dosáhneme při používání výpočetní techniky v poli, především počítače PRÍPRAVA-II, na stupni svazu a počítače ASCOTA i CONSUL-261 na stupni svazku. Jednoznačně se ukazuje, že v budoucnu se bez výpočetní techniky na žádném stupni velení neobejdeme. Vždyť např. CONSUL-261 je výhledově schopen při práci na TVS svazku nahradit 1—2 účtovatele a samostatně zpracovávat rozdělovníky na materiál. Tím ušetříme čas náčelníkům pro přímé řízení služby a kontrolní činnost.

Značnou úsporu času skýtá zpracování nařízených tabulek a přehledů k plánu týlového zabezpečení do příloh (na samostatné listy) a upuštění od jejich zakreslování na mapy. Jejich zakreslování na mapu vždy vyžadovalo značný čas a funkcionáři se mohou věnovat více konkrétní řídicí a organizační práci.

Všichni funkcionáři mají mít různé pomocné dokumenty ve formě kalkulačních tabulek, propočtů materiálu podle norem, váhy, objemu, přehledy o dopravní kapacitě útvarů, což značně zrychlí rozhodovací proces.

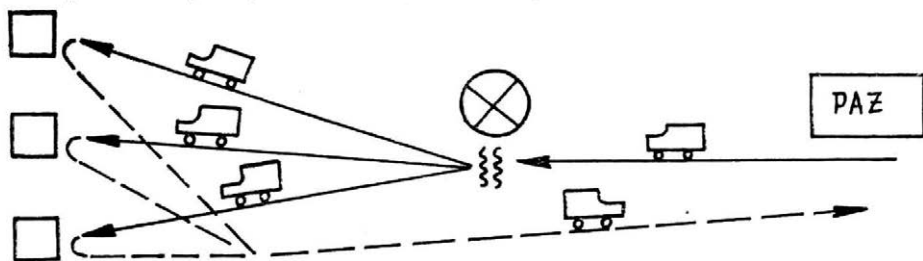
Určitý nedostatek je, že nemáme jednoznačně stanovenou, jaká hlášení, kdy a komu předkládat a není přesně stanoven jejich obsah. Tak např. týlové souhrnné hlášení (situační hlášení) se na každém cvičení předkládají k jinému termínu, mění se jejich obsah a často i požadavky na zpracování některých základních dokumentů. Budou-li základní hlášení (od útvaru až po svaz) jednotná časově i obsahově, nemůže při předávání svazků a útvarů do materiální podřízenosti docházet k zdlouhavému upřeshňování. Tato hlášení zpracujeme do metodiky práce a splníme je. Dílčí hlášení, např. o dosažení pohotovosti týlu, o doplnění zásob, zaujetí prostorů apod. můžeme ponechat na rozhodnutí nadřízeného stupně velení, který je vyžádá podle konkrétní situace. Rovněž je výhodné centrálně stanovit, jaké přílohy zpracovávat k plánu týlového zabezpečení. Tím současně vyloučíme různé nepotřebné dokumenty, jejichž zpracování odvádí funk-

cionáře od jejich hlavního úkolu, plně zabezpečit bojující jednotky a útvary.

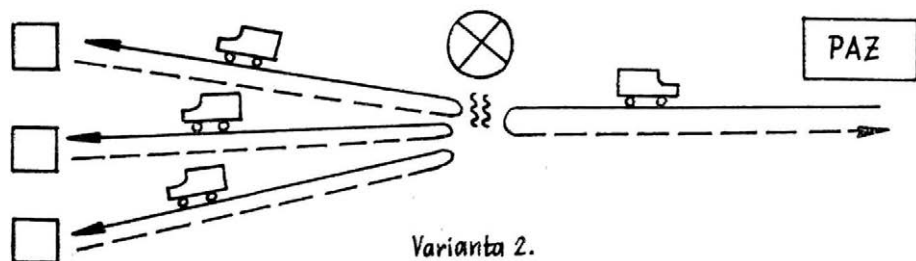
Praxe jednoznačně ukazuje, že velení týlu můžeme soustavně zkvalitňovat.

V zásobovacím procesu jsme ve větší míře začali uplatňovat při přísunech materiálu překračování některého zásobovacího stupně, které vedlo ke snížení překládacích prací. To vyžaduje značnou organi-

ky odebrat materiál z vyčleněných zásob na teritoriu týlu útvarů, přisunovat municí až do palebných postavení dělostřelectva a vynecháním jednoho i dvou zásobovacích stupňů, kombinovat odběr i přísun materiálu podle druhů apod. Rozhodující pro volbu určité varianty bude požadavek na včasné doručení materiálu ke spotřebitelům, snížení objemu překláda-

Varianta 1.

Varianta 2.

zační činnost. Prakticky může překračovat zásobovací stupeň dvěma způsoby a to např. divizní stupeň — viz náčrt.

Při první variantě rozdělíme dopravní prostředky armády do zásobovacích proudů k útvarům, popř. přeložíme některý materiál a vyhotovíme nové přeúčtovací doklady. Tato činnost si vyžádá asi 45 až 90 minut. Při této variantě se značně zdrží uvolnění přísunových vozidel armády a souhlas s tím musí dát NT-ZV armády.

V druhém případě je nutné včas soustředit prázdné dopravní prostředky od útvaru v divizních skladech, nebo v předpokládaném prostoru překládky a tam funkcionáři svazku organizují překládku zásob. Tato varianta je výhodnější, jsou-li dopravní prostředky útvaru volné. Přeložení zásob se zpravidla prodlouží o 30—40 minut, oproti první variantě, ale celková úspora času a pracovních sil je mnohem vyšší.

Tyto varianty můžeme různě kombinovat, tak např. v počátečním období vál-

cích prací a zamezení zbytečnému proběhu prázdných vozidel.

Různé názory ještě máme na vytváření a účelné využívání pohyblivé zálohy materiálu. Praxe ukazuje, že nejvýhodnější je vytvářet pohyblivou zálohu materiálu ve všech druzích boje, kromě obrany, ve výši jednodenní spotřeby hlavních druhů materiálu (pohonných hmot, munice, proviantu) pro jeden podřízený zásobovací stupeň (u vševojskové armády pro divizi, u divize pro jeden útvar, u útvaru pro jeden prapor) a rozmístit ji v prvním sledu týlu, nebo ji dočasně přičlenit k některému podřízenému týlu. Zabezpečit tím její obranu a nepřetržitě velení. Tuto zálohu materiálu využijeme na úhradu nenadále vzniklých ztrát u podřízeného, na zabezpečení mimořádných bojových úkolů a na přednostní zabezpečení některého podřízeného zásobovacího stupně. Pokud máme dostatek materiálu na úhradu běžné denní spotřeby ve skladu (ve druhém sledu týlu), nebudeme předsunoutou zálohu materiálu

používat. Pak je výhodné ji ponechat na další den. Není účelné denně předsunoutou zálohu materiálu vytvářet a bez naléhavých případů ji použít k běžnému zásobování a opět na příští den vytvářet jinou.

V posledních letech používáme výdejních míst materiálu především u vševojskové armády pro přímo podřízené útvary a u svazků pro samostatné prapory a oddíly. Zřizování výdejních míst je skutečně v obou případech výhodné, ale musíme dobře zvážit prostor a čas rozvinování a propočítat množství a druhy vydávaného materiálu. Není účelné např. rozvíjet výdejní místo svazku poblíž divizních skladů nebo byla-li spotřeba materiálu u vojsk minimální. Rovněž není výhodné, aby ve výdejním místě odebíral materiál druhosledový vševojskový útvar, neboť množství vydávaného materiálu se podstatně zvýší a tím se i značně zvyšují požadavky na organizaci celého výdejního místa. V tom případě na organizační otázky k rozvinutí výdejního místa spotřebujeme více času, než na přesun materiálu na silničních dopravních prostředcích do vzdálenějšího místa k spotřebiteli.

Dlouhodobým nedostatkem je malé využívání mechanizačních prostředků k manipulaci s materiálem. Příčina je v tom, že na cvičeních se manipuluje s materiálem jen minimálně. Při současných kalkulacích, kdy u divize denně spotřebujeme 600–800 tun materiálu, který ve větší části musí projít skladem, musíme mechanizační prostředky maximálně využívat. Takové množství materiálu nemůžeme zmanipulovat bez mechanizačních prostředků, jako jsou řetězové přepravníky, rudle, nízkozdvíhové a vysokozdvíhové vozíky, automobily, jeřáby, hydraulické ruky, zvedací čela apod. K zlepšení tohoto stavu bude

nutné přímo nařídit, jaké mechanizační prostředky na cvičení vyvádět a adekvátně je používat i při manipulaci s menším množstvím materiálu.

Zkušenosti máme i ze **zásobování vojsk vodou** v polních podmínkách. Zavedení do vojsk úpravny vody ÚV-2000 i pružných vaků částečně změnilo organizaci zásobování vodou.

V současných podmínkách se zjednodušila součinnost s ženijním vojskem a není vždy nutné zpracovávat plán zabezpečení vojsk vodou na stupni svazku, ale tuto povinnost musí plnit stupeň útvaru. Tato organizační změna ovšem nemění funkční povinnosti ZT, hlavního lékaře, chemického a ženijního náčelníka v těchto otázkách. Nově se část odpovědnosti přenáší na proviantního náčelníka, který hospodář s obaly na vodu.

Při většině cvičení týloví funkcionáři aktivně řeší manévry zásobami. Především po úderech ZHN a při zásadní změně bojové situace jsou nutné změny v organizaci týlu a též manévry zásobami. Nemůžeme se spoléhat, že nadřízený náčelník uhradí ze svých prostředků ztráty materiálu a týlové techniky, ale musíme především hledat zdroje a rezervy k úhradě u sebe. Budeme se snažit vytvářet zesílené týly, snížit stav týlových útvarů a jednotek u některých druhů vojsk, které neplní hlavní úkol a posílit jimi vojska, která plní rozhodující úkoly. I když tato opatření nejsou populární, je nutné je plnit a tak zabezpečit materiálně a zdravotnický bojující vojska, která plní hlavní úkol.

Jistě bude výhodné, abychom dobré zkušenosti využili ve snaze zabezpečit nepřetržitě a úplně týlové zabezpečení vojsk v duchu našich předpisů.

Nepřetržitost útoku

Nepřetržitost útoku je důležitým a současně i velmi složitým problémem vojenského umění. Ve Velké vlastenecké válce, v závislosti na činnosti operačně strategického rozsahu, nepřetržitost útoku byla částečně vyřešena jen v taženích posledního období války, kdy fronty vedly po 2—3 postupných operacích v rámci operace skupiny frontů do hloubky 500 až 600 km. Nepřetržitost útoku vojska dosahovala většinou jen v rámci jedné armádní operace, která probíhala obvykle do poměrně malé hloubky.

To vyplývalo z

- omezeného dosahu prostředků ničení,
- nedostatečné pohyblivosti pěchoty, která se přesunovala pěším pochodem,
- omezených možností týlu zejména k zabezpečení vojsk pohonnými hmotami a municí,
- nedostatku přepravních prostředků,
- toho, že vojska neměla ve výzbroji bojovou techniku, přístroje pro řízení vozidel a vedení palby v noci atd.

Přestávky, které vznikaly v průběhu vedení útoku, stejně tak jako zpomalování tempa útoku, umožňovaly obránci široce manévrovat silami a prostředky z pasivních směrů, včas obsazovat zálohami připravená mezilehlá obranná postavení a vést protizteče a protiúder.

Způsoby dosažení nepřetržitosti útoku v soudobých podmínkách se do značné míry rozšířily a samotný tento problém má zásadně nový charakter a obsah. To vyplývá z celé řady příčin.

Na jedné straně, možnost vedení nepřetržitého útoku organicky vyplývá ze samé soudobé útočné operace, protože raketové jaderné zbraně umožňují již při zahájení operace zničit důležité objekty, rozmístěné v hloubce nepřátelské obrany a tím vytvořit výhodné podmínky k nepřetržitému a rozhodnému útoku vojsk do značné hloubky. Zvýšené bojové možnosti vojsk, jejich mobilnost, operativnost vedení a manévrovatelnost týlu umožňují i v podmínkách vedení boje klasickými prostředky ničení útočit ve vyšším tempu a bez dlouhých přestávek mezi boji (operacemi).

Na druhé straně samotný charakter boje obránce, jeho neustálá snaha jadernými údery, protiztečemi, protiúderem a obranou výhodných prostorů (čar) zmařit útok, nutí útočníka vést útočnou operaci nepřetržitě, protože jen nepřetržitý útok ve vysokém tempu, rychlé překonání obranných postavení a pásem z chodu zbavuje obránce možností manévru k narůstání úsilí na rozhodujícím směru, zabírá včasnému obsazení výhodných prostorů a čar k obraně a jejich opevnění. To současně bude napomáhat zvyšování

tempa útoku a snižování ztrát na živé síle a technice útočící straně.

Nepřetržitost útoku v mnohém závisí na vysokém morálně politickém stavu vojsk, polní přípravě vojsk a štábů, odolnosti a mobilnosti velení, všestranném zabezpečení operace, spolehlivé PVO vojsk, komunikací atd.

V článku rozebereme jen otázky spojené s uměním vedení bojové činnosti, s dovednou realizací využít vysokých potenciačních možností vojsk k vedení útoku ze strany velitelů a štábů. Nepřetržitost útoku v tomto směru je podmíněna především dodržováním hlavních zásad vojenského umění. Při rozboru se soustředíme jen na ty nejdůležitější.

Určení nejvýhodnějšího způsobu bojové činnosti v zájmu nepřetržitého rozvíjení útoku závisí na podmínkách splnění bojových úkolů, bojových možnostech, týlového zabezpečení vojsk, situace, sestavy a charakteru činnosti nepřítele a zvláštností terénu. Při tom můžeme použít různých způsobů bojové činnosti, jako např. rozhodný útok na nejkratších směrech, úderů na dvou sbíhavých směrech, odříznutí nepřítele cest odchodu a úderů do jeho boků a týlu, nebo poutání jeho sil do příchodu záloh útočníka.

Podle zkušeností Velké vlastenecké války je hlavním způsobem rozhodný **útok na nejkratších směrech s rychlým přenesením hlavního úsilí vojsk do operační hloubky**. Tento způsob je zvláště výhodný v podmínkách, jsou-li síly obránce rozptýlené a velké zálohy rozmístěné v hloubce.

Má-li nepřítel hlavní uskupení v bližší operační hloubce a nemá dostatečné zálohy, je výhodné vést **úderů na dvou sbíhavých směrech**.

Při vytváření podmínek ke zničení protistojícího uskupení nepřítele je nejúčinnější způsob jeho **obklíčení**. Operace vedená k obklíčení nepřítele je vrcholem vojenského umění. Bude se široce používat i v budoucnosti při vedení bojové činnosti klasickými prostředky.

V podmínkách použití jaderných zbraní bude tento způsob patrně používán jen na taktickém stupni.

Obklíčení a zničení nepřátelského uskupení v soudobé válce se může uskutečňovat za pohybu, tak jak to např. bylo

v Běloruské operaci Sovětské armády. Základ obklíčení vytvoří činnost pohyblivých vojsk a vysazení operačních a taktických vzdušných výsadků s cílem přehradit cesty možného odchodu nepřítele. Hlavní síly budou současně pokračovat v rozhodném útoku.

Uskupení obránce, která zůstala na křídlech a v týlu útočících vojsk, mohou být ničena způsoby, které jsou v dané situaci nejvýhodnější (především jadernými a pumovými údery, palbou dělostřelectva). Nemí účelně vyčleňovat k ničení tohoto nepřítele vševojskové svazky a tím oslabovat hlavní uskupení vojsk, které plní hlavní úkol, tj. nepřetržitě rozvíjení útoku do hloubky. Nevylučujeme, že v řadě případů útočník bude nucen spokojit se s méně rozhodnými opatřeními — dočasným vážným obcházením uskupení nepřítele různými pohyblivými a stojícími zástitami, s následným zničením těchto sil nepřítele zálohami.

Dovedné soustředění hlavního úsilí na rozhodujícím směru (úseku) v požadované době k vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem je jednou z hlavních podmínek dosažení nepřetržitosti bojové činnosti. Při tom musíme mít na zřeteli, že důležitým ukazatelem úrovně bojových možností stran je kvalitativní charakteristika výzbroje a bojové techniky. Proto k dosažení nepřetržitosti útoku na směru hlavního úderu je nutné vytvořit převahu nad nepřítelem nejen v kvantitativním, ale i v kvalitativním směru. Zvolený směr hlavního úderu musí zabezpečit vojskům možnost maximálně využít výsledků vlastních jaderných úderů k dokončení zničení protistojícího nepřítele a k rychlému postupu do hloubky jeho obrany. Proto dosažení nepřetržitosti útoku a úspěchu operace jako celku v současné době spojujeme především se soustředěním úderů raketových vojsk (v případě použití jaderných zbraní), letectva, palby dělostřelectva, vytvářením vysoce pohyblivého uskupení vojsk, přesunovaného z hloubky k zasazení a vedení úderu z chodu, narůstáním úsilí v průběhu boje širokým manévrem sil a prostředků.

Dodržení **zásady překvapení** v zájmu dosažení nepřetržitosti útoku umožňuje předejít nepřítele v zahájení úderů, ochromit jeho vůli, pronikavě snížit bojeschopnost, dezorganizovat velení a vytvořit vý-

hodné podmínky ke zničení i silnějšího nepřítele v krátké době.

V závislosti na konkrétních podmínkách situace, může být dosaženo překvapení klamáním nepřítele o záměrech útočníka, skrytou přípravou a rychlou činností vojsk, využitím nočních podmínek, neočekávaným použitím jaderných zbraní a jiných prostředků ničení, zdrcujícím úderem v době, kdy jej nepřítel neočekával, použitím dříve neznámých způsobů vedení bojové činnosti a nových prostředků boje.

Současně si uchovávají svůj význam způsoby, kterých se s úspěchem používalo v minulé válce, jako např. překvapivý rozhodný útok na směrech z chodu, útok a pronásledování ve dne i v noci ve vysokém tempu s cílem předejít nepřítele v obsazení mezilehlých postavení. Útočník dosahoval velkého úspěchu neočekávaným manévrem palbou, silami a prostředky. Velmi účinným bylo také používání předem vybraných odřadů, vzdušných výsadků v operační hloubce obrany nepřítele a nenadálé údery z týlu a křídla.

Zásada mobilnosti bojové činnosti má své významné místo ve vojenském umění zejména ve spojitosti s hromadným zavedením jaderných zbraní do vojsk, s vysokým stupněm jejich mechanizace a úplnou motorizací. Vyžaduje vedení takové činnosti, při které vojska plně využívají vlastní bojové síly, projeví vysokou manévrovost, včas dosáhnou narušení úsilí, sníží účinnost úderů nepřítele a splní určené úkoly rychle s maximálním účinkem. Dodržení těchto požadavků a uskutečnění všech opatření, která z toho vyplývají, mají rozhodující vliv na dosažení nepřetržitosti útoku.

Důležitou podmínkou k dosažení nepřetržitosti rozvíjení bojové činnosti je **spolehlivé umlčení nepřítele jadernými zbraněmi v součinnosti s dalšími bojovými prostředky do celé hloubky a včasné využití výsledků jaderných úderů vojsky.** Využití palby dělostřelectva a úderů letectva, bez ohledu na velké hustoty v minulé válce, obvykle nevycházelo z taktických rámců.

Raketové jaderné údery v soudobých operacích umožňují účinně umlčovat obranu do celé její hloubky. Této skutečnosti musí vojska využít k rychlejšímu dosažení cílů útoku. Z toho vyplývá, že k neustálé-

mu rozvíjení útoku budeme muset na minimum zkrátit dobu mezi jadernými údery a vyjitím útočících vojsk do prostoru trhlín, vytvořených v obraně nepřítele.

Včasné využití výsledků vlastních jaderných úderů dosáhneme vysazením taktických a operačních vzdušných výsadků, použitím tankových útvarů (svazků) v prvním sledu operační (bojové) sestavy, širokým využitím předem vybraných odřadů, rozhodným útokem v předbojových sestavách a v proudech bez sesednutí pěchoty z obrněných transportérů. Bojová činnost se rozvine současně v celé hloubce protistojiho uskupení nepřítele. Velký zájem přitom má rychlé překonání prostorů radioaktivního zamoření, prostorů zničení, požárů a zátop vojsky. K tomu je nezbytné vést nepřetržitý průzkum, včas předvídat radiační situaci a uvědomovat o ní vojska, používat v prvním sledu tankové útvary (jednotky), široce manévrovat silami a prostředky, obcházet zamořené prostory, organizovat všestranné ženijní zabezpečení činnosti vojsk, speciální očistu a dokonalejší regulační a pořádkovou službu.

Vedení útoku v zamořených prostorech bude obvykle spojeno s ničením menších sil nepřítele, který brání důležité prostory a opěrné body. Útok bude mít charakter rozhodné, vysoce manévrové a rychlé činnosti, zejména předem vybraných odřadů. Hlavní síly po překonání zamořených prostorů musí bez zastávky rozvíjet útok.

Způsoby překonávání zamořených prostorů určujeme v závislosti na operační i meteorologické situaci, na úrovni radiace, stupni a charakteru zničení na osách přesunu (závaly, ohniska požárů), na charakteru terénu a na činnosti nepřítele v zamořených prostorech a za jejich hranicemi. Podle zkušeností ze cvičení uskutečňuje se překonání zamořených prostorů z chodu — obcházením prostorů s vysokými úrovněmi radiace, po snížení úrovně radiace, vzduchem s využitím vrtulníků a letounů. Prostory s vysokými úrovněmi radiace je účelné překonávat kombinovaným způsobem, tj. částí sil (zejména tankovými útvary) z chodu, bez vyčkávaní snížení úrovně radiace, ostatními vojsky po osách přesunu a na směrech s nejnižší úrovní zamoření nebo obejítím zamořeného prostoru. V případě nutnosti, po spolehlivém přikrytí ze vzduchu, vojska se mohou rozptýlit a vyčkat snížení úrovně ra-

diace, za předpokladu spolehlivé obrany před úderem ze vzduchu.

Jedním ze způsobů řešení problému **včasného využití výsledků jaderných úderů a přenesení bojové činnosti do operační hloubky obrany je široké využití aeromobilních vojsk.** Aeromobilní vojska mají vysokou operačně taktickou mobilitu rychle přepravit útvary (jednotky) bezprostředně ke klíčovým prostorům a objektům na bojišti bez závislosti na charakteru terénu a pozemní překážky, rychle reagují na všechny změny situace a vedou „vertikální“ obchvat nepřítele v průběhu rychlého rozvíjení úspěchu, kterého dosáhla pozemní vojska.

Včasného narůstání úsilí prvního sledu, obdobně jako v útočných operacích Velké vlastenecké války, můžeme dosáhnout především zasazením dalších sil a prostředků ze sestavy druhých sledů a záloh svazků (svazů) do boje a sražení. K tomu je potřeba hluboká sestava útočících vojsk a takové jejich členění do sledů, které zabezpečí narůstání úsilí prvního sledu při plnění každého následujícího útoku útvary, svazky a svazy s cílem předejít nepřítele ve využití odpovídajících záloh.

Zasazení druhých sledů (záloh) do boje a sražení uskutečňujeme zpoza křidel nebo do mezery, která vznikla mezi útvary (svazky) prvního sledu. Při tom je důležité, abychom nedopustili nahromadění vojsk, nevytváření výhodných objektů k úderům nepřítele a nezpůsobili narušení velení vojskům.

V minulé válce důležitou úlohu při narůstání úsilí útočících vojsk měla tanková vojska, dělostřelecko, které v případě potřeby vedlo krátkou dělostřeleckou přípravu, nepřetržitou palebnou podporu, doprovod útvarů a svazků a dále letectvo, které soustřeďovalo hlavní úsilí k ničení nepřítele v hloubce obrany, především jeho přesunovaných záloh. Narůstání úsilí se dále dosahovalo zvyšováním normy materiálu (zejména munice) pro vojska, která útočila na hlavním směru. Dobrých výsledků dosahovala vojska manévrem sil a prostředků z jiných směrů, a to přeskupením vojsk nebo změnou směru úderů palebných prostředků. Současně s tím se zvyšovalo úsilí protivzdušné obrany rozvinutím dalších sil a prostředků protiletadlového dělostřelečtva a manévrem stíhacího letectva.

Tyto způsoby narůstání úsilí najdou své široké uplatnění i v soudobých podmínkách, ovšem s přihlédnutím k těm zvláštnostem, které vyplývají z charakteristických rysů soudobé útočné operace, obrany nepřítele a zvýšených bojových možností stran. Na rozdíl od minulé války, útvary (svazky) druhých sledů (záloh) budeme zasazovat v průběhu útoku do boje (sražení) ve větší vzdálenosti od předního okraje obrany a k plnění důležitějších úkolů. Přitom jejich přesun a zasazení do boje (sražení) bude uskutečněno v kratší době, aby nepřítele nemohl skloubit úsilí vojsk prvního sledu a vysoce pohyblivých záloh. Větší význam bude mít manévry silami a prostředky podél fronty. Všechna opatření budou probíhat za velkých omezení v soustřeďování vojsk, hlubokých vzájemných vklínění, rychlých a neočekávaných změnách situace.

Nepřetržitě násilné překonávání vodních překážek je i nadále důležitou podmínkou rozvíjení operace. V minulosti při plnění tohoto úkolu, zejména při překonávání širokých řek a kanálů, bylo potřeba značné množství času. V soudobých podmínkách i široké vodní překážky s organizovanou obranou nepřítele na nich můžeme překonávat z chodu na široké frontě, bez snížení tempa útoku. Po překonání vodní překážky vojska se nesmí zdržovat na předmostích, ale musí rozvíjet útok do hloubky, ničit bojeschopné skupiny nepřítele a přicházející zálohy. Jak to potvrzují i skutečnosti nedávného konfliktu na Blízkém východě, hlavními faktory, které zabezpečují rychlý násilný přechod vodní překážky hlavními silami útočících vojsk, jsou:

- dokonalá organizace násilného přechodu,

- zničení nepřítele na přístupech k řece a na protějším břehu, nebo jeho předejití v obsazení břehu řeky,

- obsazení důležitých přeprav předem sunutými oddáky a vzdušnými výsady,

- dovedné využití přepravní techniky útočníkem,

- manévry přepravními prostředky, včetně použití vrtulníků k přepravě pontonových prvků a stavbě mostů atd.

Jen nepřetržitý útok na protilehlém břehu, bez dlouhého opevňování obsazeného předmostí, může zabezpečit nepřetr-

tržité rozvíjení operace a dosažení jejich cílů.

Nepřetržitost útoku je nerozlučně spjata se **zásadou bojové aktivity**, která se projevuje ve:

- schopnosti velitelů přijímat směla rozhodnutí a důsledně je prosazovat do života,

- rozhodné i samostatné činnosti vojsk, ve snaze dosáhnout úplného zničení nepřítele,

- trvalém působení všemi dostupnými prostředky na nepřítele,

- včasné využití všech výhodných podmínek operačně taktické situace a chyb i omylů nepřítele ke splnění bojových úkolů,

- tvůrčí iniciativě při plnění stanovených úkolů.

Základem bojové aktivity vojsk v soudobých podmínkách je předstihující **zničení nepřátelských prostředků jaderného napadení**, včasné rozbití jeho záloh, vnučení nepříteli vlastní vůle, vedení nepřetržitého boje ve dne i v noci, za jakéhokoli počasí, s úplným vypětím sil až do dosažení konečného cíle boje (operace).

Předstihující zničení prostředků jaderného napadení nepřítele je podmíněno nutností jejich zničení ještě do doby, kdy mohou útočícím vojskům způsobit velké ztráty, popřípadě jim znemožnit pokračovat v útoku. Toho dosáhneme dobře organizovaným průzkumem, rychlým předáváním průzkumných údajů a přijetím odpovídajícího optimálního rozhodnutí, komplexním využitím všech sil a prostředků ničení, které v daných podmínkách mohou zabezpečit včasné zničení jaderných zbraní nepřítele ještě v době jeho přípravy k úderu. Považujeme za nutné zdůraznit význam vedení nepřetržitého boje s průzkumem nepřítele, s cílem znemožnit získat údaje, nutné k uskutečnění přesných jaderných úderů na útočící vojska.

Včasné zničení záloh nepřítele v zájmu nepřetržitého rozvíjení útoku uskutečňujeme údery v prostorech soustředění (rozmístění), na přesunu (při zahájení přesunu k čáře dotyku), při protiztečích (protiúderech) a při obsazování obranných čar.

Hlavní tíhu při ničení protiúderných uskupení v minulé válce nesly vševojskové svazky (útvary); to vedlo ke spotřebě značných sil, času a mělo nepříznivé dů-

sledky na tempo útoku. Hromadné použití jaderných zbraní útočníkem na nejdůležitější objekty obrany nepřítele v soudobé válce, donutí nepřítele často použít vlastní zálohy ne k vedení protiztečích (protiúderů), ale k náhradě ztrát prvního sledu. Avšak to neznamena, že útočící vojska, zejména v podmínkách vedení boje klasickými prostředky, nebudou odrážet protizteče (protiúderu) vojsk v obraně.

Jak potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války, nejúčinnějším způsobem odrážení protiúderu a ničení protiúderného uskupení je vedení několika vstřícných úderů z různých směrů do boků nepřítele v součinnosti s čelními údery vojsk prvního sledu a se vzdušnými výsadbami z týlu. Tento způsob je možný za situace, kdy vojska, která útočí na směrech protiúderu, mají odpovídající síly a prostředky, volné druhé sledy a zálohy, nebo mohou být včas zesílena manévrem vojsk z méně ohrožených směrů.

V průběhu minulé války při odrážení silných protiúderů nepřítele útočící vojska obvykle přecházela do obrany. V soudobých podmínkách tento způsob činnosti bude možný při odrážení protiúderů silnějšího nepřítele, nebo v případě, že se nepříteli podařilo předejít útočící vojska v uskutečnění jaderných úderů a získat iniciativu. Avšak i v takovém případě, máme-li možnost, druhé sledy (zálohy), nebo jen část jejich bojeschopných sil, je účelné využít k pokračování útoku, vyvést je k úderům do boků a týlu protiúderného uskupení. Přechod do obrany musí být jen dočasný; jeho cílem je zabezpečit rozvíjení útoku na jiných směrech.

Je pochopitelné, že v průběhu operace se bude nepřítel snažit zastavit útok organizováním obrany na výhodných čarách. Zmaření organizované zaujetí obrany, vytvoření podmínek k prolomení obrany z chodu a pokračování v útoku dosáhneme včasné organizovaným průzkumem, ničením odcházejících a přisunovaných uskupení nepřítele jadernými zbraněmi, údery letectva a palbou dělostřelectva, obsazením výhodných čar předsunutými oddády, předvoji a vzdušnými výsadbami. Přitom mezilehlá obranná postavení překonávají vojska z chodu, neboť tento způsob nejvíce odpovídá charakteru soudobého boje (operace) a současně zabezpečuje vysoké tempo a nepřetržitost útoku.

Dosažení nepřetržitosti útoku, ve shodě se zásadou **udržování vysoké bojové pohotovosti a neustálé bojeschopnosti**, předpokládá uskutečnit široký komplex opatření. Důležitý význam mezi nimi má zejména rychlé obnovení bojeschopnosti vojsk, která byla napadena jadernými prostředky nepřítele, dovedný přechod z bojové činnosti vedené klasickými prostředky k použití jaderných zbraní, ochrana vojsk a objektů týlu před úderem prostředků vzdušného napadení nepřítele, včasné doplnění spotřebovaných zásob raket, munice, PHM a dalšího materiálu, rychlé opravy a návrat poškozené techniky k útvarům, zvláště tanků, organizace nepřetržitého a pevného velení vojskům.

Obnovení bojeschopnosti vojsk, která byla napadena hromadnými jadernými údery, budeme uskutečňovat ve složitých podmínkách; vzniknou velké ztráty sil a prostředků, bude narušené velení a týlové zabezpečení, nevýhodná radiační situace, značně rozbořený terén, bude snížena úroveň morálně bojového stavu vojsk. Může se vytvořit i taková situace, kdy po hromadných jaderných úderech oběma stranami na určitou dobu přestane organizovaná bojová činnost. Z toho vyplývá, že k zabezpečení rozvíjení nepřetržitého úto-

ku musíme všemi silami a prostředky zmařit nebo alespoň oslabit hromadný jaderný úder obránce a v dalším nepříteli způsobit těžké ztráty. To umožní vojskům pokračovat v útoku, zpočátku částí sil na samostatných a schůdných směrech, současně organizovat obnovu bojeschopnosti vojsk a v dalším obnovit útok hlavními sil. Současně útočník může mít velké ztráty v živé síle a bojové technice (zejména v tancích) způsobené palbou klasických prostředků obránce. K úspěšnému zabezpečení nepřetržitosti útoku musíme včas doplnit tyto ztráty. Velitelé a štáby musí být vždy připraveni splnit tento úkol.

K nepřetržitému rozvíjení útoku ve dne i v noci musíme pravidelně organizovat střídání, výměnu vojsk prvního sledu druhými sledy a zálohami. Taková výměna byla uskutečňována i v průběhu minulé války. Tak např. v průběhu Viselsko-oderské operace předsunuté odřady některých svazků 3. gardové tankové armády (v období od 14.—24. 1.) byly vyměněny pětkrát a předsunuté odřady některých svazků 2. gardové tankové armády (v období od 18.—30. 1.) šestkrát. Tankové (mechanizované) brigády v sestavě předsunutých odřadů vedly nepřetržitou bojovou činnost přibližně 2—3 dny.

Problematika nepřetržitosti útoku je značně rozsáhlá. Těsně souvisí s dosahováním vysokých temp útoku vojsk. Úspěšné řešení tohoto úkolu jako celku závisí především na dovedném vedení bojové činnosti vojsky, na tvůrčí realizaci širokého okruhu opatření veliteli a štáby, která vyplývají z požadavků zásad vojenského umění.

Upraveno ze sovětského tisku

z kapitalistických armád

ŘÍZENÍ A VEDENÍ PRŮZKUMU V DŮSLEDKU REORGANIZACE ARMÁDY NSR

Podplukovník ing. Miloš Pelikán

Poslední reorganizace pozemního vojska západoněmecké armády proběhla do roku 1972. Proces přezbrojování však pokračuje s tím, že platnost současného plánu přezbrojení končí v roce 1975. I v dalších letech tedy můžeme očekávat závažné změny v organizaci pozemního vojska Bundeswehru (BW). Všechna opatření v této oblasti, stejně jako veškeré další plánované změny v organizaci, výzbroji a bojové technice působí a budou i nadále působit na zásady bojového použití pozemního vojska Bundeswehru. Tento vliv se bude projevovat ve všech druzích bojové činnosti a bude rovněž přispívat k přetváření a úpravě hlavních charakteristických rysů boje.

Vzhledem k tomu, že boj je dvoustranný, budou všechny tyto momenty vyvolávat nutnost odpovídající reakce z naší strany. Vedle ovlivnění přímé bojové činnosti půjde rovněž o potřebu přizpůsobit nové změněné situaci všechna opatření k zabezpečení bojové činnosti. Průzkum patří mezi nejdůležitější z nich.

Cílem článku je rozebrat hlavní požadavky na řízení a vedení průzkumu, které vyplývají z některých charakteristických rysů bojové činnosti pozemního vojska Bundeswehru, kromě toho ukázat význam průzkumu při odhalování agresivních záměrů imperialistických armád, zvláště armády NSR a na důležitost zpravodajské činnosti při zabezpečování podmínek a předpokladů k optimálnímu rozhodování velitelů svazků a útvarů.

Charakteristické rysy bojové činnosti pozemního vojska Bundeswehru

Armáda NSR přebírá a uplatňuje hlavní zásady velení bojové činnosti, rozpracované v americké armádě. Obdobnou cestou jdou i všechny ostatní armády hlavních kapitalistických států, s výjimkou Francie. Tato skutečnost vyplývá jednak z vedoucího postavení Spojených států amerických v Severoatlantickém paktu, jednak z jejich největších možností teoretické i praktické činnosti v oblasti vojensví, zkušeností z druhé světové války i z poválečného období (USA vedly od skončení poslední světové války již přes

30 dalších válek a ozbrojených konfliktů různého rozsahu).

Díleč zvláštnosti oproti americkým zásadám vedení bojové činnosti vyplývají především z organizačního složení pozemního vojska, ze zavedené výzbroje a bojové techniky, jakož i z bojových zkušeností, které získaly jednotlivé armády v minulosti. Bundeswehr čerpá zejména z bohatých zkušeností hitlerovského Wehrmachtu za druhé světové války. Zatímco v zásadách americké a západoněmecké armády nenalézáme podstatnějších rozdílů, objevují se ve francouzské armádě zvláštnosti a odchylky větší. Politici i vojenská představenstva Francie usilují o relativně samostatný a nezávislý postup ve všech otázkách, tedy i ve vojenské oblasti.

Význam pozemního vojska spočívá v tom, že pouze pozemní vojsko, které má jaderné prostředky, v součinnosti s vojenským letectvem a vojenským námořnictvem může zničit protivníka na zemi, obsadit a udržet jeho území. Určujícím a rozhodujícím faktorem při vedení bojové činnosti pozemního vojska jsou jaderné zbraně, a proto úspěch přímo závisí na výsledcích jejich použití. Přesto však strategie „pružné reakce“ a z ní odvozený a v NSR užívaný strategický princip „přední obrana“ připouští rovněž vedení omezených válek bez použití jaderných zbraní.

V obou případech je pozemní vojsko armády NSR určeno zejména k vedení útočných a obranných operací v podmínkách Středoevropského válčiště. V současné době je v západoněmeckém pozemním vojsku pět typů divizí, a to motorizovaná, mechanizovaná, tanková, horská a vzdušná výsadková. Každý z typů prošel v poslední době určitými reorganizačními změnami, které zákonitě nacházejí svůj odraz v zásadách bojového použití té které divize a mají rovněž vliv na tvorbu charakteristických rysů bojové činnosti v hlavních druzích boje.

Charakteristické rysy útočného boje pozemního vojska Bundeswehru

V západoněmecké armádě, stejně jako v armádě americké, je hlavním a rozhodujícím druhem bojové činnosti útok, jehož cílem je zničit protivníka a zmocnit se terénu výhodného pro vedení další bojové činnosti. Mezi charakteristické rysy soudobého vševojskového boje vůbec a útočného boje zvláště můžeme zahrnout:

— masové použití zbraní hromadného ničení a centralizace palebné podpory;

— vysoká palebná síla, pohyblivost a manévrovost vojsk;

— soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu;

— zvětšení hloubky a šířky bojových sestav;

— boj za získání iniciativy;

— vysoká tempa při rychle se měnící situaci;

— stále rostoucí úloha tankových a výsadkových jednotek, význam velení, bojového a týlového zabezpečení.

Ke splnění cílů a úkolů útočného boje mohou být použity tyto formy manévru: čelní útok, obchvat (jednostranný, dvoustranný), obejít, úder z týlu, údery z různých směrů.

Při porovnání s formami manévru, používanými v americké armádě, nesetkáme se s prosakováním ani s průlomem (tento však můžeme chápat jako jednu z možných forem čelního útoku), naproti tomu však s dalšími dvěma formami manévru navíc (úder z týlu s údery z různých směrů).

V závislosti na rázu terénu, situaci a možnostech vojsk obránce i útočníka může dojít k různým druhům útoku a způsobům jeho zahájení. Mezi základní druhy útoku patří útok na spěšně zaujatou nebo na předem připravenou obranu. Útok může být zahájen z chodu nebo po zaujetí výchozího položení. Navíc oproti americkým zásadám počítá se v západoněmeckých pozemních silách rovněž s možností útoku s omezeným cílem a klamného útoku.

Reorganizační změny ve struktuře brigád a divizí Bundeswehru do značné míry napomáhají ke splnění uvedených cílů, charakteristik, forem manévru, druhů a způsobů útočného boje. Vedle toho budou mít vliv na zvýraznění určitých momentů útočného boje, stejně jako na tvorbu a formování některých jeho nových charakteristických rysů. Tak např.

— více sil a prostředků k plnění cílů na stupních brigád a divizí (např. význam mechanizované pěchoty, tanků, klasického dělostřelectva a protitankových prostředků při ovládnutí a udržení terénu);

— zvýšení palebné síly tpr u mb a mpr u tb (vliv na šířky pásem, hloubky a tempa útoku);

— zvýšení hodnoty protitankové obrany u tb, zvláště při vedení protiztečí protivníka;

— vliv nově zaváděné bojové techniky (např. TO Marder, tanky Leopard) na zvýšení pohyblivosti, manévrovosti a tempa útoku;

— vyšší palebné možnosti klasického

dělostřelectva, zejména při útoku po zaujetí výchozího položení;

— zkvalitnění PVO proti nízkoletícím vzdušným cílům na stupni svazku, zvláště při odrazení protiztečí;

— možnost použití jednotek vrb (v operační podřízenosti as) jako taktických výsadek nebo takticko-operačního výsadek ke zrychlení tempa útoku pozemních sil, zvláště k zabezpečení zasazení druhých sledů a při přechodu do pronásledování;

— lepší ochrana míst velení a divizních útvarů a jednotek, zvláště při rozvíjení útoku na území protivníka;

— lepší předpoklady pro týlové a materiální zabezpečení a v důsledku toho i větší samostatnost a hloubky úkolů brigád a divizí;

— zvýšení manévrovosti a pohyblivosti brigád a divizí dovolí častější použití některých forem manévru (obchvat, obejít, úder z týlu);

— celkový systém organizace a velení umožní zahajovat útok na spěšně zaujatou obranu obvykle z chodu;

— útok na předem připravenou obranu bude obvyklý po zaujetí výchozího položení a vysoké nasycenosti bojových sestav útvarů a svazků palebnými prostředky dovolí použití průlomového manévru a zvýší hustotu sil a prostředků.

Bojová činnost bez použití jaderných zbraní bude mít několik zvláštností. Půjde zejména o nutnost i možnost větší koncentrace sil a dále pak o některé nutné úpravy základních taktických norem (menší hloubky úkolů, nižší tempa útoku a delší doba jeho trvání). Klasické palebné prostředky (dělostřelectvo, minomety, raketomety) naleznou v této situaci větší uplatnění jak za dělostřelecké přípravy, tak i v průběhu dělostřelecké podpory útoku. Doba trvání dělostřelecké přípravy bude delší a v průběhu útoku bude nutné častější soustředění dělostřelecké palby. Prostředky jaderného napadení musí být v bojových sestavách připraveny k rychlému použití, přičemž taktické hlavňové a raketové prostředky (SHH 203,2 mm, DR Honest John) budou používány k palbě s konvenční nebo chemickou municí.

V podmínkách bojové činnosti bez použití jaderných zbraní bude typičtější zahájení útoku z výchozího položení v bezprostředním dotyku s protivníkem. V důsledku toho je třeba počítat s vystředěním nebo alespoň přeskupením sestavy před zahájením útoku. Požadavky na zabezpečení konvenční municí budou značně vyšší, zatímco rozsah úkolů zdravotnického a materiálního zabezpečení může být nižší v důsledku předpokládaných ztrát na živé síle a bojové technice. Ostat-

ní charakteristické rysy i vliv reorganizace na ně zůstanou v podstatě beze změny.

Charakteristické rysy obranného boje pozemního vojska Bundeswehru

Obrana je v západoněmecké armádě stejně jako v armádě USA považována za síce hlavní, avšak nikoli rozhodující druh bojové činnosti. Cílem obrany je zmařit útok protivníka, způsobit mu maximální ztráty a vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Již z této formulace cílů obrany vyniká její dočasnost jako jeden z nejvýznamnějších rysů. Další charakteristické rysy obrany vyplývají z obecných charakteristických rysů boje. Patří mezi ně:

— masové použití zbraní hromadného ničení k vylepšení poměru sil;

— vysoká palebná síla klasických palebných prostředků, zvláště protitankových v poziciční a pohyblivé obraně;

— široký manévr silami, prostředky a palbou, zejména za protiztečí;

— zvětšení šířek a hloubek bojových sestav, které zabezpečují odolnost a hluboké členění obrany;

— vysoká manévrovost, pohyblivost, aktivita a iniciativita;

— úpornost a všestranné a úplné zejména vybudování;

— schopnost ničit výsadky protivníka a odolávat jeho hromadným jaderným úderům;

— růst úlohy a významu velení, bojového a týlového zabezpečení.

Přechod do obrany může být vynucený nebo předem plánovaný. V prvním případě bude obrana obvykle zaujímana v dotyku s protivníkem, v druhém případě půjde většinou o organizaci obrany mimo dotyk s protivníkem. K úspěšnému splnění úkolů spojených se zaujetím a vybudováním obrany je jako výhodnější druhá varianta. Mimo to může být při zaujetí obrany mimo dotyk s protivníkem před předním okrajem vybudováno, obsazeno a bráněno zabezpečovací pásmo. Jeho úloha a význam jsou obdobné jako v americké armádě, zatímco jeho hloubka a struktura jsou odlišné (20 i více km, odřady pro vedení boje na zdřeznou na jednotlivých čarách vzdálených od sebe 6–10 km, bojové zajištění 4 km před předním okrajem obrany).

Západoněmecké vojenské řády a předpisy uvádějí dva základní druhy obrany, a to pohyblivou a poziciční. Zatímco cíle obou druhů obrany jsou stejné nebo obdobné, cesty a způsoby jejich dosažení jsou značně odlišné. Hlavní rozdíly mezi pohyblivou a poziciční obranou spočívají

v uspořádání bojové sestavy a zásadách vedení obranného boje. Podrobnější výklad charakteristických rysů jednotlivých druhů obrany neuvádím, protože pojetí západoněmecké poziciční obrany se maximálně přibližuje americké obraně prostoru, stejně jako západoněmecká pohyblivá obrana má téměř shodné znaky s americkou mobilní obranou, jediné zvláštnosti západoněmeckého pojetí spočívají v tom, že poziciční obrana ve srovnání s obranou prostoru má statictější charakter co do názvu, obsahu i náplně a že úspěšné vedení pohyblivé obrany vyžaduje dostatek pohyblivých vojsk (tankové a mechanizované jednotky a útvary), vhodný terén, výhodné povětrnostní podmínky a příznivý poměr sil v letectvu.

Vedle základních druhů obrany počítají západoněmecké pozemní síly rovněž s obranou na široké frontě, spěšně zaujatou obranou a bojem na zdrženou. Na rozdíl oproti ostatním hlavním kapitalistickým armádám je v západoněmeckých ozbrojených silách boj na zdrženou považován za samostatný druh bojové činnosti, který může být veden formou dočasné poziciční obrany v kombinaci s útoky s omezenými cíli na předem zvolených výhodných terénních čarách. Použití jaderných zbraní působí v organizaci a vedení obranného boje ještě větší změny než v útočném boji. Jaderné zbraně jsou hlavním prostředkem, který rozhoduje o výsledcích obranného boje. Veškerá činnost vojsk v obraně bude směřovat k tomu, aby byly v maximální míře vytvořeny podmínky k provedení jaderných úderů a zároveň optimální opatření k ochraně vojsk před jadernými údery protivníka.

Podívejme se nyní, jak se reorganizace a přezbrojení pozemního vojska Bundeswehru mohou projevit v charakteristických rysech obranného boje, zejména na stupních brigády a divize. Stejně jako v útočném boji půjde jednak o vlivy na dosavadní a možnou tvorbu nových charakteristických rysů. Např. půjde o tyto vlivy a působení:

- všechny kvantitativní změny a kvalitativní vylepšení v oblasti organizační struktury, výzbroje a bojové techniky budou přispívat k snadnějšímu plnění cílů obrany, zvláště pokud jde o působení maximálních ztrát a vytváření podmínek pro přechod do útoku;

- zvýšení počtu rot u tpr a mpr tb rozšíří možnosti použití brigád v obraně, povede ke zvýšení jejich palebné i úderné síly, ke zdokonalení protitankové obrany a ke zkvalitnění protizteč;

- klasické a víceúčelové dělostřeleč-

tvo na stupních brigád i divizí přispěje k zabezpečení odolnosti a úpornosti obrany ve všech etapách obranného boje, zvláště při dělostřelecké protipřipravě a při palebném zabezpečení plánovaných protizteč;

- protitankové prostředky praporů (po dokončení přezbrojení i u mpr), ptr u mb a tb, stejně jako pstr u mob a hb budou představovat v součinnosti s celým systémem zátarasů vážné nebezpečí pro obrněné cíle protivníka a podstatně zvýší požadavek jejich ochrany;

- zaváděná obrněná technika (tanky a OT) značnou měrou přispějí k vysoké pohyblivosti, manévrovosti i aktivitě v obraně, což se projeví zejména při protizteč;

- vysoká nasycenost silami a prostředky, velké množství brigádních a divizních prostředků, možnosti posilování brigád a divizí, stejně jako požadavek odolnosti a hlubokého členění povedou ke zvýšení šířek obranných úseků brigád, obranných pásem divizí i hloubek sestavy brigád a divizí v obraně;

- zlepši se pozemní i protivzdušná ochrana míst velení a nejdůležitějších prvků bojové sestavy divizí v důsledku začlenění zajišťovacího praporu a reorganizace plo u svazků;

- pzpr divizí a pzč brigád budou schopny vést průzkum před předním okrajem obrany (zabezpečovacího pásma) i v hloubce obranné sestavy a získávat zprávy k průzkumovému zabezpečení nejdůležitějších fází obranného boje;

- použití výsadků bude u divizí a brigád omezeno na stupeň taktických vzdušných výsadků zvláště k zabezpečení plánovaných protizteč;

- změny v týlovém zabezpečení umožní nepřetržitost činnosti a plynulý přechod z obrany do útoku;

- při vynuceném přechodu do obrany v dotyku s protivníkem dovolí reorganizaci opatření splnění úkolů spojených s přeskupením a zaujetím obranné sestavy;

- všechny změny v organizaci, výzbroji a bojové technice útvárů a svazků, systémem organizace a velení vytváří sice výhodné podmínky k vedení obou základních druhů obrany, avšak u svazků jsou příznivější pro pohyblivou obranu (veliká palebná síla spojená s vysokou pohyblivostí a manévrovostí);

- z těchto důvodů vytváří organizační struktura brigád a divizí rovněž příznivé předpoklady k vedení boje na zdrženou.

Vedle obecných zásad boje bez použití jaderných zbraní, aplikovaných i na útočnou činnost, půjde v obraně ještě o další

okolnosti. Bude to např. nutnost maximálního nahrazení jaderných zbraní klasickými prostředky ničení vzhledem k značnému významu jaderných zbraní v obraně.

Při vedení boje konvenčními prostředky je výhodnější pozici obrana. Zkušenosti z posledního ozbrojeného konfliktu na Středním východě ukazují však i v tomto případě na význam pohyblivé obrany.

Jaderné zátarasý budou sice plánovány, připraveny a začleňovány do celkového systému zátarasů, avšak jaderné miny nebudou v době přípravy obrany uvedeny do pohotovosti. Jejich přísun do blíž-

kosti míst uložení se předpokládá v rámci všeobecného přísunu jaderných náloží armádním sborům a divizím.

Rozebral jsem některé charakteristické rysy bojové činnosti v hlavních druzích boje tak, jak se projevují na stupních brigád a divizí pozemního vojska armády NSR po její reorganizaci. K tomu, abychom mohli postihnout, jaké kladou tyto rysy požadavky na řízení a vedení průzkumu u útvarů a svazků, alespoň v maximální stručnosti se nejprve zmíním o obsahu, náplni a hlavních zásadách zpravodajské činnosti na těchto stupních.

Zpravodajská činnost na stupních svazků a útvarů

Nebude jistě na škodu zopakovat nejprve některé základní pojmy, s nimiž se ve vojenském zpravodajství a ve zpravodajské činnosti nejčastěji setkáváme. Jde zejména o vymezení obsahové náplně pojmů síly a prostředky průzkumu, průzkumné orgány a zpravodajské orgány.

Síly a prostředky průzkumu definuje návrh předpisu Zprav-1-1 (Průzkum ve vševojskovém boji) jako průzkumné jednotky útvarů, svazků a druhů vojsk nebo bojové jednotky dočasně vyčleněné k vedení průzkumu, vybavené bojovou technikou a technickými prostředky průzkumu. U jednotek to tedy mohou být např. motostřelecké nebo tankové čety, předurčené k plnění úkolů bojové průzkumné hlídky, u útvarů průzkumná četa msp (tp) a četa radiačního a chemického průzkumu. U msp ještě navíc dělostřelecká průzkumná četa a dělostřelecká průzkumná družstva u dělostřeleckého oddílu. U svazků průzkumný prapor a příslušné průzkumné jednotky některých druhů vojsk a speciálních vojsk (dělostřelectva, protivzdušné obrany, ženijního a chemického vojska).

Průzkumné orgány můžeme definovat jako orgány vytvářené ze sil a prostředků průzkumu k plnění konkrétních průzkumných úkolů (k vedení průzkumu). U jednotek to mohou být např. pozorovatelé, pozorovací hlídky, bojové průzkumné hlídky a skupiny ke zřizování léček. U útvarů pozorovací hlídky, jednotky (skupiny) k výpadům a zřizování léček, důstojnické průzkumné hlídky, průzkumné skupiny, dělostřelecké pohyblivé pozorovatelné (pouze u msp), chemické pozorovací (průzkumné) hlídky. U svazků pozorovací hlídky, průzkumné skupiny, důstojnické průzkumné hlídky, jednotky (skupiny) k výpadům a zřizování léček, jednotky k průzkumu bojem, skupiny hloubkového průzkumu, pracoviště rádiového a radiotechnického průzkumu. Dále

pak průzkumné orgány některých druhů vojsk a speciálních vojsk, vytvářené z příslušných průzkumných jednotek.

Zpravodajské orgány jsou jednotlivci a pracovní kolektivy, které se zabývají řízením průzkumu, zpracováním zpráv získaných průzkumem a informační činností. U jednotek tyto orgány začleněny nejsou a jejich úkoly plní v potřebném rozsahu velitelé jednotek (u praporu velitel a náčelník štábu). U útvarů je zpravodajským orgánem zpravodajský náčelník. U svazků je zpravodajské oddělení (zpravodajský náčelník a tři důstojníci), zpravodajské středisko (vytvářejí se štáby a některých dalších jednotlivců a jednotek průzkumného praporu) a náčelník dělostřeleckých průzkumu. Všechny tyto orgány mají svůj odpovídající podíl na zpravodajské činnosti útvarů a svazků.

Obsah a cíl zpravodajské činnosti

Zpravodajská činnost plní na všech stupních velení, tedy i na stupních útvarů a svazků, dvě základní funkce:

- získávání zpráv (průzkum);
- zpracování zpráv a informační činnost.

Na získání zpráv se podílejí zpravodajské orgány řízením průzkumu a průzkumné orgány vedením průzkumu.

Zpracování zpráv a informační činnost je doménou zpravodajských orgánů. Zahrnuje v sobě soustřeďování, evidování, třídění a studium zpráv, jejich vyhodnocování a předání k využití. Využití zpráv se uskutečňuje v procesu informační činnosti, jejíž základní složkou je návrh velitel. Vede zpravodajských orgánů se na obou funkcích zpravodajské činnosti diferencovaně podílejí velitel, náčelník štábu a další funkcionáři štábu. Návrh zpravodajského náčelníka chápeme jako finální proces veškeré zpravodajské činnosti a

poslední, nejvýznamnější složku celého informačního procesu. Zpravodajský náčelník vyhodnocuje možnosti nepřítele, předvídá pravděpodobný zámysl jeho další činnosti a předpokládá návrh na organizaci průzkumu. Nesmírný význam této činnosti spočívá v tom, že ovlivní pozitivně nebo negativně návrhy všech ostatních funkcionářů toho kterého štábu a vytváří jeden z nejdůležitějších podkladů pro rozhodnutí velitele.

Obecným cílem zpravodajské činnosti na taktickém stupni tedy je: odhalením situace, možností a pravděpodobného zámyslu nepřítele maximálně přispět k optimálnímu rozhodování a rozhodnutí velitelů při přípravě a vedení boje.

Ke splnění tohoto cíle směřuje práce průzkumných i zpravodajských orgánů při plnění obou základních funkcí zpravodajské činnosti. Obě tyto funkce spolu úzce souvisí, jedna vychází z druhé, jedna navazuje na druhou a obě se rovněž vzájemně prolínají.

Získávání zpráv (průzkum), jeho úloha, místo a význam ve zpravodajské činnosti

K získávání zpráv je nutné, aby průzkum řídili zpravodajské orgány a vedly průzkumné orgány. Pod pojmem řízení průzkumu rozumíme jeho plánování, organizování, operativní řízení a kontrolu.

Plánování je v pořadí první a nejdůležitější složkou řízení průzkumu. Jeho včasnost a kvalita mají kladný vliv na další etapy řízení. Zahrnuje:

- vyhodnocení situace, možností a zámyslu nepřítele a výběr objektů průzkumu;

- vyjádření hlavního úsilí průzkumu;

- stanovení úkolů průzkumu a časové a prostorové využití průzkumných orgánů;

- vyčlenění zálohy sil a prostředků průzkumu.

Základním plánovacím dokumentem na stupni útvaru i svazku je plán průzkumu, který se zpracovává graficky na mapě a má přílohy (mimo mapu) v podobě příslušných tabulek.

Organizování průzkumu spočívá v tvorbě průzkumných orgánů ze sil a prostředků průzkumu (průzkumných jednotek). Jde o jejich vyčlenění, úkolování a všestrannou odbornou i materiální přípravu. Tato činnost je složitá zvláště při vytváření divizních průzkumných skupin ze dvou různorodých jednotek průzkumného praporu (z jednotek tankové rot a rot obrněných transportérů). Nejdůležitějším dokumentem je bojové nařízení pro prů-

zkum, které se zpracovává na základě plánu průzkumu a z něhož vycházejí bojové rozkazy pro jednotlivé průzkumné orgány.

Operativní řízení průzkumu nalézá své uplatnění zejména v průběhu vedení boje, po zasazení průzkumných orgánů. Při této činnosti je úkolem zpravodajských orgánů upřesňovat úkoly již zasazeným průzkumným orgánům, vysílat nové orgány, popřípadě vyvádět některé průzkumné orgány do zálohy sil a prostředků průzkumu. Uskutečňuje se formou krátkých bojových rozkazů a nařízení a doplňkových bojových nařízení pro průzkum, předávaných pojitky.

Kontrola postihuje přípravu a činnost průzkumných orgánů i práci zpravodajských orgánů, a to jak v přípravném období, tak i v průběhu vedení boje. Podílejí se na ní vedle hlavních funkcionářů útvarů a svazků (velitele, náčelníka štábu) zpravodajský náčelník útvaru a svazku a hlavní funkcionáři průzkumného praporu. V přípravném období je to přímá kontrola průzkumných orgánů, zejména pokud jde o jejich přípravu k činnosti, v období vedení boje to může být přímá kontrola průzkumných orgánů, které působí ve vlastní sestavě a zprostředkovaná kontrola (pomocí rádiových stanic) ostatních průzkumných orgánů. V obou obdobích může jít o přímou kontrolu činnosti zpravodajských orgánů, zvláště na stupni svazku, pokud jde o zpravodajské středisko.

Řízení průzkumu patří mezi nejdůležitější povinnosti štábu. Vedoucí úlohu v něm mají, vedle hlavních funkcionářů toho kterého štábu, zpravodajské orgány. Na stupni útvaru plní povinnosti, spojené s řízením průzkumu, zpravodajský náčelník, který může (v krajním případě) k řešení některých dílčích a okrajových otázek využít velitele průzkumné čety, pokud tento nevykonává funkci velitele průzkumné skupiny, vyčleněné z počtu průzkumné čety útvaru. Na stupni svazku se úkoly řízení průzkumu rozdělují na zpravodajského náčelníka, zpravodajské oddělení a zpravodajské středisko. Zatímco oddělení se zabývá zejména plánováním v obecnější poloze a kontrolou, jakož i součinností a koordinací odborných otázek uvnitř štábu, zpravodajské středisko zabezpečuje detailní plánování, organizování a operativní řízení (na základě obdržených pokynů a nařízení). Předpokladem úspěchu v této oblasti, zvláště při plánování na stupni svazku, je promyšlené rozdělení úkolů a povinností na všechny složky řízení, jejich vzájemná součinnost, sladěnost a koordinace, jakož i respektování

vání požadavku souběžnosti. Jedině tak můžeme dosáhnout reálného naplánování a včasného doručení rozkazů vykonavatelům (velitelům průzkumných orgánů).

Správné řízení průzkumu vytváří tedy příznivé podmínky pro včasné a kvalitní zahájení a vedení průzkumu průzkumnými orgány. Na stupních jednotek to budou vyčleněné motostřelecké a tankové jednotky, na stupních útvarů a svazků průzkumné orgány vytvářené z průzkumných čet a průzkumných praporů, jakož i z průzkumných jednotek některých druhů vojsk a speciálních vojsk. Zatímco průzkumné orgány vojskového, hloubkového, rádiového a radiotechnického průzkumu získají zprávy různého druhu pro potřeby příslušného stupně velení, průzkumné orgány druhů vojsk a speciálních vojsk zaměřují účelově pozornost k získání zpráv pro potřeby svého druhu vojska (speciálního vojska). Komplexnost a centralizace ve zpravodajské činnosti vyžadují dosáhnout velmi úzké součinnosti a koordinace mezi průzkumnými or-

gány všeho druhu; to musí zabezpečit správné řízení průzkumu (zejména jeho plánování) a realizovat jeho efektivní vedení.

Takto uskutečňované vedení průzkumu pak dává dostatek podkladů (v podobě hlášení zjištěných údajů a zpráv o nepříteli a terénu) k úspěšné práci zpravodajských orgánů v druhé oblasti zpravodajské činnosti (ve zpracování zpráv a informační činnosti). V tom spočívá úloha a význam získávání zpráv (řízení i vedení průzkumu) ve zpravodajské činnosti. Jde tedy o časově první funkci (oblast) zpravodajské činnosti, jejíž výsledky mohou pozitivně nebo negativně ovlivnit její druhou funkci a tudíž i celou zpravodajskou činnost jako takovou.

V další části článku uvedu a rozeberu požadavky, kladené právě na tuto oblast v souvislosti se změnami v pozemních silách Bundeswehru a jejich vlivy na charakteristické rysy bojové činnosti.

(Pokračování v příštím čísle)

GENERÁLNÍ ŠTÁB V LETECH VÁLKY

Začátkem roku 1974 byly vydány v SSSR paměti armádního generála S. M. Štemenka „Generální štáb v letech války“ („Druhá kniha“ — vydalo Vojennoje izdatelstvo MO SSSR Moskva — 1974). Naši čtenáři mají možnost seznámit se i s českým vydáním této knihy. Díky mimořádnému úsilí a obětavosti Našeho vojska tak budeme moci v rámci oslav 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou studovat válečné vzpomínky jednoho z vynikajících pracovníků Sovětské armády, které se na několika místech podrobně zabývají průběhem osvobozovacích bojů na území naší vlasti.

O prvním vydání knihy „Generální štáb v letech války“ (kniha první) jsem uveřejnil stručnou informaci v našem časopise ihned po jejím vyjití v Moskvě (Vojenská mysl číslo 10/1968). Naši čtenáři dostali tuto práci do rukou ve slovenském znění v roce 1971 a v roce 1973 vyšel její český překlad.

V této informaci se zaměřím na druhou knihu, kterou vydal armádní generál S. M. Štemenko pod stejným názvem, jako knihu první.

Autor v úvodu své knihy uvádí, že původně neměl v úmyslu pokračovat ve svých vzpomínkách na minulost. Po vydání první knihy však dostal několik tisíc dopisů, které neobsahovaly pouze ohlasy nebo hodnocení jeho práce, ale nabízely i spolupráci, předkládaly různé návrhy a požadavky, aby pokračoval ve svých vzpomínkách.

Při stručném hodnocení svých pamětí armádní generál S. M. Štemenko upozorňuje, že druhá kniha neobsahuje pouze chronologický popis válečných operací, ale vypráví zejména o generálním štábu, o jeho pracovnících a jejich práci. Velkou pozornost věnuje činnosti vrchního velitele a hlavního stanu. V knize je podrobný popis osvobozenického posláni Sovětské armády v Evropě. V závěru úvodu autor zdůrazňuje, že svými vzpomínkami chtěl ještě jednou připomenout nesmírné oběti, které přinesly sovětské ozbrojené síly pro osvobození národů Evropy od fašismu a současně ukázat, jak se společně s nimi podílely národy Polska, Československa, Jugoslávie, Bulharska, Rumunska a Maďarska.

Celá kniha obsahuje třináct kapitol, které se nazývají:

1. Ještě jednou o práci a lidech generálního štábu
2. U zdrojů bojové družby
3. Směr Varšava
4. Osvobození Rumunska
5. Po stopách hrdinů Šipky
6. V Jugoslávii

Plukovník ing. Miroslav Nedvěd, CSc.

7. Uprostřed Evropy
8. Slovo o štábech
9. Přes Karpaty na Slovensko
10. Na Vídeň
11. Vedlejší směr
12. Poslední boje v Evropě
13. Úvahy o práci vojevůdce.

V první kapitole se autor vrací ve svých vzpomínkách k práci a lidem generálního štábu a rozebírá problematiku činnosti organizační a mobilizační správy a otázky ozbrojených sil.

Autor upozorňuje na zajímavou problematiku vyhodnocování válečných skutečností a jejich zveřejňování ve válečných podmnkách. Ukazuje, že v generálním štábu, v rámci oddělení operační přípravy, byla vytvořena skupina pro využití válečných zkušeností, jejímž úkolem bylo studovat válečné bojové zkušenosti, zpracovávat odpovídající závěry pro praktickou činnost vojsk a seznamovat s nimi široké masy velitelů. Současně tato skupina zpracovávala vševojskové instrukce, předpisy a řady všeho druhu. Na podzim 1942 vydala „Sborník materiálů ke studiu válečných zkušeností čís. 1“, se kterým se seznámili velitelé pluků všech druhů vojsk. Sborník obsahoval materiály o zkušenostech sovětských i nepřátelských vojsk. V březnu 1944 došlo k reorganizaci skupiny na správu pro využití válečných zkušeností, která vydávala vedle dosavadních sborníků ještě „Informační bulletiny“ a „Sborníky taktických příkladů“. Tato správa sehrála významnou roli při studiu bojových zkušeností a podněcovala tvůrčí myšlení velitelského sboru.

V první kapitole autor ukazuje na široký rozsah práce v generálním štábu za války. Uvádí, že „služební práce v generálním štábu za války člověka plně zaměstnávala. Neponechávala ani čas, ani síly pro jinou činnost. Těch několik málo hodin, přidělených k odpočinku, jsme nevyužívali jinak, než právě k odpočinku. Vážili jsme si každé minuty a ihned usínali. Pracovníci generálního štábu i tehdy, kdy osud nepřítel byl už rozhodnut, bydleli jako předtím ve služební budově a procházeli každodenním uzavřeným okruhem: z pracovní místnosti do jídelny, odtud zase do práce, z práce do postele a znovu do pracovní místnosti. Neměli jsme žádný volný čas, pokud k němu nepočítáme pobyt v holárně.

I po ukončení války zůstával denní rozvrh generálního štábu nadále přísný. Vyžadovala to doba. Strana a ozbrojené síly přecházely na mírové podmínky, avšak stav pohotovosti nepominul — Spojené státy americké měly jadernou pumou.

Stejně jako za války, i nyní si J. V. Stalin neponechával žádný volný čas. Žil proto, aby pracoval a nezměnil svůj zvyk pracovat do 3—4 hodin ráno, někdy i déle, a od 10 hodin opět pracovat. Nutil k tomu řádu všechny, kteří měli k němu vztah, včetně pracovníků generálního štábu“.

Ve druhé kapitole autor věnuje velkou pozornost činnosti polské londýnské emigrace, vzniku polských jednotek v SSSR a činnosti Polské dělnické strany v boji proti fašistickým okupantům. V této kapitole vysvětluje zrádné pikle polské buržoazní vlády i cestu, která vedla ke vzniku Polské lidové armády.

Třetí kapitola se velmi podrobně zabývá vedením operací na polském území, vznikem a průběhem varšavského povstání, průběhem postupného osvobození území Polska Sovětskou armádou i činností partyzánských oddílů. Autor ukazuje reakční podstatu tzv. Zemské armády, kterou řídila polská londýnská vláda, i činnost 1. polské armády a Zemské lidové rady.

Ve čtvrté kapitole popisuje bojové operace Sovětské armády k osvobození Rumunska, vysvětluje skutečnou úlohu a činnost krále Michala při národním povstání a přechod rumunské armády na stranu Sovětské armády. Uvádí velmi zajímavé podrobnosti, které objasňují průběh historických událostí při krizi mezi rumunským králem a Antoneskovou vládou. Autor velmi otevřeně ukazuje na složitost otázek, spojených s osvobozením Rumunska. „Osvobození Rumunska bylo záležitostí nejen velmi delikátní, ale také velmi složitou, protože tato země byla spojencem hitlerovské říše a její vládnoucí kruhy se podílely na fašistických zločinech. Nad naší zemí se dosud nerozptýlil dým spálenišť, zanechaných okupanty, mezi nimiž byli i rumunští vojáci, černaly se ruiny vesnic a měst, nesčetné rodiny osiřely...“

Pátou kapitolu věnuje autor osvobození Bulharska. Armádní generál S. M. Štemenko se velmi podrobně zabývá činností protihitlerovských sil bulharského lidu, které se sjednotily ve Vlasteneckou frontu, vedenou Bulharskou dělnickou stranou. Iniciátorem vzniku Vlastenecké fronty byl Jiří Dimitrov, který byl až do rozpuštění Kominterny v roce 1943 jejím generálním tajemníkem a v pozdějším období vedl zahraniční byro Ústředního výboru Bulharské dělnické strany. V této části knihy ukazuje přínos bulharských komunistů, kteří přispěli k vystoupení Bulharska z fašistického bloku, k jeho přechodu na stranu spojenců a k vyčlenění 1. bulharské armády do boje proti fašismu. V důsledku toho se koncem války zúčastnilo v Evropě v sestavě 3. ukrajinského frontu v rámci

1. bulharské armády celkem 245 000 vojáků boje proti fašismu.

V šesté kapitole se zaměřuje autor na velmi zajímavé a dosud málo známé historické události z průběhu boje v Jugoslávii. Tato kapitola obsahuje některé podrobné údaje o činnosti národně osvobozenecké armády Jugoslávie a jejího velení v čele se soudruhem Titem. Popisuje cestu J. B. Tita do Moskvy v červnu 1944. Současně v této kapitole objasňuje i úlohu sovětské vojenské mise v Jugoslávii, která tam pracovala od ledna 1944. Velmi dramatický přesun této mise do Jugoslávie autor popisuje již v první kapitole, avšak tato šestá kapitola ukazuje úlohu sovětské vojenské mise ve složité politické i vojenské situaci v Jugoslávii. Pronikal tam silný vliv západních spojenců, kteří se snažili prosadit své zájmy v tomto prostoru a vytvořit výhodné podmínky pro ovládnutí Balkánského poloostrova v poválečném období.

Sedmá kapitola rozebírá vedení operací Sovětské armády spolu s vojsky Rumunska a Bulharska na maďarském území. Podrobně líčí průběh osvobození Budapešti a odrazení mohutného protiúderu fašistů u Blatenského jezera.

Osmá kapitola již ve svém názvu napovídá problematiku, kterou autor v této části knihy rozebírá.

Pracovníci našich štábů všech stupňů najdou v této kapitole shrnutí bohatých životních a válečných zkušeností dlouholetého štábního pracovníka, nynějšího náčelníka štábu Spojených ozbrojených sil členských států — účastníků Varšavské smlouvy. Myšlenky v této kapitole si zasluhují zvláštní pozornost a samostatný článek, takže je nebudu v této informaci dále rozvádět.

Devátá kapitola bude velmi zajímavá zejména pro naše čtenáře, poněvadž v ní autor rozebírá historii zrodu Československé lidové armády, přípravy Slovenského národního povstání, průběh bojů přes Karpaty a začátek osvobozování území naší republiky Sovětskou armádou.

V souvislosti s tím bude účelné upozornit zvláště na složitou problematiku přípravy Slovenského národního povstání, jehož 30. výročí jsme nedávno oslavovali. Armádní generál Štemenko v této souvislosti vzpomíná na průběh celého svého jednání se zástupcem náčelníka generálního štábu Sovětské armády A. I. Antonovem, který mu začátkem roku 1944 sdělil, že čs. Benešova vláda informovala Sovětský svaz o možnosti ozbrojeného odporu na Slovensku proti Němcům a že žádá o pomoc od SSSR. Podstatou tohoto poža-

datku bylo, aby ještě před zahájením povstání bylo dodáno na Slovensko 50 000 souprav ručních zbraní, aby tam byla přesunuta československá paradesantní brigáda, formující se v SSSR, a kromě toho dvě sovětské střelecké divize.

K tomuto problému autor upozorňuje, že „Benešova vláda však měla tehdy jiný plán postupu na Slovensko. Po vystoupení slovenských divizí proti hitlerovcům předpokládal tento plán obranu horských průsmyků před Němci na severu, kde státní hranice probíhala podél Tater, a kde československé velení v podstatě spoléhalo na neschůdný terén. Západní část země měla být rovněž bráněna na výhodných přirozených předělech na řece Moravě, na horách a výšinách podél Váhu a Hronu. Pokud jde o hranici s Maďarskem, kde byl terén otevřený pro vpád nepřátelských vojsk po celé své délce, předpokládali českoslovenští generálové z Londýna, že zde zadrží nepřítele za pomoci amerického a anglického letectva, které bombardováním z velkých výšek zabránil nepříteli, aby vtrhl na Slovensko. Mně i Antonovovi po zkušenostech tří válečných let bylo úplně jasné, že tento plán jim nepřítel nedovolí realizovat“. Historie plně potvrdila tyto názory autora.

V desáté kapitole, která není příliš obsáhlá, autor uvádí některé dosud neznámé skutečnosti o činnosti Sovětské armády při vedení operací z maďarského území na Vídeň. V souvislosti s obsazením Vídně autor popisuje průběh setkání zástupců Sovětské armády se známým sociálním demokratem Karlem Rennerem, který žil ve Vídni, dříve pracoval mnoho let ve vedení rakouské sociální demokracie a byl předsedou posledního rakouského parlamentu před anšlusem Rakouska k Německu v roce 1939.

Jedenáctá kapitola popisuje činnost Karlelského frontu, boj proti reakčním Finům a průběh osvobození oblastí za polárním kruhem a severní části Norska.

Dvanáctá kapitola je velmi zajímavá, zejména z našeho hlediska, poněvadž autor v ní popisuje události historického významu; boje o Berlín, osvobození Prahy a zakončení druhé světové války na území naší republiky.

V souvislosti s činností Sovětské armády při osvobozování Československa autor v knize uvádí podrobnosti ze zajetí zrádců sovětského lidu — Vlasovců.

V této kapitole dále velmi zajímavě líčí přípravy pražské operace. Autor vzpomíná, že „poslední týden v dubnu a počátek května 1945 byl pro nás pracovníky v generálním štábu obdobím obtížné, usilovné

ale radostné práce. Každý se snažil přispět k rychlejšímu plnění tehdejšího nekonečného množství štábních úkolů. Sovětská vojska dosahovala velkých úspěchů. Hitlerovský hlavní stan, třebaže vytvořil jednotlivá velení — pro sever země v čele s Keitlem a pro jih pod vedením Kesselringa, nebyl schopen zorganizovat řízení svých ozbrojených sil. Vítězství již bylo blízko.

Když se vrchní velitel dozvěděl, že naše vojska postoupila až k Labi, řekl, že je na čase zasadit úder ve směru Praha. Druhý den po setkání s Američany osobně telefonoval veliteli 1. ukrajinského frontu maršálu Sovětského svazu I. S. Koněvovi. Bez jakéhokoli úvodu se jej zeptal: „Kdo bude osvobozovat Prahu?“

Pro I. S. Koněva nebylo obtížné na tuto otázku odpovědět. Situace se vytvořila tak, že 1. ukrajinský front měl nejprůhodnější podmínky pro zasazení úderu na Prahu nejkratším směrem ze severu a severozápadu, a tím by také přehradil ústupové cesty na západ pražskému uskupení nepřítelů. Koněv tehdy dostal rozkaz, aby předložil své návrhy na pražskou operaci, a generálnímu štábu bylo uloženo připravit k tomu své návrhy...

„V noci na 1. května 1945 rozhodl hlavní stan vrchního velení vystřídát nejpозději do 4. května vojska 1. ukrajinského frontu v Berlíně silami armád levého křídla 1. běloruského frontu. I. S. Koněv dostal rozkaz nejpозději do 3. května ukončit likvidaci uskupení Němců obkličeneých východně od Luckenwaldu a po vystřídání zasadit uvolněná vojska pravého křídla frontu do rychlého útoku ve všeobecném směru na Prahu.

Tak vznikl základní záměr pražské operace tří sovětských frontů. Hlavní silou měl být při ní 1. ukrajinský front. Jeho úkolem bylo odříznout nepříteli ústupové cesty na západ a jihozápad, vytvořit severní a západní oblouk obkličení Schörnerových vojsk v Krušných horách a v Sudelech. Z východu postupoval 4. ukrajinský front A. I. Jeremenka na Olomouc. Z jihu útočil 2. ukrajinský front R. J. Malinovského. Tyto fronty měly po obkličení nepřítelů rozlehnout a ničit obkličeneé uskupení současnými i postupnými údery na zemi i ve vzduchu. Do západní části Československa vstupovala vojska našich spojenců.

Plán pražské operace — poslední velké operace sovětských ozbrojených sil v Evropě — byl definitivně zpracován 4. května 1945. Vojskům 1. ukrajinského frontu byla toho dne v 01.10 hodin předána operační směrnice“.

Ve třinácté kapitole se armádní generál Štemenko zamýšlí nad prací vojevůdce, nad způsobem práce sovětských vojevůdců, jejich přípravou, činností a osobními vlastnostmi. Tato stať obsahuje řadu velmi závažných názorů zkušeného štábního pracovníka Sovětské armády. Autor v této souvislosti připomíná, že „každý ví, jak náročná je práce vědců, státníků, nebo umělců. Avšak činnost vojevůdců byla vždy — a v současných podmínkách zvláště — mimořádně komplikovaná. V plné míře to potvrdila druhá světová válka, která vložila na bedra vojevůdců mimořádné a neobyčejně odpovědné úkoly.

V dnešní době musí vojevůdce řešit nejen vojenské, ale také složité politické problémy. To vše je schopen zvládnout pouze člověk, který je nejen talentovaný, ale který má i velkou zásobu všeobecných a odborných znalostí...

...Vojevůdce musí mít nejen vynikající rozumové schopnosti. Neméně důležité je, aby jeho myšlení bylo pružné, svobodné. To vyplývá z charakteru vojenské situace, která se neustále mění: znamená to, že v případě nutnosti se v zájmu dosažení vítězství musí vojevůdce zříci dříve přijatého rozhodnutí a plánu činnosti. Jeho vlastní plán ho nesmí svazovat, dostane-li se do rozporu s konkrétní situací. To samozřejmě neznamená, že při nepatrných potížích nebo bezvýznamných změnách musí vojevůdce hned měnit své rozhodnutí.

V minulých dobách vedl smělý, odvážný vojevůdce osobně svá vojska do boje. Na jeho příkladu často závisel výsledek boje.

V období druhé světové války a v naší době nemůže již vojevůdce vést vojska do boje osobně. Jen několik nejbližších vojáků by jej vidělo, jak společně s nimi jde do útoku; nikomu jinému by už jeho čin nedával dobrý příklad. Rozsah i charakter bitev se změnil. Dnes může velitel osobně vést nanejvýše útok roty nebo praporu. Na tomto stupni příklad osobní odvahy velitele působí i nadále v plné síle“. Vzhledem k těmto skutečnostem a bohatým osobním i válečným zkušenostem autora jsou jeho myšlenky v této kapitole velmi cenné pro velitelský sbor naší armády.

Závěr knihy, i když jej autor nazval „Místo závěru“, ukazuje zdroje a prameny síly sovětského lidu a jeho ozbrojených sil, které je dovedly k vítězství nad fašismem, a které jim umožnily osvobodit od nepřítelů nejen území SSSR, ale i řadu porobených evropských států. Závěry v této části knihy by měly být zdrojem poučení při výchově našich národů a především naší mládeže v rámci přípravy k obraně naší socialistické vlasti.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Милан Шпичак, кандидат военных наук	
Раздумье над тридцатилетием	3
Эта статья является передовой к следующим, касающимся тридцатой годовщины национально-освободительного движения и освобождения Чехословакии от фашистского ига славной Советской Армией.	
Подполковник Богумил Гниздо, кандидат военных наук	
Роль вооруженной борьбы в нашей национально-демократической революции	6
Автор разбирает роль и значение вооруженной борьбы в национально-демократической революции. При этом он исходит из исторических фактов и оснований, которые теоретически обосновывает.	
Подполковник Олдржих Маглер, кандидат военных наук, доцент	
Оставшаяся операция	13
Автор разбирает Оставшуюся операцию проводимую Советской Армией в конце Великой Отечественной войны. Особое внимание обращает на проблематику оперативного искусства, уточнение замысла операции, а также на роль 1-го Чехословацкого армейского корпуса.	
Полковник Мирослав Бузек	
Реализация итогов майского пленума ЦК КПЧ 1974 года в области боевой готовности ЧНА	19
Автор разъясняет основную линию политики КПЧ в области научно-технического развития и исходя из указанного делает выводы для обеспечения высокой боевой готовности ЧНА.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Йосеф Бергман подполковник Ладислав Дусил	
Принципы оперативной маскировки	23
Авторы разделяют маскировку на основную и камуфляж и указывают способы и средства ее реализации. Далее подробно разбирают принципы и организацию оперативной маскировки в наступательной и оборонительной операциях. Статья является совокупностью общих принципов маскировки.	
Полковник Здзек Бажант	
Контрудар в оборонительной операции	31
Автор расширяет некоторые положения устава „Опер-1-1“ касающегося контрудара в армейской оборонительной операции. В первой части рассматривает теоретические принципы контрудара, во второй разбирает основные правила организации и проведения армейского контрудара. В третьей части особое внимание обращает на организацию и содержание работы командующего армии, при проведении взаимодействия по обеспечению контрудара. А в заключении рассматривает основные вопросы проведения контрудара.	

Подполковник Зденек Грон, кандидат военных наук	
Боевые возможности парашютно-посадочного десанта	40
Автор обобщает накопленный опыт с применения парашютно-посадочного десанта. Особое внимание обращает на условия, которые непосредственно влияют на боевое применение указанного десанта.	

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук	
Инженерное обеспечение территории	46
Автор, исходя из опыта учений территориальных штабов, объясняет основные задачи инженерного обеспечения обороны и защиты территории в военной области. Исчерпывающим образом разбирает все главные задачи инженерного обеспечения и указывает на обязанности остальных ведомств, при выполнении этих задач.	

Полковник Станислав Флориан подполковник Мирослав Зукал	
Оценка наземной радиационной обстановки	54
Авторы разбирают главные изменения в оценке наземной радиационной обстановки. Указанные изменения обоснованы в новом наставлении „Опер-51-5“.	

Полковник Йиржи Ржига	
Тыловое обеспечение современного боя	61
Автор стремится показать элементарный перечень некоторых вопросов тылового обеспечения современного боя. Главным образом разбирает проблему управления тылом и систему снабжения. Статья прежде всего предназначена общевойсковым командирам.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Непрерывность наступления	65
(Из советской печати)	

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Милош Пеликан	
Организация и ведение разведки в связи с реорганизацией армии ФРГ . . .	71
Автор указывает на требования, которые возлагаются на органы разведки при ведении операции, имея противником войска ФРГ. Особое внимание он уделяет задачам разведывательных органов в связи с проведенной реорганизацией и перевооружением войск ФРГ.	

Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук	
Генеральный штаб в годы войны	78
Автор в статье информирует читателей о второй книге генерала армии С. М. Штеменко, которую выпустило издательство „Наше войско“.	